

DE AANTEKENINGEN

VAN

P. ANTONIUS BALLERINI,

S. J.

OP HET

COMPENDIUM THEOLOGIAE MORALIS

VAN

P. J. P. GURI, S. J.

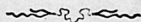
DOOR

F.

„Quae pacis sunt sectemur.”
 Laat ons streven naar hetgene des vredes is.”
 — ROM. XIV. —

's Hertogenbosch—Amsterdam.

HENRI BOGAERTS, OPVOLGER VAN P. N. VERHOEVEN,

Drukker en Boekhandelaar van Z. H. Paus Pius IX.

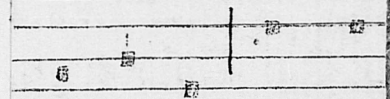
1873.

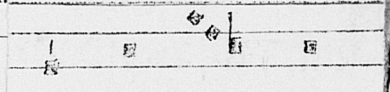

HET BURGERLIJK WETBOEK.

vi-tum, In te vi-
 vi-bus: Ce-dat fle-
 pe-ta, Er-go vi-

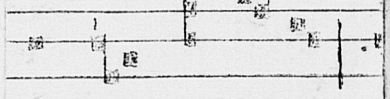

is mo-ri-um, dux Mi-
 ab fra-ter, re-gna-
 um so-lo, da-tum
 er-re-nis vo-lis
 e-quantur, huius
 is sig-num du-ces
 ix fi-dus, cla-rum
 a gre-gem, dux ad

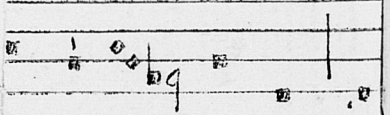

N:39. Decus 1

a in e-lus carmen

nit, augens e- f of

Gedruckt bij GEBR. BELINFANTE, voorh.

DE AANTEKENINGEN

VAN

P. ANTONIUS BALLERINI, S. J.

VAK 38 No. 153 H

424

DE AANTEKENINGEN

VAN

P. ANTONIUS BALLERINI,

S. J.

OP HET

COMPENDIUM THEOLOGIAE MORALIS

VAN

P. J. P. GURY, S. J.

DOOR

F. = F. L. Heynen S. J.
of Meulmeester I p 29

„Quae pacis sunt sectemur.”
Laat ons streven naar hetgene des vredes is.”
— ROM. XIV. —

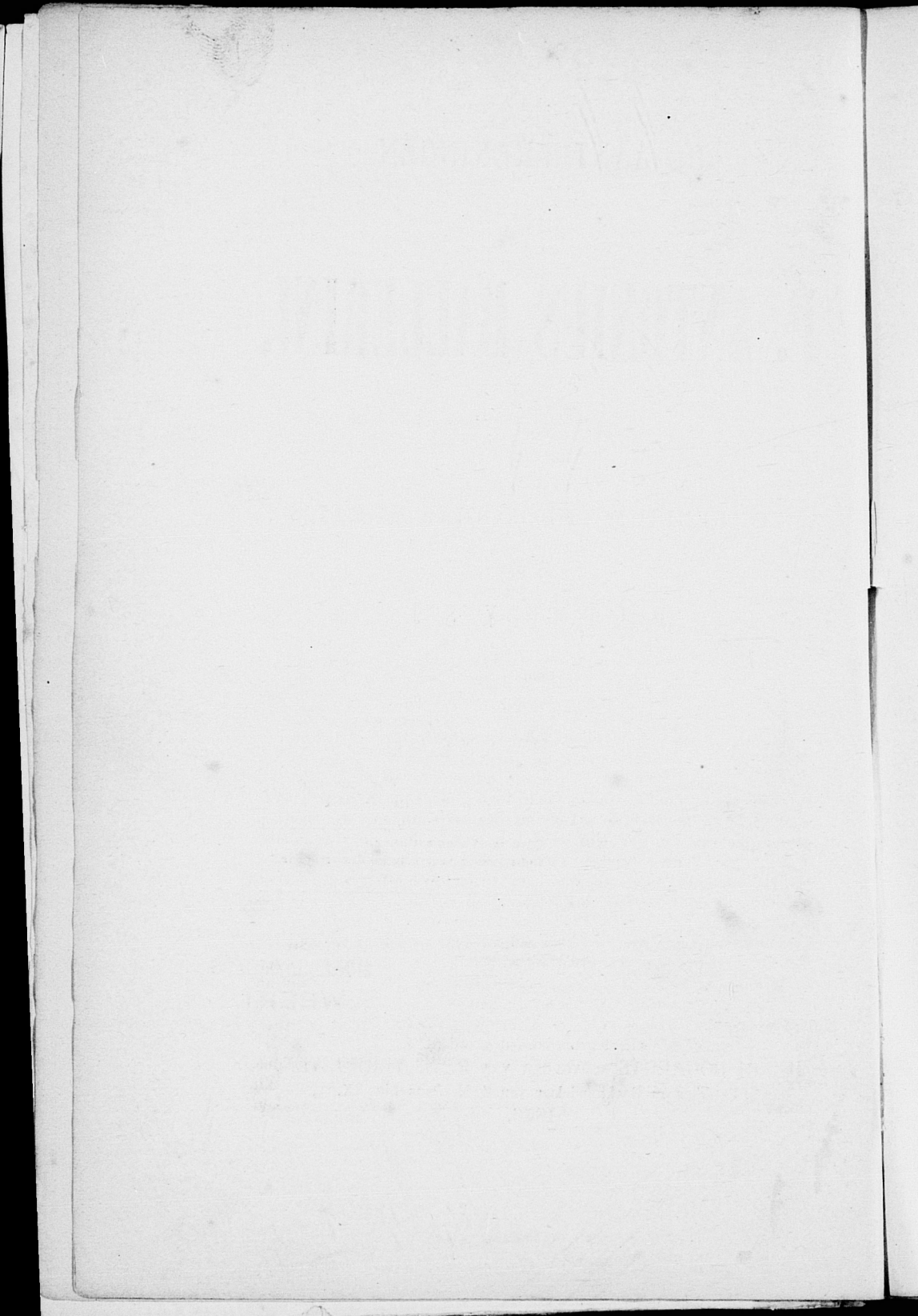
Bibliotheek
MINDERBROEDERS
WEERT.

's Hertogenbosch—Amsterdam.

HENRI BOGAERTS, OPVOLGER VAN P. N. VERHOEVEN,

Drukker en Boekhandelaar van Z. H. Paus Pius IX.

1873.

DE AANTEEKENINGEN VAN P. A. BALLERINI.

„Quae pacis sunt sectemur.” Rom. XIV.

„Laat ons streven naar hetgene des vredes is.”

Hoe algemeen bovenstaande titel ook luide, hij scheen ons toereikend het onderwerp aan te wijzen, waarover wij in deze bladzijden willen handelen en het oogpunt, waaruit we dat wenschen te beschouwen.

Het is toch een feit dat de aantekeningen van Ballerini bestaan en dat zij velerlei bedenking hebben verwekt.

Eene toelichting van dat feit, en eene poging om iets van onze zijde bij te dragen tot eene juiste en billijke waardeering der veelbesprokene aantekeningen des romeinschen geleerden stellen we ons in dit geschrift ten doel. Na rijp beraad meenden we dit doel niet beter te kunnen bereiken dan door eene beknopte uiteenzetting van den oorsprong en de lotgevallen dier aantekeningen, door eene gemotiveerde afkeuring der bedoelingen, die men op grond daarvan bij Ballerini schijnt te vermoeden, door de mededeeling van eenige brieven, waaruit het wetenschappelijk gehalte van de aantekeningen en van hare beoordeeling eenigermate kan blijken en door eenige heenwijzing op het gewicht van het gerezen geschil.

Wel verre alzoo van in dit geschrift eene volledige beschouwing der „Ballerini-quaestie” te willen geven, bieden we onzen lezers slechts eenige toelichting aan betreffende: I. den oorsprong dier quaestie en hare bespreking in Nederland, II. de bedoelingen des schrijvers, III. den oogenblikkelijken toestand dier quaestie en IV. hare wetenschappelijke waarde.

In welken geest we de pen opnemen geeft het woord, aan den brief tot de Romeinen ontleend, ondubbelzinnig te kennen. Wij zullen de vermaning des Apostels behartigen en ons de wenken

ten nutte maken, ons door den H. Gregorius van Nazianze gegeven.

De welsprekende Kerkvader betreurde het welcer openlijk dat ten zijnen tijde sommigen, die onderling in de hoofdzaken overeenstemden, elkanders verschillende gevoelens omtrent ondergeschikte punten niet wisten te eerbiedigen. Het was hem als zag hij dezen, van ontijdigen oorlogsdriфт bezielde, strijden in nevelen, in stikdonkeren nacht of in dwarrelende stofwolken, die hen belletten vrienden van vijanden te onderscheiden. „Geven we,” aldus roept hij vermanend uit, „geven we iets nietigs toe, opdat we wat grooter is verwerven, namelijk de eensgezindheid! Dulden we des noods overwonnen te worden om te overwinnen. — Vereeren we ten diepste het geschenk van den Vredelievende bij uitnemendheid, dat is den vrede, dien Hij ons bij Zijn heengaan tot erf gave heeft achtergelaten!” 1)

Ziedaar den geest, die ons bezielen zal; en in dien geest wenschen wij gelezen te worden.

EERSTE GEDEELTE.

Oorsprong der aantekeningen en hare bespreking hier te lande.

I.

Eenige jaren geleden gaf P. Joannes Petrus Gury, S. J., zijn *Compendium der moraal-theologie* in het licht. Weldra werd het herhaalde malen herdrukt. De elkander met ongeloofelijken spoed volgende uitgaven verschenen telkens van romeinsche en andere goedkeuringen behoorlijk voorzien. Mgr. de kardinaal de Bonald, aartsbisschop van Lyon, beval het zijne geestelijkheid dringend ten gebruike aan, eveneens deed Mgr. de bisschop van Annecy in 1857. In het volgend jaar schonk Mgr. de bisschop

---

1) «Quæ hæc caligo est? Quis hic nocturnus conflictus? Quæ hæc tempestas, amicos ab hostibus non internoscens? — Pacifici illius munus, hoc est pacem revereamur, quam nobis hinc discedens quasi aliud quoddam legatum reliquit. — Exiguum quiddam concedamus, ut quod maius est recipiamus, nimirum concordiam! Vinci nos sinamus ut vincamus.» S. Gregorii Theologi Oratio XXII. De Pace II. Migne, t. I, kol. 1140 en 1150.

van Brugge ongemeenen lof aan Gury's Compendium, dat de beginselen der moraal-wetenschap, de voornaamste practische conclusiën en de geheele door den godvruchtigen, voorzichtigen en conscientieusen biechtvader te volgen gedragslijn in weinige bladzijden bevatte. De schrijver, den doorluchtigen kerkvoogd van de jeugd af bekend, wordt in die goedkeuring ook bijzonderlijk hierom geprezen, dewijl hij vragen van minder belang achterwege latend, de hoofdzaken derwijze behandelde, dat hij zich zoowel van te groote gestrengheid als van overdreven laxiteit onthield en aldus immer door de voorzichtigheid geleid, den gulden middelweg bewandelde.

Middelwyl het nederig boekske in Italië, Frankrijk en België door bevoegden werd hooggeschat en aanbevolen, vond het ook ingang in Duitschland. Het verscheen herhaaldelijk te Regensburg met aantekeningen voorzien; en de bisschop van Regensburg haastte zich de moraaltheologie van Gury „reeds door vele bisschoppen goedgekeurd”, den 30 Sept. 1862 „als allen lof waardig” aan te bevelen.

Wat anderen in Duitschland deden, meende P. Antonius Ballerini zich eveneens te mogen veroorloven ten dienste van hen, die zijne lessen in de moraal-theologie aan het Romeinsche Collegie bijwoonden. De geleerde professor der beroemde romeinsche universiteit voorzag Gury's Compendium van talrijke aantekeningen en liet het, daarmede verrijkt, in 1866 en '67 te Rome en te Turyn verschijnen. Spoediger dan P. Ballerini verwacht had, was de oplage uitgeput, en reeds in 1869 bezorgde hij eene tweede uitgave van Gury's werk met zijne thans enigszins gewijzigde aantekeningen, wederom te Rome en te Turyn. Beide uitgaven waren van de vereischte goedkeuringen voorzien, zoo van de zijde der Sociëteit, als van de zijde der officiële censoren der H. Stad, namelijk van den Magister Sacri Palatii apostolici, Fr. Marianus Spada van de Orde der Predikheeren en van den Vices-gerens des romeinschen vicariaats 1).

---

1) Een vollediger opgave der verschillende editiën van Gury's Compendium zij hier welkom. P. Joannes Petrus Gury, S. J., geb. 1801—1866, gaf zijn Compendium het eerst uit te Lyon en te Parijs in 1850; het zag van 1850—1866 aldaar 17 editiën. Het werd bovendien gedrukt: te Verona 1851, te Doornik 1852, te Luik 1853, te Regensburg 1853, 1857, 1862 en 1866, te Napels 1854, te Rome 1862; daarna met de noten van P. Ballerini te Rome en te Turyn in 't licht gegeven in 1866 en in 1869 — Vgl. Bibliothèque des écrivains de la Compagnie de Jésus par Aug. de Backer, Al. de Backer et Ch. Sommervogel, t. I, p. 2343. Ed. 1869.

Van bovenvermelde uitgaven heb ik de volgende oogenblikkelijk voor mij liggen: Compendium Theol. mor. auctore J. P. Gury S. J. in Collegio Romano et in Seminario Valsensi prope Annicium professore, 3a editio,

Even als Gury droeg Ballerini den H. Ligorio hooge achting toe, en aarzeldt hij niet ten volle te beamen wat door Gury in zijne voorrede werd geschreven. „Habes,” dus schreef P. Gury, „humanissime Lector, in hoc exiguo libello brevem illam quidem, at integram nisi fallor, rei moralis theologicæ tractationem ex probatissimorum Doctorum tum veterum, tum recentiorum doctrina concinnatam. Cum autem ex supremo S. Sedis iudicio præclaram huic scientiæ lucem proxima hac ætate affuderit S. ALPHONSUS DE LIGORIO, nil potius certiusque visum mihi est, quam ut egregium hunc ducem sequeretur, eiusque doctrinam nova quadam forma ac ordine digestam exhiberem.” — „Gij ontvangt, welwillende Lezer, in dit klein boekken eene beknopte, doch indien ik mij niet vergis, eene volledige behandeling der moraal-theologie volgens de leer der meest beproefde oudere en nieuwere leeraren. Dewijl echter, naar het allerhoogste oordeel des H. Stoels, de H. Alphonsus de Ligorio in de vorige eeuw een uitstekend licht over deze wetenschap heeft verspreid, zoo was mij niets aangenamer en achtte ik niets veiliger dan dezen voortreffelijken gids te volgen en zijne leer in een nieuwen vorm en in eene andere orde voor te stellen”. (Blz. IX. Ed. Ballerini, 1869).

Die hoogachting belette Ballerini evenwel niet om daar waar hij meende, dat enig citaat of eenige reden, door den H. Alphonsus aangevoerd, den toets niet konde doorstaan, zijne overtuiging in eene aantekening neder te schrijven. Van het recht, in de H. Stad aan degelijke en ernstige geleerden immer met de meeste onbekrompenheid ten gunste der wetenschap toegestaan, liet hij niet na gebruik te maken. Wij haasten ons echter hier aanstonds bij te voegen dat men grovelijk dwaalt, indien men, door ontvagen indrukken misleid, soms wanen mocht, als had Ballerini

---

Lugduni-Parisiis, 1854; goedgekeurd door M. Castrini, Censor theol. deput., door F. D. Buttaoni, S. P. A. Magister en door Jos. Canali, P. C. Vicesgerens Urbis. — Vervolgens: Compendium id. Editio in Germania tertia, ad recentissimæ editionis Gallicæ fidem impressa, emendata et permultis additamentis aucta, Ratisbonæ 1862; met de goedkeuringen van L. J. M. Card. de Bonald (1857), Aug. Ep. Aniciensis (1857) J. B. Ep. Brugensis (1858) en Ignatii Ep. Ratisbonensis (1862). — Eindelijk: Compendium Theol. mor. P. J. P. Gury, S. J., ab auctore recognitum et Antonii Ballerini eiusdem Societatis in Collegio Romano professoris adnotationibus locupletatum. Editio altera, novis curis expolita et aucta. Romæ — Taurini, 1869. Verlof tot de uitgave werd gegeven door den Hoogerw. Pater P. Beckx Præp. Gen. Soc. Jesu, den 15 Jan. 1869. Het boek draagt het Imprimatur van Fr. Marianus Spada, Ord. Præd. S. P. A. Mag. en van Joseph Angelini Archiep. Corinth. Vicesger.

slechts aantekeningen geschreven op de plaatsen uit de moraaltheologie van den H. Alphonsus, die Gury aanvoerde of waarnaar hij verwees. Vóór alles toch trachtte hij Gury toe te lichten; hij schreef dus als een doorlopenden commentaar op elke plaats, die hem bij dien schrijver eene diepere opvatting en een vollediger uiteenzetting scheen te behoeven; en alleen dan, als hij iets, wat zijne aandacht bijzonderlijk trok, hetzij bij den H. Alphonsus of bij eenigen anderen door Gury vermelden moralist ontmoette, nam hij ook dat nader in behandeling.

Aldus ontstonden dan het *Compendium* van P. Gury en de veelbesproken aantekeningen van P. Ballerini.

II.

Intusschen nam het proces over de verheffing van den H. Alphonsus de Ligorio tot de waardigheid van Kerkleeraar een *aanvang*.

Gelijk gemeenlijk ter vergemakkelijking van het onderzoek bij dergelijke hoogst gewichtige zaken geschiedt, werd door de H. Congregatie der Kerkgebruiken, tot wier bevoegdheid dit geding behoorde, een persoon benoemd, die onder den titel van *Patrocinator* of *Patronus Causæ*, d. i. Verdediger der zaak of des gedings, twijfelingen moest trachten op te lossen en bedenkingen te wederleggen, die tegen de verheffing des Heiligen tot de waardigheid van Kerkleeraar konden worden ingebracht. Eveneens werd een ander persoon aangesteld onder den titel van *Promotor Fidei*, d. i. Bevorderaar des geloofs, wien de taak werd opgedragen om alle moeilijkheden, die redelijkerwijze tegen de verheffing gemaakt konden worden, duidelijk en klaar uiteen te zetten 1). Behoorde eerstgenoemde de belangen des Heiligen voor te staan, de laatste behoorde meer te letten op de belangen der Kerk. De voorloopige beslissing des gedings kwam rechtens toe aan de H. Congregatie der Kerkgebruiken en ten laatste zou de eindbeslissing door Z. H. den Paus geschieden 2).

De *PROMOTOR FIDEI* bracht bij het proces vele moeilijkheden te berde zoo betreffende den ongemeenen en tot dusverre ongekenden spoed, waarmede men de verheffing tot Kerkleeraar, indien deze thans werd toegestaan, op de heiligverklaring zou doen volgen, als omtrent de waarde der dogmatische werken van den H. Al-

---

1) Tot *Patronus Causæ* werd de hoogerw. Hilarius Alibrandi, en tot *Promotor Fidei* de hoogerw. Petrus Minetti benoemd.

2) De volgende bijzonderheden ontleenen we aan de *ACTA S. SEDIS PETRI AVANZINI, ROMANI PRESBYTERI*, Vol. VI, p. 289—324.

phonsus 1). Wijders ontleende hij zijne animadversiones of bedenkingen vooral aan de moraal-theologie des Heiligen. Deze laatsten verdienen geheel bijzonderlijk onze aandacht, dewijl zij in onmiddellijk verband staan met ons onderwerp.

Werd bij de voorgaande animadversiones niemand door den Promotor Fidei bij name genoemd, thans noemde hij Ballerini om aan zijne bedenkingen tegen de moraal-theologie van den H. Alphonsus des te meer gewicht bij te zetten. „De H. Alphonsus,” dus beweerde hij, „had zijn roemrijk begonnen werk niet voltooid. Veel immers was er nog te verbeteren in zijn moraal-theologie, gelijk de beroemde P. Antonius Ballerini S. J. professor der moraaltheologie aan het Romeinsch Collegie in zijne aantekeningen op het *Compendium Theologiae Moralis* van P. Joannes Petrus Gury had aangetoond. De H. Ligorio zelf had bovendien,” ging de Promotor Fidei voort, „in de voorrede eener nieuwe uitgave van zijn theologisch werk verklaard: „Ik heb mijn werk voltooid, maar dewijl het met te grooten spoed ter perse werd gelegd om anderen te voldoen, heb ik mij zelve niet voldaan. Veel toch is mij of bij gebrek aan behoorlijk onderzoek ontgaan of werd minder ordelijk door mij behandeld.” — „Opus absolvi, sed quia nimis festinanter fuit illud typis demandatum ut aliis satisfacerem, mihi non satisfeci; plura enim in eo vel non bene excusa exciderunt, vel confuso ordine fuerunt exposita. — „De Promotor staaftde zijne bewering verder met te wijzen op de omstandigheid dat de Heilige in eene lijst van verbeteringen 99 quaestiën had aangeeteekend waarvoor hij, na ze beter te hebben overwogen, herziening, nadere verklaring en wijziging noodig achtte. Later had hij aan deze in een nieuwe lijst nog 26 andere verbeteringen toegevoegd; en zonder twijfel zou hij bij nader onderzoek nog meerdere hebben ontdekt, indien hij langer had geleefd. Het was dus niet te verwonderen dat er thans veel in het werk des Heiligen werd aangetroffen dat hem bij gebrek aan behoorlijk onderzoek was ontgaan en aan geleerde en voorzichtige mannen niet voldeed. — Hierop trad de Promotor in bijzonderheden, handelde over het Probabilismus, dat hij in de geschriften van den H. Alphonsus niet nauwkeurig genoeg omschreven achtte en besprak eenige opiniën naar aanleiding der aantekeningen van P. Ballerini.

---

1) De hierbij aangevoerde bezwaren betroffen de mindere voortreffelijkheid zijner leer, die niet uitnuntender was dan de leer zijner voorgangers. De Heilige had niet zoozeer voor geleerden als wel voor de eenvoudige geloovigen geschreven; hij bezigde geen verheven stijl, schreef veelal in de moedertaal, en gaf bijna uitsluitend slechts wat hij bij anderen verzameld had.

Avanzini, de schrijver der *Acta S. Sedis*, gaat deze bijzondere punten voorbij, omdat zijn verslag anders een boekdeel zou vullen en vooral, dewijl de gunstige uitslag des gedings volstrekt niet van dergelijke bijzondere quaestien afhangt.

Daarna was de *PATRONUS CAUSAE* aan het woord. Hij besprak uitvoerig hetgene de *Promotor Fidei* over de dogmatische werken des H. Alphonsus in het midden had gebracht, wederlegde diens *animadversiones* over den korten tijd sedert de heiligverklaring van den H. Alphonsus verlopen, over de voortreffelijkheid zijner leer in vergelijking met die der vroegere Kerkleeraren, over de personen, voor wie hij meestal schreef en den gekozen vorm en taal. Bijzondere aandacht verdient in zijn glansrijk en zegevierend betoog de opmerking: „dat de Kerkleeraren niet om hen zelve, maar om de Kerk met dezen titel worden versierd; daar het naar den verschillenden eisch der tijden en der heerschende dwalingen dienstig is dat nu eens de boeken van dezen, dan eens van een anderen schrijver den geloovigen worden aanbevolen, opdat zij de gezonde leer zorgvuldig bewaren” 1). Dit beginsel was van volkomen toepassing op den H. Alphonsus, dewijl hij in zijne werken de voornaamste dwalingen van onzen tijd, gelijk die door Z. H. den Paus in den beroemden *Syllabus* veroordeeld zijn, reeds had wederlegd.

Ruime stof werd den *Patronus Causae* inzonderheid geboden door de bemerkingen van den *Promotor Fidei* op de moraal-theologie des H. Alphonsus.

Uit tal van loffelijke getuigenissen, door de uitstekendste geleerden en door mannen van hoog gezag aan het groote werk van den H. Alphonsus gegeven, bewees de *Patronus*, dat de bemerking van den *Promotor*, als ware de moraaltheologie des Heiligen slechts eene verzameling van sententiën en als bezat zij geen andere verdienste dan die eener met zorg bewerkte compilatie allen redelijken grond miste.

De *Promotor* had verder aangemerkt: „dat het roemrijk begonnen werk door den Heilige niet voltooid is geworden; daar er zeker nog andere verbeteringen aan waren toegevoegd, indien verdere uitgaven bij het leven des Heiligen het licht hadden gezien of hij langer geleefd had.” Hierop antwoordde de *Patronus Causae* o. a. het volgende: „Men moet de eerste uitgaven van de moraal-theologie niet verwarren met het werk gelijk de H. Schrijver dat stervend achterliet. Dit laatste behoort men in te

---

1) »*Doctores nuncupari non propter ipsos qui hoc titulo decorantur, sed propter Ecclesiam; dum pro varia ratione temporum et qualitate errorum grassantium, expedit modo unius, modo alterius Scriptoris libros fidelibus commendare, ut sanam doctrinam sedulo retineant.*” *Acta S. Sedis* l. c. p. 298.

zien, en niet den eersten aanleg, de eerste tentamina, die immer eenige verbetering, wijziging en volmaking behoeven. De Heilige bleef dan ook niet in gebreke om daaraan alle zorg te besteden."

Met eene geestige, ietwat ironische wending, die menigen kalmen Nederlander bij zulk een ernstig debat moet bevreemden, doch waarin wij niets anders zien dan eene poging om door eenige afwisseling in den vorm de aandacht der hoorders te ververschen, ontleende de Patronus Causae te dezer gelegenheid eene vergelijking aan de meetkunde.

"Ik wil den goeden censor (den Promotor Fidei)," zoo sprak hij, „niet ontijdig van het gebied der zedekundige wetenschappen op dat der mathesis voeren; doch de opmerking zij mij geoorloofd dat de verbeteringen van geschriften, als zij behoorlijk en nauwgezet geschieden, langs afdalende reeks plegen plaats te vinden, zoodat telkens, naarmate de vijl door den schrijver meermalen ter hand wordt genomen, het getal der onnauwkeurigheden of gebreken, die verbetering behoeven, gestadig afneemt. Aldus voegde de heilige Alphonsus aan zijne tweede uitgave eene lijst toe van 99 verbeterde quaestiën. Bij de zesde die in 1767 verscheen, gaf hij bovendien nog 23 andere verbeteringen. In de achtste echter, die in 1779, dus 8 jaren voor zijnen dood het licht zag, wees hij nog slechts 3 plaatsen aan die verbetering behoefden."

Minder gelukkig en minder juist schijnt echter de onmiddellijk op het voorgaande volgende verzekering te zijn, indien men elk woord letterlijk wil verstaan: „Daardoor (door die telkens hervatte en gestadig afnemende verbeteringen)," aldus ging hij voort, „is het geschied dat de moraal-theologie van den Heilige bij zijnen dood onder alle opzichten volmaakt was," — *Ex quo factum est, ut eo mortuo, opus undequaque perfectum haberetur* 1). Aan dit een weinig te emphatisch gezegde mogen we eene plaats aanwijzen onder de woorden, die volgens Avanzini, door den redenaar in het vuur zijner verdediging gesproken, indien ze aan de strenge waarheid getoetst worden, niet onder alle opzichten juist blijken te zijn. 2)

Eindelijk komt de Patronus Causae op de bewering des Promotors neer: „als werden er thans nog vele feilen in de moraal-theologie van den H. Alphonsus gevonden, die bij gebrek aan onderzoek den schrijver ontgaan waren en die geleerde en voorzichtige mannen niet konden behagen." Hij neemt de vrijheid

1) Acta S. Sedis I. c. p. 311.

2) »Haec et similia oratoris verba in aestu defensionis prolata, si ad accuratam veritatis normam expenderentur, non undequaque vera reperirentur." Acta S. Sedis, p. 313.

om te vragen welke die zijn? en geeft zich zelf het antwoord met de opmerking dat de censor zich beroepen heeft op den eervollen naam van den professor der moraal-theologie, P. Antennius Ballerini.

„Doch,” zoo vervolgt hij, „aan dien man, die zeker nooit een slaafsche volgeling was van het gezag des H. Alphonsus, heeft de censor nauwelijks dertig plaatsen kunnen ontleenen 1), die hij geschikt achtte voor zijn doel, terwijl de door den Heilige in zijne moraal-theologie behandelde plaatsen ontelbaar zijn. De overige plaatsen heeft de censor dus zeker als van geen belang geoordeeld voor onzen redetwist. Immers had hij buiten hetgene hij aanvoerde, nog iets anders van degelijken en ernstigen aard gevonden, hij zou dat krachtens zijn officie ongetwijfeld bij name hebben vermeld. Daar kon dan ook niets ernstigs en degelijks wezen; want indien er nog eenige betwistbare opinïën bij den H. Alphonsus gevonden worden, dan kan echter geen enkele dezer als valsch of als roekeloos uitgesproken worden beschouwd” 2).

Aldus beantwoordde de Patronus Causae de bedenkingen tegen de moraal-theologie van den H. Alphonsus in het algemeen, terwijl hij zich voorbehield om later, zoo noodig, meer in de bijzonderheden te zullen treden.

Aan krachtvolle verdediging ontbrak het zijnerzijds niet; doch zijn warme ijver voor de eer des Heiligen sleepte hem, gelijk Avanzini terecht aanteekeut, ook hier tot eenige onnauwkeurigheid mede. Immers, hij gaf de veronderstelling toe dat men wellicht bij den H. Alphonsus nog betwistbare opinïën, *opiniones disceptabiles*, zou kunnen vinden en verklaarde tevens dat geen enkele dier opinïën gezegd zou kunnen worden valsch te zijn of vermetel uitgesproken. — Maar verondersteld nu eens dat er bij den H. Alphonsus werkelijk betwistbare opinïën worden aangetroffen, waarom zou men die dan niet valsch mogen noemen, als het werkelijk bewezen wordt dat zij inderdaad valsch zijn? Eene opinie toch houdt op disceptabel, betwistbaar te zijn, indien er geen mogelijkheid meer bestaat dat ooit hare valschheid kan worden aangetoond. — Geheel anders is het gelegen met de tweede qualificatie; want temere prolata, vermetel uitgesproken kan men geen enkele sententie des Heiligen noemen in zoo verre den Heilige daardoor eenige schuldige vermetelheid ten laste zou worden gelegd; dit betwist dan ook niemand 3).

1) De *Vindiciae* geven in haren Appendix II een elenchus van 35 dergelijke punten; blz. 897.

2) »Nec grave et solidum quidquam esse poterat; nam si opinioniones aliquae adhuc disceptabiles in S. Alphonso reperirentur, nulla tamen falsa vel temere prolata dici potest.” Acta S. Sedis, I. c. p. 313.

3) Acta S. Sedis, I. c.

De Patronus Causae beriep zich tot verdediging zijner minder juiste verzekering op het beroemde decreet der Poenitentie, „waardoor alle sententiën van den H. Alphonsus in het algemeen en elk harer in het bijzonder dermate werden goedgekeurd dat ieder zielsbestuurder ze veilig mag volgen.” — Dat decreet, merkt Avanzini op, omvat wel alle opinieën des Heiligen, maar veroordeelt daarom de sententiën van andere gezaghebbende of beproefde auctoren (probati auctores) niet, wier sententiën toch soms met die des Heiligen in tegenspraak kunnen zijn. Het decreet of responsum der H. Poenitentie toch werd niet gegeven over de waarheid van elke opinie des Heiligen; maar het werd gegeven krachtens het beginsel der zedelijke voorzichtigheid, volgens welk beginsel iederen veilig (tuto) handelt, die de meeningen volgt van hen, die door gezonde leer en zuiverheid van zeden hebben geschitterd; en deze hoedanigheden heeft de H. Stoel, als op uitstekende wijze den H. Alphonsus eigen, erkend. Dit acht Aranzini den waren zin van het responsum der H. Poenitentie en wie daarin iets anders meent te zien, zou volgens hem klaarblijkelijk dwalen. Evenwel beschouwt hij het als een ongemeen en den H. Alphonsus uitsluitend geschonken voorrecht, dat geen schrijver, die zedekundige onderwerpen behandelde, zich gelijk hij, op eene dergelijke verklaring, waarmede de H. Stoel zelf den zielbestuurders een beproefden schrijver (auctor probatus) aanwees, beroepen kan 1).

De Patronus Causae trad daarop in de behandeling van eenige bijzondere bedenkingen. Hij bepaalde zich echter tot eenige weinige slechts en verzocht, gelijk de Vindiciae mededeelen 2) de paters der Congregatie van den Allerheiligsten Verlosser dat zij hem schriftelijk zouden bijstaan. Aan dit verlangen werd bereidvaardig gevolg gegeven en zij verzamelden hunne antwoorden op de animadversiones van den Promotor Fidei in een Summarium additionale (bijgevoegd summarium), dat bij de verdere proces-acten gevoegd en aan het oordeel der H. Congregatie van de Kerkgebruiken onderworpen werd.

Toen de Promotor Fidei en de Patronus Causae hunne taak geëindigd hadden, benoemde de H. Congregatie der Kerkgebruiken twee theologen tot consultoren die de animadversiones van den Promotor en de responsiones van den Patronus aan een streng onderzoek moesten onderwerpen en daarover naar waarheid hun gevoelen openbaren.

Een der consultoren gaf, steunend op de gronden door den Patronus Causae aangevoerd, een gunstig advies voor de verheffing van den H. Alphonsus tot Kerkleeraar; de andere consultor echter,

1) Acta S. Sedis, l. c.

2) Vindiciae, p. V.

die eenigermate in het onzekere scheen omtrent de beginselen, welke dergelijke gedingen beheerschen en omtrent hunne toepassing, neigde tot een overgesteld gevoelen.

Eindelijk werd de zaak door kardinaal Constantinus Patrizzi, den 11 Maart 1871, aan de H. Congregatie der Kerkgebruiken ter voorloopige beslissing voorgesteld. Alle kardinalen verklaarden na alles rijpelijk overwogen te hebben, dat den H. Vader de verheffing van den H. Alphonsus tot Kerkleeraar behoorde aanbevolen te worden.

Den 23 Maart daaraanvolgend werd dit responsum den H. Vader door den secretaris der Congregatie medegedeeld en Z. H. bekrachtigde het rescript der Congregatie en gelastte dienovereenkomstig de uitschrijving van een algemeen decreet voor stad en wereld.

Ten laatste verscheen den 7 Juli 1871 de breve, waarbij Z. H. Pius IX aan den H. ALPHONSUS MARIA DE LIGORIO plechtiglijk den titel toekende van KERKLEERAAR.

Men mocht na deze heugelijke gebeurtenis met het volste recht verwachten dat de ijverige leden der Congregatie, door den H. Alphonsus gesticht, bijzondere zorg zouden besteden aan de volledige prachttuitgave van alle werken des nieuwen Kerkleeraars. Alles wat hij schreef, dogmatische, zedekundige en ascetische werken en zijne brieven, zij mochten van nu af vooral beschouwd worden als het gemeengoed der Kerk. Dan men achtte het noodig zijne krachten eerst nog aan eene andere taak te wijden. De bedenkingen, door den Promotor Fidei aan Ballerini ontleend, waren wel reeds in een omvangrijk boekdeel, volgens Avanzini van meer dan 500 bladzijden, behandeld geworden, doch niet alles, waarvoor men zich op Ballerini beroepen kon, was daarin ter sprake gebracht. Men besloot dus tot de uitgave van een lijvig boek, waaraan de titel werd gegeven van VINDICIAE ALPHONSIANAE, seu Doctoris Ecclesiae S. ALPHONSI M. DE LIGORIO episcopi et fundatoris Congregationis SS. Redemptoris doctrina moralis vindicata a plurimis oppugnationibus cl. P. ANTONII BALLERINI, Soc. Jesu, in Collegio Romano Professoris, cura et studio quorundam Theologorum e Congregatione SS. Redemptoris. Romae ex typ. polyglotta S. C. de Propaganda Fide, 1873.

Zoo verscheen dan in 1873 eene breedvoerige wederlegging der aantekeningen op het Compendium van P. Gury, reeds in 1866 door P. Ballerini uitgegeven. De omstandigheid dat de Promotor Fidei de hoogerw. Petrus Minetti, wien de officiële last was opgedragen om bedenkingen tegen de Doctor-verklaring van den H. Alphonsus te maken, zich bij het proces op de aantekeningen van P. Ballerini beriep, en de behoefte die men gevoelde om later, toen het proces reeds was uitgewezen, daar nogmaals op terug

te komen, bezorgde den romeinschen professor de niet verlangde eer eener overvloedige bespreking.

III.

Het heugelijk door geheel de Kerk gewenscht en gevraagd en door alle katholieke geleerden der gansche wereld van harte toegejuicht feit, de roemrijke verheffing van den H. Alphonsus tot de Kerkleeraarswaardigheid kon door de dankbare leden der religieuze Congregatie van den Allerheiligsten Verlosser, wier stichter de Heilige was, niet ongevierd blijven.

Ook hier te lande bleef men niet ten achteren. De blijde gebeurtenis werd in de kerken der eerwaarde paters Redemptoristen met betamelijken luister feestelijk herdacht en schonk weldra den verdienstelijken pater C. Scholten aanleiding om de beteekenis dier waardigheid in haar zelve en in betrekking tot den H. Alphonsus voor het nederlandsch publiek te ontvouwen. Hij deed dit in zijn welgeschreven en keurig gedrukt boek: „De Kerkleeraarswaardigheid en de verheffing van den H. ALPHONSUS MARIA DE LIGUORI tot Kerkleeraar. — Amsterdam — 1872.

Wat men over dien titel in dogmatische werken verspreid vindt, werd hier verzameld en op den nieuwen kerkleeraar toegepast. Telkens oordeelkundig aangevoerde gedeelten eener met veel zorg vervaardigde lijst der dogmatische, zedekundige en ascetische geschriften des Heiligen, gelijk die in het uitstekend werk van kardinaal Villecourt gevonden wordt, maakten het den oningewijden op het gebied der godgeleerde wetenschappen duidelijk, welke veelzijdige en hoog te waardeeren diensten de groote man aan de Kerk bewees. Doch in hoe velerlei richting hij werkte en leerde, bij uitstek was hij de groote Leeraar der moraal-theologie. De schrijver zou dus de uitstekendste verdiensten en de geheel bijzondere roeping van den H. Alphonsus niet naar waarde hebben geschat, indien hij aan deze glorie des Heiligen niet bijzonderlijk zijne zorg had gewijd en de oplettendheid zijner lezers daarop vooral niet met den meesten nadruk had gevestigd. Licht te verklaren dus, en alleszins te billijken was de hooggestemde begeestering, waarmede de begaafde schrijver den H. Alphonsus als den Leeraar der christelijke zedekundige wetenschap verhief en roemde. Had hij de verdiensten des Heiligen onder dit opzicht met minder geestdrift verheven, hij ware beneden zijn onderwerp, zijne eigene talenten en de billijke verwachting zijner lezers gebleven.

Een enkel oogenblik werd die geestdrift echter minder bewaakt; en wij bejammeren het voor den schrijver en voor zijn boek, dat hij zijne vaardige pen bij het schrijven van een paar bladzijden

niet heeft bedwongen. Zijn ijver sleepte hem mee tot eene ontijdige en noodelooze vermelding van Ballerini's aantekeningen; hij stiet daarmede tegen eene klip, die menigen lezer een onaangename schok deed gevoelen en een licht te vermijden schade berokkende aan zijn overigens uitmuntend geschreven boek.

Wij lezen er namelijk op blz. 417: „Het is waar, dat in de laatste jaren een enkele wanklank, een enkele valseche toon de zuivere harmonie der lofakkoorden, welke van gansch de katholieke wereld tot den H. Alphonsus opstijgen, heeft zoeken te overheerschen, en het is overbekend, dat BALLERINI, in zijne bij de Theologie van Gury ingelaschte noten, zooverre gaat, om niets meer te zeggen, dat hij de meeningen van Alphonsus herhaaldelijk voorstelt, als: „onvoorzichtig”, als „zonderling”, als „strijdig met de rede”, als „ongerijmd”, enz.” — Wij hebben de vrijheid genomen om eenige woorden, die bijzondere aandacht verdienen, in dezen volzin te onderschrijven; en voegen daar wijders niets bij. Slechts merken we op, dat deze overbekende grieven tegen Ballerini, wier bestaan voor het nederlandsch publiek een geheim waren tot het tijdstip toe, waarop zij door de gediensdige pen van dezen schrijver, volgens eigen verzekering, uit de officiële bescheiden betrekkelijk het Doctoraat van den H. Alphonsus (blz. 418) werden openbaar gemaakt, op het einde van ons tweede gedeelte eenigermate zullen worden toegelicht en tot hare waarde herleid.

Onmiddellijk daarna brengt de schrijver andermaal de even vermelde reeks van bedenkelijke termen in het nederlandsch en in het latijn onder de oogen en de aandacht zijner lezers, doet hun het ongepaste en vermetele daarvan gevoelen en besluit eindelijk op blz. 419: „Eén van beiden: of wel de Heilige Stoel heeft zich vergist in het oordeel, door de Pausen en de Heilige Congregatiën van Rome, zoo herhaaldelijk uitgebracht, en dit te beweren zou stellig roekeloos en vermetel zijn, of wel de aantijgingen van Ballerini tegen de leer van Alphonsus zijn even beleedigend voor den Apostolischen Stoel, als voor den heiligen Bisschop en Kerkleeraar zelve.”

Dit dilemma, dat blijkens eene noot des schrijvers uit de voorrede van het aanvullend kort begrip, door de paters Redemptoristen aan den Patronus Causae verstrekt 1), werd overgenomen, is verre van onberispelijk te zijn. Naar onze bescheiden meening ware daar met het volste recht deze redeneering tegenover te stellen: „Het oordeel van den H. Stoel en der HH. Congregatiën over de leer van den H. Alphonsus heeft een anderen zin dan sommigen daaraan geven; en dit te beweren is noch roekeloos,

---

1) Acta pro Concess. Summarium additionale. Prooemium, p. 8.

noch vermetel. Bovendien heeft P. Ballerini zich geene aantijgingen of beschuldigingen tegen de meeningen van den H. Alphonsus geoorloofd; en dus heeft hij noch den Apostolischen Stoel, noch den heiligen Bisschop en Kerkleeraar zelve beleedigd."

Had hij dit wel gedaan, dan is het inderdaad „moeilijk te begrijpen" hoe eerst nu, nadat de verontrustende aantekeningen van P. Ballerini reeds ten tweeden male met de vereischte goedkeuringen te Rome het licht hebben gezien en nadat de H. Alphonsus tot Kerkleeraar is verheven, de eere des Heiligen tegen al deze overbekende aantijgingen gewroken werd; nog moeilijker te begrijpen is het, dat de romeinsche boekenkeurders, op wier verplichting de schrijver, naar aanleiding der Constitutie van Benedictus XIV, *Sollicita ac provida*, zijne lezers wijst, al die aantijgingen zoo onopgemerkt lieten doorgaan; dat het strenge voorschrift van Innocentius XI (2 Maart 1670) te Rome niet beter werd gehandhaafd; en dat de 79^e veroordeelde stelling der Bulle *Auctorem fidei* daar zoo deerlijk schijnt vergeten te zijn dat niemand in jaren tijds aan de toepassing er van heeft gedacht. — Op dit alles toch beroept de schrijver zich tot staving van het tweede lid zijns dilemma's (blz. 420 en 421). — Wij voor ons zijn genegen hier aan het axioma te denken: „wie te veel bewijst, bewijst niets." Want waren dilemma en aangevoerde bewijzen juist, dan zou men allen, die in de H. Stad gezag en wetenschap bezitten, medeplichtig moeten achten aan het vermeende vergrijp, door Ballerini tegen den H. Alphonsus gepleegd.

In het veelgelezen tijdschrift „de Katholiek" werd het werk van P. Scholten gerecenseerd. Welverdiende lof werd den schrijver geschonken, eenig voorbehoud aangeteekend omtrent de gevolgtrekkingen door den schrijver uit den invloed des Heiligen afgeleid, en de inhoud der bladzijden, die ons thans bezig houden, in dezer voege beknoptelijk samengevat: „Door dat lofied evenwel, dat den Heilige als Kerkleeraar huldigde, klonk in de laatste jaren slechts een enkele wanklank, en deze was van Ballerini, den schrijver van eenige noten, die bij de Theologie van Gury zijn ingelascht. Hadden de afkeurende noten van Ballerini alleen ten doel gehad, om de onjuistheid van enkele aanhalingen of citaten, meestal op gezag van andere schrijvers door den Heilige aangegeven, te berispen, — om het gemis van orde of van duidelijkheid in de behandeling van een of ander vraagstuk, of wel een zweem van tegenspraak, welke men tusschen zijne meeningen dacht te zien, aan te stippen; — S. zou deze feilen erkend, maar daaraan geen anderen naam hebben kunnen geven dan dien van vlekken in de zon. Nu echter Ballerini verder ging en de leer zelve des Heiligen aangreep, voelde hij zich aangespoord om iets langer bij zijne wederlegging stil te staan" 1). Aldus refereert de ge-

1) De Katholiek, Deel LXIII, Maart 1873, blz. 179.

leerde recensent nog een weinig verder; de wijze waarop hij zulks doet, en meer nog de fijne wendingen, waarmede hij in zijne laatste bladzijden speelt, laten den lezer geheel in het onzekere omtrent zijn eigen oordeel.

Niet lang daarna bracht een ander schrijver, ter gelegenheid eener recensie op een theologisch werk, in het zelfde tijdschrift, de aantekeningen van P. Ballerini ter sprake 1). Dit geschiedde echter slechts ter loops en wij houden ons overtuigd dat de geleerde schrijver zijne uitdrukkingen aanmerkelijk zou gewijzigd hebben, indien hij toen reeds de met zoo veel stelligheid door sommigen aan P. Ballerini toegeschreven vergrijpen aan een gezet onderzoek had kunnen onderwerpen.

Steeds ruimer bespreking viel der aantekeningen van P. Ballerini ten deel. Had men hier te lande ernstige klachten in een blijkbaar voor een ruimer publiek bestemd boek aangeheven, elders ging men nog eene schrede verder en verkondigde men zijne grieven tegen Ballerini in een dagblad. Een artikel in de *Univers* maakte een antwoord van P. Ballerini noodzakelijk, en dit lokte wederom een derde in het strijdperk.

Uit dit alles blijkt het duidelijk dat er strijd bestaat tegen P. Ballerini, en dat die strijd waarlijk niet à huis clos maar in het open veld gevoerd wordt 2).

Wij twijfelen geenszins aan de goede en edele bedoelingen van hen, die zich in dezen strijd mengden, maar gevoelen ons juist door onze overtuiging omtrent de heiligheid der bedoelingen, waarvan allen, die we noemden, bezielde zijn, opgewekt om in gelijke bedoeling een woord over Ballerini te spreken, dat tot billijker en juistere waardeering van zijnen persoon en van zijne aantekeningen iets zou kunnen bijdragen.

Wellicht hadden wij het stilzwijgen bewaard, ware het niet dat men aan de grieven, die tegen Ballerini worden ingebracht, eene beteekenis had toegeschreven, die zij, wij zijn er zeker van, noch bij de schrijvers der *Vindiciae*, noch bij eenig ander katholiek schrijver, hetzij hier te lande of elders, ooit bezeten hebben. Sommigen toch wilden het doen voorkomen, als hadden die grieven de strekking om te doen gevoelen als werd door P. Ballerini den H. Alphonsus de hooge onderscheiding, hem

1) De Katholiek, Deel LXIV, Juli 1873, blz. 64 en 65.

2) De Kerkelijke Courant — Kath. Nederl. Stemmen — nam in n. 910, 8 Aug. '73, het artikel van Dr. J. Swane uit den Lit. Handweiser in zijn geheel over; steeds ruimer worden dus ook hier te lande, wij weten niet met welk nut, de palen van het strijdperk uitgezet. — De Maasbode (24 Aug. 1873) alleen liet zich, naar aanleiding van een artikel in Le Mémorial, over Ballerini in bepaald gunstigen zin hooren.

sedert lang reeds toegedacht, en onlangs geschonken, eenigermate misgund. Dit vermoeden, dat gelijktijdig eene smet werpt op hen, die de grieven uiten, en op hem, tegen wien ze gericht worden, deed ons zegevieren over de aanvankelijke aarzeling, en gaf ons de pen in de hand om de verdediging te aanvaarden der miskende bestrijders en van den miskenden bestredene, van hen die tegen Ballerini optraden en van Ballerini zelfen.

Begeven we ons dan, nu de historische zijde der quaestie ons duidelijk is geworden, en wij den oorsprong, de lotgevallen en de bespreking der aantekeningen van Ballerini hebben beschouwd in een onderzoek naar de bedoelingen des schrijvers.

TWEEDE GEDEELTE.

Ballerini's bedoelingen.

Welverre van den H. Alphonsus, men vergeve ons de onedele veronderstelling, de eere van den Kerkleeraarstitel te misgunnen, moest P. Ballerini zich veeleer over de hooge onderscheiding, den Heilige toegedacht, verheugen.

De redenen, die hem daartoe allerkrachtigst moesten opwekken, vinden we: in de achting, immer door den H. Alphonsus jegens de Sociëteit van Jesus betoond; in de hulde, door hem aan hare geleerden gebracht; in den grondslag of de leiddraad, door hem voor zijn beroemde moraal-theologie gekozen; in den vriendschappelijken dienst, door den Heilige, in betrekking tot zijn groot werk, van een ander lid der Sociëteit gevraagd; in de wederkeerige hoogachting, die de Sociëteit van hare zijde altijd en vooral in de laatste tijden geheel bijzonderlijk jegens den H. Alphonsus deed blijken.

Gaan we deze redenen na en banen we ons alzoo den weg tot de beantwoording der vraag: of Ballerini alleen dit alles zou hebben voorbijgezien; of hij alleen den H. Alphonsus hebbe geringgeschat, hem op onbetamelijke wijze en uit onedele inzichten bejegend?

I.

Ballerini moest zich over de eere, den H. Alphonsus toegedacht en hem later werkelijk geschonken, verblijden als lid der Sociëteit,

jegens welke de Heilige immer de hoogste achting, eerbied en genegenheid heeft gekoesterd en openlijk uitgesproken. Toen de Sociëteit van alle zijden werd aangevallen en haar ondergang besloten was, toen het listig beraamd plan op de treurigste wijze in vervulling ging, verhief telkens de groote Heilige zijne stem, beurtelings tot opbeuring en bemoediging der vervolgdten, tot waarschuwing, zoo lang er nog redding mogelijk scheen en tot ontboezeming van zijn diep gevoelde smart over de ramp, die de Sociëteit en de Kerk, wier belangen hij onafscheidelijk achtte, beide trof.

Aldus schreef hij, volgens kardinaal Villecourt in 1758, volgens anderen in 1748, aan den provinciaal P. de Matteis: „Ik heb nog geen tijding ontvangen aangaande de zaken uwer Sociëteit; ik gevoel dienaangaande nog grootere bezorgdheid, dan indien het onze eigene Congregatie betrof, omdat deze niets is in vergelijking met de Sociëteit, die, om zoo te spreken, de geheele wereld heeft geheiligd en voortgaat met haar te heiligen.” 1)

De plannen der goddeloozen waren rijp geworden en de Heilige zag ze op het punt van volkomen te slagen; als in een profetisch voorgevoel riep hij thans uit: „De Kerk heet de wijngaard van Jesus Christus; maar neemt men de werklieden weg, die hem moeten bearbeiten, dan zullen er distelen en doornen welig groeien, onder wier bladeren en takken de slangen zich zullen verbergen om heimelijk den troon en het altaar te ondermijnen. Worden de Jesuïeten vernietigd dan zijn wij verloren!” 2)

Bij eene andere gelegenheid zeide hij over hetzelfde onderwerp: „Afgezien van het uitstekend nut, door hen in het heilig ministerie bewerkt, kunnen de Jesuïeten vooral niet hoog genoeg worden geschat om het buitengewone talent, waarmede zij het kostbare zaad der godsvrucht in de harten der jongelingen weten uit te strooien, zoodat hunne kweekelingen, later in de wereld optredend, een voorwerp zijn van stichting voor alle standen der maatschappij en voor alle landen. De Jansenisten en alle nieuwheds-predikers zouden de Sociëteit uit de wereld willen verdringen om alzoo der Kerk Gods haar bolwerk te ontnemen. Indien de Jesuïeten ophielden te bestaan, dan zouden alle goddeloozen van ontzagelijke bestrijders verlost zijn. De Jesuïeten toch zijn vastberaden mannen

---

1) Vie du B. Alphonse-Marie de Liguori, par M. Jeancard, p. 329. Vgl. Vie et Institut de saint Alphonse-Marie de Liguori par son Eminence le Cardinal Clément Villecourt, d'après les mémoires du père Tannoia et divers documents authentiques. Ouvrage dédié à Sa Sainteté Pie IX. Tournai. 1863; t. II, p. 178.

2) Jeancard, p. 329. — Kardinaal Villecourt, t. II, p. 178: „Il ajouta dans le transport de sa douleur: „Nous sommes perdus, si nous perdons les Jésuites”.

en hunne Sociëteit zal er immer roem in stellen den vijanden der Kerk het hoofd te bieden" 1).

De Heilige richtte zich in heilige verontwaardiging tot de vorsten, die verblind en misleid door schuldige ministers, duldden dat men hun gezag misbruikte om de Sociëteit te gronde te richten en riep hen bestraffend uit: „Maar zien zij dan niet, dat die Religieusen zeer nuttig zijn voor de Kerk? dat Kerk en Staat als hand aan hand gaan en dat men de eene niet kan aanranden zonder den anderen te doen wankelen?" 2)

Toen Clemens XIII zijne beroemde bulle ten gunste der Sociëteit uitvaardigde, om haar tegen den haat harer bestrijders en tegen den laster der goddeloozen in bescherming te nemen, achtte de H. Alponus zich als bisschop verplicht om aan de voeten Zijner Heiligheid de betuiging zijner dankbaarheid neer te leggen voor die gezagvolle en heilrijke daad. Hij schreef aldus aan den Paus:

Allerheiligste Vader, de Bulle door Uwe Heiligheid tot lofprijzing en bevestiging der Sociëteit van Jesus uitgevaardigd, heeft alle welgezinden met oprechte blijdschap vervuld en ik reken het mij tot eere die blijdschap te mogen deelen, doordrongen als ik ben van de diepste hoogachting jegens die Sociëteit, wegens het groote nut, dat door hare heilige religieusen met voorbeeld en werkzaamheid allerwege, waar zij zich bevinden, wordt gesticht. Ik zelf kan getuigenis afleggen voor de wonderen huns ijvers en hunner liefde, die ik in persoon mocht waarnemen, toen ik te Napels woonde. De Heer heeft gewild, dat zij in de laatste tijden door wreede tegenspraak zouden beproefd worden; doch Uwe Heiligheid heeft hun overvloedigen troost geschonken, toen Gij als Hoofd der Kerk en als algemeene Vader aller geloovigen hen plechtiglijk verdedigde, door openlijk in uwe heilige Bulle hunne verdiensten voor God en voor de menschen te verkondigen. Aldus leet Gij den kwaadwilligen, die niet slechts hunne personen maar zelfs hun Instituut zochten te lasteren, geantwoord. Wij van onze zijde, wij, herders der zielen, die in den ijver en in de werkzaamheden dier uitmuntende religieusen zoo groote ondersteuning vinden bij de zorg voor onze kudden, en ik onder hen, die de laatste der bisschoppen ben, wij bieden Uwe Heiligheid onze nederige dankbetuigingen aan voor hetgene Gij leet gedaan, en wij smeeken U ten dringendste deze zoo kostbare Ode, die aan de Kerk zoovele waardige werklieden, aan het geloof zoovele martelaren en aan geheel de wereld zoovele verhevene voorbeelden schonk, altijd te willen beschermen. Allerwege ontmoet men werken des heils door hen gewroeit; katholieke,

1) Jeancard, p. 330.

2) Jeancard, p. 331.

kettersehe en heidensehe landen, alle zijn ze met het zweet harer zonen besproeid geworden. Ongetwijfeld zal het haar gegeven worden nog immer hetzelfde heil te blijven stichten, gelijk onze hoop in de goddelijke goedheid, die vernedert en verheft — Humiliat et sublewat — ons het recht geeft te verwachten. — In deze gevoelens smee ik, neergebogen aan de voeten Uwer Heiligheid, allernederigst om Uwen apostolischen zegen 1).

Wie zich herinnert hoe in die dagen lasterschrift op lasterschrift tegen de Sociëteit en hare leden werd verspreid, met welken listigen toelag en onuitputtelijke vindingrijkheid de Sociëteit werd aangerand en verguisd, hoe toen de welgevulde arsenalen werden geschapen, waar de tegenwoordige lasteraars en bestrijders der Jesuïeten een altijd gereeden voorraad vinden, zal lichtelijk beseffen van welk een alles overtreffend belang het glans ijk getuigenis is, door den grooten en gezagvollen Heilige in dezen brief neergelegd.

Onder den opvolger van Clemens XIII verhief de storm tegen de Sociëteit zich met vernieuwde kracht. Het treurig se ouwspel van zooveel haat en goddeloosheid vervulde de ziel van den edelen Alphonsus met onbeschrijfelijke smart en deed hem uitroepen: „Ziedaar het afschuwelijk werk van Jansenisten en ongeloovigen! Gelukt het hun der Sociëteit den ondergang te berokkenen, dan hebben zij hun doel bereikt; en men zal het zien, welken omkeer zij in de Kerk en in den Staat zullen teweegbrengen. Zijn de Jesuïeten eenmaal vernietigd, dan zullen Paus en Kerk in den treurigsten toestand verkeeren. De Jesuïeten toch zijn slechts het mikpunt der Jansenisten; want langs dezen weg willen zij tot steeds dieper omwoeling van Kerk en Staat komen.” 2)

Wat de Heilige vreesde, geschiedde. Den 22 Juli 1773 werd de Sociëteit opgeheven. — Hoe vreeselijk die slag den Heilige trof, hij zweeg. Hij beklagde slechts den Paus, die zich noodzaak had gezien om voor den drang der omstandigheden te wijken. „Arme Paus!” zuchtte de H. Alphonsus, „wat kon hij doen in de moeilijke omstandigheden, waarin hij zich bevond, terwijl alle gekroonde hoofden eenparig de opheffing vroegen? Wij voor ons, wij moeten in stilte de ondoorgrondelijke oordeelen Gods aanbidden en de kalnte bewaren. Want ik verzeker u, al bleef er slechts een enkele Jesuïet over; deze alleen zal

1) Jeancard, t. a. p. — Kard. Villecourt, t. II, p. 180.

2) Jeancard, p. 335 — Mémoires sur la vie et la Congrégation de S. Alphonse-Marie de Liguori par le R. P. Antoine-Marie Tannoia. Paris, 1842, t. II, p. 445: „Tout n'est qu'intrigue, disait-il, de la part des jansénistes et des incrédules”. — Kardinaal Villecourt, t. II, p. 401: „Tout ce qui se traîne est l'oeuvre des Jansénistes et des incrédules”.

machtig genoeg zijn om de Sociëteit weer te herstellen." 1)

Later vernam de H. Alphonsus dat de Sociëteit zich in Rusland en in Pruïsen had gevestigd. En nu betuigde hij, gelijk kardinaal Villecourt ons mededeelt, zonder ophouden aan God zijnen dank voor deze weldadige beschikking. „Men wil,” zoo sprak de Heilige, „de Jesuïeten thans laten doorgaan voor schismatieken; het is onmogelijk iets dwazers uit te denken. Ik weet dat de Paus hen als leden der Kerk erkent en dat hij hen beschermt. Laat ons God voor die heilige religieusen bidden, want hun Instituut bewijst de gewichtigste diensten aan de zielen en het is een krachtige steun voor de Kerk. De Jesuïeten schismatieken! dat zijn dan waarlijk wel zonderlinge schismatieken! Paus Ganganelli (Clemens XIV) was het werktuig Gods tot hunne vernedering; maar Paus Pius VI is niet minder het werktuig Gods tot hunne bescherming. God ontnemt en God hergeeft het leven! Zenden wij tot Hem onze gebeden op, en Hij zal niet nalaten ze te zegenen” 2).

II.

De oprechte en innige achting, die de H. Alphonsus der Sociëteit toedroeg en die hij openlijk met den meesten nadruk en zonder eenig voorbehoud uitsprak, stijgt nog in waarde door de openhartigheid, waarmede hij elders, als hij het nuttig achtte, de bestaande euvelen wist aan te wijzen 3). Hij bepaalde zich echter

---

1) Jeancard, p. 335. — P. Tannoia, t. II. p. 446. — Kard. Villecourt, t. II, p. 401: »Un jour que son grand-vicaire et quelques autres personnages distingués blâmaient le Souverain-Pontife de la suppression des Jésuites, Alphonse les reprit en disant: »Pauvre Pape! que pouvait-il faire dans les circonstances difficiles où il se trouvait, tandis que toutes les couronnes demandaient de concert cette suppression? Pour nous, nous ne pouvons qu'adorer en silence les secrets jugemens de Dieu et nous tenir en paix; mais je ne crains pas de dire que quand il ne resterait plus qu'un Jésuite, ce seul religieux suffirait pour faire revivre la Compagnie.” — »Ces paroles,” voegt kard. Villecourt er bij, »furent une prophétie, que l'événement a justifiée. Du reste tout le monde sait dans quelles angoisses se trouvèrent le Pape et l'Eglise après la suppression des Jésuites.”

2) Kard. Villecourt, t. III p. 217.

3) Vgl. den brief van den H. Alphonsus aan kardinaal Castelli van den 23 Oct. 1774. Daarin zet de Heilige op dringend verzoek des kardinaals ten behoeve van het Conclave, dat na den dood van Clemens XIV ter Paus-keuze moest gehouden worden, zijne gevoelens uiteen over den toenmaligen toestand. Gedeeltelijk vindt men dien brief bij Jeancard blz. 340; in zijn geheel bij Tannoia, t. II. p. 449—451 en bij kard. Villecourt, t. II. p. 404.

niet bij de enkele verheffing der Sociëteit als instelling of bij den algemeenen lof, aan hare leden wegens hunne godsvrucht, zielenijver en wetenschap geschonken; neen, hoog gezag en gewicht hechtte hij aan de geschriften der beroemde mannen, die in de Sociëteit moedig en krachtig het hoofd hebben geboden aan het theoretisch en practisch Jansenisme en aan de goddelooze beginselen der ongeloovige wijsbegeerte.

Ontelbaar zijn de plaatsen in zijne geschriften, waar hij zich beroept op het gezag van de meestgevierde schrijvers der Orde.

Slaan wij de lijst open, door een lid der Congregatie des Allerheiligsten Verlossers vervaardigd en voor zijne uitgave van de moraal-theologie des heiligen Alphonsus geplaatst, dan ontmoeten we daar een tal van uitstekende geleerden der Sociëteit, wier werken inzonderheid op het gebied der moraal-theologie door den Heilige ijverig werden geraadpleegd en wier gezag de door P. Ballerini als een voortreffelijk professor der moraal geprezen pater MICHAEL HARINGER C. SS. R. niet in gebreke bleef behoorlijk in het licht te stellen 1).

Wij gaan hier een aanzienlijk getal van moraal-theologen der Sociëteit, die P. Haringer niet gearzeld heeft op het gezag van den H. Alphonsus als gezagvolle schrijvers der probabilistische school, *auctores graves et probabilistae*, te kenmerken, stilzwijgend voorbij 2) en verwijlen slechts een oogenblik bij een zevental bij uitstek beroemde namen.

De chronologische orde volgend ontmoeten we in genoemde lijst:

1. FRANCISCUS TOLETUS, S. J. (geb. 1532—1596). Hij was, aldus wordt ons daar gemeld, een uitstekend sieraad der Sociëteit van Jesus, en ontving gelijk zijne orde-genooten Bellarminus, Lugo en Pallavicino den kardinaalshoed. De hoogste wetenschap verenigde hij dermate met de diepste nederigheid, dat velen twijfelden wat in hem meer hunne bewondering verdiende, zijne heiligheid of zijne wetenschap. Zijne Handleiding voor de priesters werd door de katholieke wereld met algemeene toejuiching begroet, en door den H. Franciscus van Sales zijnen clerus als een heilige leer bevattend aanbevolen. — Cabassutius, ofschoon antiprobabilist, aarzelde niet te verklaren dat men te nauwer nood na vele eeuwen wederom een man zal zien, aan hem

1) De bovenbedoelde lijst van P. Haringer vindt men in de uitgave der moraal-theologie van den H. Alphonsus te Regensburg in 1846 verschenen. In de tweede uitgave van Gury-Ballerini staat zij in t. I p. XI.

2) Eene korte vermelding hunner namen en sterfjaren zal wellicht dezen of genen welkom zijn. De lijst van P. Haringer volgend, vinden we daar als *auctores graves et probabilistae* der Sociëteit van Jesus door den H. Alphonsus aanbevolen: Amicus 1651, Arriaga 1667, Arsdekin

in verdiensten gelijk, en dat geen lof voor kardinaal Toletus te groot is 1).

2. GABRIEL VASQUEZ, S. J. (geb. 1551—1604). Hij onderwees jaren lang de theologie te Rome en te Alcalá. In hem schenen deugd en wetenschap, gehoorzaamheid en genie, vroomheid en wijsheid onderling om den voorrang te strijden. Benedictus XIV noemde hem gelijk Suarez een licht der theologie; duo luminaria theologiae. (Blz. XXX).

3. FRANCISCUS SUAREZ, S. J. (geb. 1548—1617). Hij was een man der grondigste wetenschap en der diepste nederigheid; met uitstekend gevolg onderwees hij de theologie te Alcalá, Salamanca, en te Rome; buiten zijne manuscripten liet hij 23 boekdeelen in folio achter. Benedictus XIV preees hem als een licht der theologie. Bossuet roemde hem als den leeraar aller wetenschap; en de H. Alphonsus telt hem onder de klassieke leeraren. — Zoo groot was de heiligheid van zijn wandel, dat hij stervend, in de blijdschap des harten getuigde, niet vermoed te hebben dat sterven zoo gemakkelijk was. Velen hebben gemeend dat God hem de wetenschap had ingestort. (Blz. XXVIII).

4. VALERIUS REGINALDUS, S. J. (geb. 1543—1623). Hij was een leerling van den beroemden Maldonatus, S. J., muntte niet minder uit door heiligheid als door geleerdheid en onderscheidde zich door eene ongemeene godsvrucht jegens het Allerheiligste Sacrament. De H. Franciscus van Sales en de H. Carolus Borromeus bevalen zijne geschriften der geestelijkheid aan; de H. Alphonsus stelde hem onder de klassieke leeraren. (Blz. XXVI).

5. LEONARDUS LESSIUS, S. J. (geb. 1534—1623). Deze Zuid-Nederlander behoort onder de luisterrijkste sieraden der Sociëteit te worden gerekend en moeilijk kan hij naar waarde worden geprezen. Van de vroegste jeugd af tot zijn dood aan ziekten onderhevig en door pijnen gekweld, scheen hij een levend geraamte; het moet dus verwondering baren dat hij zooveel kon

---

1660, Azorius 1607, Baldellus 1635, Bardus 1661, Beatus Gabriel 1663, Becanus 1624, Bresserus 1635, Busembaum 1668, Cardenas 1700, Catalani 1728, Coninckius 1633, La Croix 1714, Dicastellus 1653, Duarte 1601, Ehrentreich 1699, Antonius de Escobar 1669, Esparsa 1666, Fagundez 1645, Filliuccius 1622, Fragosa 1639, Francolinus 1700, Gordonus 1641, Granadus 1632, Gravina 1755, Henriquez 1608, Gasparus Hurtadus 1646, Lanfrancus 1652, Laymannus 1625, Lessius 1623, Franciscus de Lugo 1652, Joannes de Lugo 1660, Marzotta 1748, Antonius Perez 1649, Pichler 1750, Possevinus 1611, Praepositus 1634, Reginaldus 1623, Reuter 1762, Emmanuel Sa 1596, Salas 1613, Sanchez, 1610, Santarellus 1649, Schildere 1667, Franciscus Suarez 1617, Stoz 1678, Tanner 1632, Terillus 1668, Toletus 1596, Valentia 1603, Vasquez 1604, Viva 1710, Voit 1780, Zaccaria 1796.

1) Gury-Ballerini, 2e ed. t. I, blz. XXIX.

schrijven, en zoo buitengemeen kon uitmunten in alle gewijde en ongewijde wetenschappen. Zijne geleerdste tijdgenooten, Suarez, Vasquez, Molina en anderen, raadpleegden hem in de moeilijkste wetenschappelijke vraagstukken. Niets was hem onaangener dan geprezen te worden. Te midden zijner smarten was hij immer opgeruimd en troostte hij anderen. De gestrengheid, die hij jegens zich zelfven oefende, was groot, en ongemeen zijne devotie jegens de H. Maagd. Van die devotie, verzekerde hij, hing de volharding in den roep af. Hij beminde de engelachtige deugd bovenmate, en verklaarde dat hij nimmer de eerste opwellingen tegen die deugd had ontwaard. In één woord hij was een toonbeeld aller deugden. Paulus V en Sixtus V schatten hem zeer hoog; de H. Franciscus van Sales betuigde hem zijnen dank voor zijn uitmuntend werk over de rechtvaardigheid en de andere kardinale deugden; de H. Carolus Borromaeus beval zijne werken den biechtvaders aan; en de H. Alphonsus plaatste hem onder de klassieke leeraren. (Blz. XXI).

6. PAULUS LAYMANNUS, S. J. (geb. 1576—1625). Hij onderwees de philosophie, de moraal-theologie en het kerkelijk recht, waarin hij zeer bedreven was, te Ingolstadt, Munchen, en Dillingen. Hij was een man van diepe geleerdheid en tevens, wat zeldzamer is, zeer zedig en nederig. Zijne kennis van het kerkelijk recht, waarover hij commentaren schreef, werd zoo hoog geschat, dat wereldlijke hoogleeraren van andere universiteiten geen kosten spaarden om zich afschriften van zijne dictaten te verschaffen. Uit de verwijderdste gewesten werd hij als een orakel over de moeilijkste zaken geraadpleegd. Oprecht, werkzaam, van vrees en hoop evenzeer vrij, bereid om iedereen te helpen, zich zelfven verachtend en beneden allen stellend, besloot hij zijn vruchtbaar leven met een schoonen dood. Te Constans door de pest aange tast, zonderde hij zich, om verdere verspreiding der ziekte, zoo veel hij vermocht, te voorkomen, in een afgelegen plaats af, en vermaande hij de overigen dat zij zich om zijnentwille niet aan gevaar van besmetting zouden blootstellen; in deze liefderijke gesteltenis des gemoeds verliet hij dit leven. Hij is te recht een klassiek leeraar te heeten, bij wien men even groote kennis der H. Schrift en der Kerkvaders, als der kerkregelen en der moraal-theologie vindt. Muzzarelli verklaart: dat geen of bijna geen enkele theoloog P. Laymann in de moraal-wetenschap heeft overtroffen. (Blz. XX).

7. JOANNES DE LUGO, S. J. (geb. 1583—1660). Ook hij was een luisterrijk sieraad der Sociëteit. Zoo groot waren zijn aanleg en zijne talenten, dat hij reeds als kind van drie jaren boeken las, en op veertienjarigen leeftijd openlijk theses over de logica verdedigde. Aangemoedigd door het voorbeeld zijns ouderen broeders Franciscus de Lugo, S. J., trad hij, ofschoon onder aanvankelijk tegenstreven zijns vaders in de Sociëteit. Na

volbrachte studiën onderwees hij de wijsbegeerte en godgeleerdheid te Valladolid gedurende 10 en te Rome gedurende 20 jaren. Wegens zijne omvattende wetenschap en diepe nederigheid door allen geacht, ontvluchtte hij zelf alle eer. Niets dergelijks vermoedend, werd hij door Paus Urbanus VIII tot kardinaal verheven. Onverwijd begaf de nederige geleerde zich tot den Paus en vroeg hem ootmoedig: of Z. H. hem uit kracht der heilige gehoorzaamheid gebod de waardigheid aan te nemen? De Paus antwoordde: „Wij geven u dienaangaande een uitdrukkelijk en alleruitdrukkelijkst bevel,” (*praeceptum formale et formalissimum.*) Daarop boog de waardige man, gehoorzaam berustend, eerbiedig het hoofd en ontving den kardinaalshoed, dien de Paus hem met eigen hand opzette. Kardinaal geworden veranderde hij niets in zijne religieuze leefwijze. Op zijn sterfbed werd hij door kardinaal Sforza Pallavicino, dien hij welker de theologie had onderwezen en dien hij innig liefhad, van de HH. Sacramenten voorzien, ontving den zegen des Pausen en ontsiep godvruchtig gelijk hij geleefd had. De H. Alphonsus zegt van hem: „dat Lugo zonder vermetelheid na den H. Thomas de eerste der Theologen mag geheeten worden.” „Lugo post S. Thomam non temere inter alios theologos facile princeps.” L. III, 552. (Blz. XXII.)

Beriep de H. Alphonsus zich aldus ijverig op de lecraren der Sociëteit en achtte hij zich gelukkig het gezag inzonderheid der voorgaande te kunnen inroepen, dan bevat ook, het kan niet betwijfeld worden, bijna elke bladzijde zijner beroemde moraaltheologie eene reeks van heerlijke getuigenissen voor de hooge achting, die de Heilige der Sociëteit heeft toegedragen.

III.

Dan, meer nog. Geheel de moraal-theologie van den H. Alphonsus mag onder zeker ander opzicht een luisterrijk gedenkteken voor de Sociëteit van Jesus genoemd worden.

Immers, wie een weinig bekend is met de geschiedenis der moraal-theologie weet niet dat de H. Alphonsus het bekend Compendium van P. Busembaum tot grondslag koos of tot leidraad bezigde voor zijn groot werk?

De derde uitgaaf van het werk des Heiligen toch, die door hem aan Benedictus XIV werd opgedragen en waarvan een uitmuntend geconserveerd exemplaar voor ons ligt, draagt den volgende titel:

R. P. HERMANNI BUSEMBAUM Societatis Jesu Theologia Moralís, nunc pluribus partibus aucta a R. P. D. ALPHONSO DE LIGORIO Rectore Majore Congregationis SS. Redemptoris; adjunctâ in calce Operis, praeter Indicem Rerum et Verborum locupletis-

simum, perutili Instructione ad praxim Confessariorum nunc primum latine reddita. Editio post duas Neapolitanas prima Veneta, quae, praeter reformationem, quam includit in secunda editione plurimum opinionum in prima contentarum, accuratius est mendis expurgata, novisque doctrinis adaucta. Accedit etiam nunc primum R. P. Francisci Antonii Zacchariae Societatis Jesu, Bibliothecae Estensi praefecti Dissertatio prolegomena de Casuistica Theologiae originibus, locis, atque praestantia. Romae, 1757. Sumptibus Remondinianis. Superiorum permissu ac privilegio."

Ofschoon de naam van Busembaum op den titel van latere uitgaven werd weggelaten, zoo werd toch immer de tekst van Busembaum nauwkeurig met aanhalingsteekens van de aantekeningen en bijgevoegde verhandelingen des H. Schrijvers onderscheiden. Waarom de H. Alphonsus het compendium of de Medulla van Busembaum tot grondslag, of als men liever wil tot leidraad koos voor zijn werk, verklaart hij ons zelf uitdrukkelijk in zijne opdracht aan Benedictus XIV: „Opus Deo juvante coepi et absolvi, proponendo mihi pro doctrinarum exponendarum methodo medullam P. Busembai Soc. Jesu, et absolutum typis mandavi! — „Met Gods hulp heb ik dit werk begonnen en ten einde gebracht, mij voor de methode der te behandelen stoffen aan de Medulla van P. Busembaum S. J. houdende;" en in zijn bericht aan den lezer zegt hij in dezelfde editie: „Ut autem justa methodus servaretur, Medullam P. Busembaum praemittendam censeui, qui Auctor in methodo res morales exponendi equidem praeccellens fuit, et quoad sententias, aliquibus exceptis, non contemnendus;" — „Ten einde eene behoorlijke orde in acht te nemen, heb ik gemeend de Medulla van P. Busembaum voorop te moeten stellen; deze schrijver toch muntte uit in de juiste methode bij de behandeling der zedekundige leer, en is voor zooverre de sententiën betreft, met uitzondering van eenige, niet te verachten" 1).

De uitmuntende methode door Busembaum gevolgd en die den Heilige uitermate geschikt bleek „tot opheldering der te behandelen stoffen en quaestiën" gelijk hij zich elders uitdrukt, besliste alzoo zijne keuze 2).

---

1) De boven onderschrapte woorden leest men in de opdracht aan Bened. XIV der editie van 1757; zij schijnen echter voorbij gezien te zijn in de editie der Theologia Moralis S. Alph. de Lig. door P. Heilig, C. SS. R. Mechl. 1852, t. I p. XVIII. — In het Monitum auctoris ad lectorem leest men bij P. Heilig p. XV dezen variant: Non jam ut omnes ipsius Auctoris opiniones approbarem, sed tantum ut eiusdem methodum sequerer, quae inter aliorum Auctorum methodos ad res morales exponendas valde accommodata mihi visa fuit."

2) Vgl. de moraal-theol. des H. Alph. vóór Cap. I de Consc. p. 1.

De onderscheiding, door den H. Kerkleeraar aan Busembaum's Medulla geschonken, is wel in staat de belangstelling in dien schrijver en in zijn nederig boekske te verlevendigen en noopt ons bij beiden een oogenblik te verwijlen.

P. Hermannus Busembaum werd dan volgens P. Nathanael Sotvells (Bibliotheca Scriptorum Societatis Jesu ad ann. 1675) te Notteln in Westphalen ten jare 1600 geboren en trad in 1619 in de Sociëteit. „Achtereenvolgens onderwees hij de letteren (humaniora), de philosophie, de dogmatick en de moraal; hij bestuurde het collegie van Hildesheim en dat van Munster twee malen. Een man van uitstekende voorzichtigheid en ongemeene geleerdheid als hij was, werd hij zeer hooggeschat door den vorstbisschop van Munster, Christoph Bernard van Galen, die hem tot zijn zielbestuurder koos. Deze bediening werd door hem tot groote voldoening van den vorst en zijne hovelingen waargenomen. Het gebed had hij zeer lief, bezocht gemeenlijk meermalen gedurende den dag en immer na den maaltijd het Allerheiligste Sacrament en bad ijverig den rozenkrans. In den biechtstoel leidde hij de hem toevertrouwde zielen met verwonderlijke voorzichtigheid en bevorderde overal, waar hij kon, de volmaaktbeid der godgewijde maagden. Voor haar en voor de zielen, die in de wereld God geheel bijzonderlijk wenschten te dienen, schreef hij het ascetisch werkje: *Liliën unter den Dörnern* — „De leliën onder de doornen” (1660). Eindelijk opdat hem ook de kroon des lijdens ten deele zou worden, werd hij met felle smarten bezocht. En zoo zag hij zijn wensch vervuld dat hij op een tijdstip mocht sterven, waarin zijne ziel Gode het aangenaamst zou zijn. Tijdig van de HH. Sacramenten der stervenden voorzien, gaf hij den laatsten Januari 1668 den geest te Munster, alwaar hij toen rector was van het Jesuïeten-collegie.

Busembaum verhaalt ons zelf in de voorrede van zijn compendium dat hij zijn *Medulla Casuum Conscientiæ* of zijn *Theologiæ Moralis Summa*, terecht door Sotwel „een gouden boeksen” geheeten, te Keulen schreef, toen hij daar met het onderrecht der moraal-theologie was belast. Hij trachtte immer, gelijk hij zegt, den gulden middelweg te houden en zocht steeds de uitersten, te ruime zoowel als te strenge beginselen te vermijden. Eenige al te milde oplossingen, merkt hij verder op, vermeldde hij slechts zonder daaraan zijne goedkeuring te hechten; waar hij echter stellig iets verzekerde, daar steunde hij altijd op het algemeen gevoelen der geleerden. Met vrucht maakte hij gebruik van de geschriften van P. Hermannus Nünning en van P. Frederik von Spee — den door Leibnitz hooggeprezen schrijver der *Cautio criminalis*, waarin hij de criminalisten tot voorzichtigheid vermaande bij de heksenprocessen; geb. 1595†1635 — die beide leden waren der Sociëteit en hoogleeraren aan ver-

schillende universiteiten. IJverig heeft hij, aldus gaat hij voort, hunne geschriften benut, gelijk zij zich hadden bediend van de geschriften huns voorgangers P. Maximiliaan Buehier, S. J. Mocht zijn boekse dus eenigen lof verwerven, dan wil hij dien zijnen voorgangers geschonken hebben 1).

Met ongelooflijken spoed volgden de uitgaven van Busembaum's *Medulla* elkander. De eerste editie verscheen bij Bernard Raesfeld te Munster, volgens Sotwel en Hartzheim in 1645, volgens Driver eerst in 1650, hetgene wel het waarschijnlijkste is 2). Bijna gelijktijdig werd de *Medulla* te Keulen, Frankfort, Lyon, Rome, Venetië, Milaan en elders gedrukt. Van 1645 tot 1670 verschenen er meer dan 50 editiën van, dus meer dan twee in het jaar.

Men mag veilig aannemen dat alle van 1670—1770 bezorgde uitgaven der *Medulla*, waaronder zich ook eene arabische vertaling bevindt, tot 150 stijgen; rekent men de even vermelde uitgaven daarbij, dan verkrijgt men voor het tijdperk 1645—1770 een tweehonderdtal verschillende editiën. Onafgebroken werd de *Medulla* herdrukt van 1701—1758, inzonderheid te Padua ten gevolge der hooge bescherming van kardinaal Beatus Gregorius Barbadius en van kardinaal Carolus Rezzonius (later Paus Clemens XIII). De uitgaven werden tot de laatste tijden met ijver voortgezet. Om slechts eene der latere editiën te vermelden, noemen we de met zorg gedrukte doornikse uitgave van Casterman (1848), die een nauwkeurige nadruk is van de laatste editie der H. Congregatie de Propaganda Fide, en die de goedkeuring draagt van Fr. Dominicus Buttaoni Ord. Præd. S. Palatii Ap. Magister en van Mgr. Joseph Canali, Archiepiscopus Colonsensis, Vicesgerens.

Het uiterst beknopt, ordelijk en practisch compendium, dat zelfs den lof wegdroeg van hen, die Busembaum minder genegen waren, werd dus algemeen verspreid. Maar ook kozen de uitstekendste geleerden de *Medulla* volgaarne tot leidraad bij hunne lessen en schreven er naar de behoeften hunner hoorders commentaren op. Vóór den H. Alphonsus deed dit reeds de vermaarde P. La Croix.

P. Claudius La Croix geb. te Dahlem in Limburg 1652 †1724 te Keulen) onderwees 15 jaren lang de moraal-theologie te Keulen en daarna te Munster. Zijn commentaar op Busembaum verscheen voor de eerste maal in 1707. Weldra bezorgde hij zelf zes herdrukken, die elkander volgden van 1716—1733, terwijl

1) Aldus de voorrede der antwerpensche uitgave van 1671, een keurig gedrukte editie in 180 van 880 bladzijden, waarbij de door Alexander VII veroordeelde stellingen zijn gevoegd.

2) Vgl. *Bibliothèque des écrivains de la Compagnie de Jésus* par Aug. et Alois de Backer S. J. — Serie II, p. 89 en Série VII, p. 161.

intusschen te Lyon, Milaan en Venetië gelijktijdig en gedurende 1718—1753 steeds nieuwe uitgaven van hetzelfde werk verschenen. La Croix verbeterde wat sedert de uitspraken van het bevoegd gezag in de Medulla verbetering behoefde, doch liet den tekst zelve onveranderd, opdat steeds duidelijk zou kunnen blijken, hoe weinig talrijk de zeer vergeeflijke onnauwkeurigheden waren, waaraan Busembaum zich vóór de pauselijke uitspraken schuldig had gemaakt 1).

Benedictus XIV prees den arbeid van La Croix zeer hoog; slechts wenschte hij, dat de zedige La Croix bij de behandeling van eenige twijfelachtige punten met meerdere vrijheid zijn eigen gevoelen had geopenbaard, dewijl de geleerde Paus er prijs op stelde de persoonlijke meening van P. La Croix te kennen 2). De H. Alphonsus gewaagt van den verdienstelijken moralist vooral met grooten lof ter gelegenheid van het gewichtig tractaat over het Sacrament der Boetvaardigheid. Hij zegt daar over den commentator van Busembaum: „Doctus P. La Croix, qui egregie tractat de hoc Sacramento Poenitentiae.” — „De geleerde P. La Croix heeft het Sacrament der Boetvaardigheid uitstekend behandeld.” Lib. VI, n. 464.

Gelijk de Medulla van Busembaum werd verklaard en aangevuld door P. La Croix, zoo werd dezen op zijne beurt een gelijke dienst bewezen. De verbazend vruchtbare schrijver, de ijverige verdediger van den H. Stoel tegen Febronius en de onvermoeibare strijder voor de gezonde beginselen der moraal tegen Franzoia en andere rigoristen, P. Franciscus Antonius Zaccaria, S. J. (geb. 1714 † 1795) schreef tot aanvulling van den commentaar van P. La Croix, dien hij zeer hoogschatte, een boek in 1749 3). Later besloot hij tot een nieuwe uitgave van Busembaum en diens commentators; hij verrijkte hunnen arbeid met zijne aantekeningen, waarin hij de rigoristische bestrijders van Busembaum en La Croix wederlegde. Hij voegde er een tal van verhandelingen bij, waaronder we opmerken: een tractaat over de plichten des biechtvaders, dat reeds in 1734 door P. Franciscus de Montauzan S. J. was uitgegeven; de door de Kerk veroordeelde stellingen

---

1) La Croix zegt in zijne voorrede op Busembaum: „Et quamvis in dicta Medulla sint aliquae propositiones postmodum notatae a Pontificibus (scripta enim est et impressa ante Decreta, etiam Alexandri VII) tamen non correxi quidquam nec immutavi contextum, tum ob rationes, quas notant Vindiciae Gobatianae parte I, observ. 7, tum maxime ne cavillatores dicerent pluribus vitiis scatuissse”

2) Vgl. Zaccaria, Ann. lett. d'Italia t. III, p. 331.

3) Wie zich een volledig denkbeeld wil vormen van de ontzaglijke werkzaamheid van dien reus op wetenschappelijk gebied, raadplege de Bibliothèque des écrivains de la Compagnie de Jésus der PP. de Backer, Série VII, blz. 420—467.

van af het Concilie van Constans; benevens de pauselijke decreten, de beslissingen der H. Congregatiën van het Concilie van Trente en der Kerkgebruiken tot het jaar 1758. Hij plaatste eindelijk achter de derde editie van dit werk ook nog zijne *Amica expostulatio* tegen Angelus Franzoia, door den H. Alphonsus „rigidior adhuc Concina rigidissimo” genoemd, die Busembaum, La Croix en hunne verdediging door Zaccaria zelve, aan eene hatelijke critiek had onderworpen 1).

Deze Medulla nu van Busembaum, wier lotgevallen we in het voorgaande hebben geschetst, trok op geheel bijzondere wijze de aandacht van den H. Alphonsus reeds voor dat hij tot de eerste editie zijner moraal-theologie, onder den titel van: „*Medulla Theologiae Moralis R. P. Hermanni Busembaum S. J. cum annotationibus per R. P. D. Alphonsum de Liguorio ... adjunctis*, 1748,” besloot. Immers in een door den Heilige in 1745 uitgegeven geschrift, dat tot titel droeg: „*Practische wenken ten dienste der bisschoppen, tot het goed bestuur hunner kerken*” 2) preees hij de bisschoppen, die bij het onderzoek naar de vereischte wetenschap hunner clerie gebruik maakten van Busembaum's Medulla. Het groote nut, toen door hem in de voortreffelijke methode en ook in den inhoud van Busembaum's boeksken opgemerkt, bleef hij immer waardeeren, bij verduurzaamde het toen hij in 1748 na La Croix optrad als Busembaum's commentator en de Medulla van zijne aantekeningen voorzag, waaruit allengs de groote moraal-theologie van den Kerkleeraar is ontstaan, die ten

---

1) De titel der derde editie van dit uitstekend werk, dat van 1755 tot 1761 drie uitgaven zag, luidt: *Theologia moralis, antehac breviter concinnata a R. P. Hermanno Busembaum, S. J., deinde pluribus partibus aucta a R. P. Claudio La Croix, eiusdem Societatis, SS. Theologiae Professoribus; postremo vero multis locupletata et studiosis proposita a R. P. Francisco Antonio Zaccaria eiusdem S. J. Theol. et Bibliothecae Atestiae praefecto. In qua praeter ea, quae de hac praeclarissima facultate commentati sunt alii nuperrimi Theologi, singularis extat liber, isque in hac nova editione multo auctior, de Locis moralis Theologiae, item de S. Cruciatæ Bulla, de Officiis Confessarii et de Catechetica Theologia libri duo. Exhibentur insuper Propositiones omnes a Constantiensi Concilio atque a SS. Pont. damnatae; Decreta quoque eorundem SS. Pontif. ad morum institutionem spectantia, Sacr. Rom. Congr. Conc. et Rituum ad ann. 1758, aliaque quamplurima ad vindicandas a falsis recentiorum quorundam Probabilioristarum criminationibus celeberrimorum virorum sententias. Quae omnia ut facilius perspicerentur asteriscis in margine notavimus. Adedit in Operis calce ad Angelum Franzoiam de Theologia morali PP. Hermanni Busembaum, Claudii La Croix et Franc. Antonii Zaccariae nuper ab eo ad trutinam revocata Amica expostulatio. — Ravennae, 1761. Sed prostant Venetiis apud Nicolaum Pezzana.*

2) *Reflessioni utili ai Vescovi per la pratica di ben governare le loro Chiese.*

jare 1785 in hare negende uitgave zoo hooge en zoo schitterende goedkeuringen verwerven mocht.

Welke wijzigingen de Heilige ook noodig achtte tot volmaking, verduidelijking en uitbreiding zijn werks, immer stelde hij er prijs op om den tekst van Busembaum op de meest in het oog vallende wijze als den oorspronkelijken grondslag van zijn werk te doen kennen. Groot is de glorie, die den verheerlijkten Kerkleeraar, inzonderheid den Doctor Theologiae moralis omstraalt, maar die glorie, niemand kan het ontkennen, deelt zich mee aan den nederigen Busembaum.

Ongetwijfeld had de Medulla van Busembaum hare gebreken, doch op lange na niet zoo vele en zoo belangrijke als Busembaum's bestrijders voorgaven, gelijk reeds door La Croix en na hem door Zaccaria werd aangetoond. Ook had hij zelf reeds van den aanvang af gewaarschuwd dat hij soms gevoelens van geleerden zou mededeelen, waarover hij geen bepaald oordeel wilde uitspreken en wier aanneming of verwerping hij aan het oordeel van bevoegden overliet. Had hij zich in het ruimere licht, dat in latere tijden over menig vraagstuk der moraal-theologie door het hoogste gezag der Kerk werd verspreid, mogen verheugen, hij zou geen oogenblik hebben gearzeld om toen nog door hem vermelde sententiën uit zijn boek te weren of ze als verwerpelijk en verworpen te brandmerken.

Onder dit opzicht toch geldt ten volle van de moraal-theologie wat te recht door den H. Thomas over de dogmatiek werd gezegd; want geloof en zeden vallen beide onder het onfeilbaar leergezag des Pausen. De engelachtige Leeraar zegt namelijk in de voorrede van zijn Opusculum I contra errores Graccorum tot Urbanus IV: „dat dwalingen aangaande het geloof den HH. Kerkleeraren gelegenheid hebben geschonken om de geloofswaarheden met meerdere omzichtigheid, ter wering der gerezen dwalingen, uit een te zetten.” Hij beroept zich ter staving op de vóorniceensche Vaders en op Augustinus vóór zijn strijd tegen de Pelagianen, en besluit dan met deze woorden: „Daarom is het niet te verwonderen, dat de hedendaagsche geloofsleeraren zich sedert het ontstaan dier verschillende dwalingen van behoedzamere en om zoo te spreken meer gepolijste uitdrukkingen betreffende de geloofsleer bedienen, tot vermindering van alle ketterij” 1).

Behoudens eenige wijziging kan men ditzelfde, met Zaccaria en anderen, door den H. Thomas ook van de zedenleer gezegd

---

1) »Et ideo non est mirum, si moderni fidei Doctores post varios errores exortos, cautius et quasi eliminatius loquuntur circa doctrinam fidei ad omnem haeresim evitandam.” L. c. Prooem. Ed. Ven. 1754, t. XXI.

rekenen. Op de zedenleer toegepast luidt de uitspraak des grooten Kerkleeraars aldus: „Het is niet te verwonderen dat de latere leeraren der moraal na de velerlei gerezen en veroordeelde dwalingen, ter vermijding van alle door de Kerk verworpen stellingen, behoedzamer en juister spreken over de dingen, die de zedenleer betreffen.”

De H. Alphonsus was er dan ook verre van verwijderd Bussembaum eenige betrekkelijk zeer weinige feilen euvel te duiden; te meer daar de nederige en groote moralist bij eigen ondervinding wist, hoe men bij alle zorg en inspanning nog immer, ook na zooveel overvloediger licht te hebben genoten, iets te verbeteren vindt.

IV.

Het treft ons, en ieder die het opmerkt moet, dunkt ons, hetzelfde gevoelen, hoezeer de H. Alphonsus zich bij het dierbaarste zijner werken, bij zijne moraal-theologie, waaraan hij zoo veel arbeids ten koste legde, zich als getrokken gevoelde tot de Sociëteit. Koos hij het compendium van een harer leden tot den grondslag, waarop hij zijn wetenschappelijk gebouw wilde oprichten, hij wenschte ook dat een ander lid derzelfde Sociëteit het portaal zou vervaardigen, waarlangs men dat heerlijk gebouw zou binnentreden.

De Heilige wendde zich tot P. Zaccaria, wiens omvattende geleerdheid hem bekend was. Opgetogen door het verzoek des Heiligen, dat hem met verbazing tevens en met blijdschap vervulde, antwoordde hij den H. Alphonsus in deze woorden: „De nederige en geringe gedachte, die gij koestert over hetgene u zelve betreft, heeft mijne diepste bewondering gewekt. Gij wilt toch uwe Theologie, die zoo zeer de goedkeuring wegdraagt van den geleerdsten der Pausen, van Benedictus XIV, niet ten derde male ter drukkerij van Remondini het licht doen zien, of aan het hoofd daarvan moet eene door mij geschreven verhandeling geplaatst worden. Ik moet aan uw verlangen gehoorzamen, wil ik mij niet ondankbaar betoonen voor uwe welwillendheid jegens onze Sociëteit en den schijn niet op mij laden als schatte ik de aangeboden eer gering; ik mag dus aan niemand anders dan aan u deze verhandeling, hoe ze overigens ook wezen moge, opdragen. Neem haar alzoo met welgevallen aan en beschouw ze als de uwe. Gelief echter toe te zien of soms deze minder bewerkte en ongepolijste verhandeling der achting niet kunne schaden, welke men uw zeer beroemd werk toedraagt. Alles wat gij over haar beslissen zult, zal mij aangenaam zijn; want al zoudt gij ze onwaardig oordeelen om ze met uw werk te laten verschijnen, ik zal althans de vol-

doening smaken mijne genegenheid jegens u betoond te hebben."

P. Zaccaria schreef dan zijne inleidende dissertatie en verdeelde haar in een historisch, didactisch en apologetisch gedeelte. Hij gaf in het eerste eene beknopte geschiedenis der christelijke moraalwetenschap, in het tweede wees hij de bronnen dier wetenschap aan en in het derde verdedigde hij de casuïsten.

Deze verhandeling werd in latere uitgaven van de moraal-theologie des Heiligen weggelaten, doch wederom door P. Heilig C. SS.R. in zijne editie van 1852 opgenomen, dewijl hij „de dissertatie van den zeergeleerden pater Zaccaria, waarom de vereerenswaardige Schrijver zelf had verzocht, eene uitstekende inleiding tot de moraal van den H. Alphonsus achtte."

Zaccaria plaatste deze dissertatie zelf later, doch onder een anderen titel, merkelyk uitgebreid en eenigermate anders verdeeld, vóór zijn boven reeds vermeide uitgave van Busembaum—La Croix (1761).

Hoe hoog de H. Alphonsus den arbeid van Zaccaria schatte, blijkt hieruit dat hij een belangrijk gedeelte daarvan overnam in zijne moraal-theologie. P. Heilig toch teekent op blz. XCVII aan: „Geheel het derde hoofdstuk dezer dissertatie, namelijk dat handelt de Romanorum Pontificum Decretis, propositionibusque damnatis, heeft de H. Schrijver in zijn Opus morale woordelyk opgenomen; men vindt het op het einde dezer uitgave" 1).

Een pater der Congregatie des Allerheiligsten Verlossers, die ter gelegenheid der onfeilbaarverklaring des Pausen, de geschriften van den H. Alphonsus onder dogmatisch opzicht beschouwde, P. Jules Jacques gaf in zijn belangrijk werk: „Du Pape et du Concile; ou doctrine complète de S. Alphonse de Liguori sur ce double sujet (1869)," mede de door den H. Alphonsus in zijn werk uit de dissertatie van Zaccaria overgenomen regelen, die men bij het gebruiken der pauselijke decreten behoort in acht te nemen (Canones in usu Pontificiorum Decretorum servandi I—XVI). — De schrijver merkt zeer terecht op, dat, ofschoon de meeste nieuwere uitgaven van de moraal-theologie des Heiligen de geheele dissertatie van Zaccaria wederom te lezen geven, nogtans ook daar, waar deze ontbreekt, dit gedeelte van Zaccaria's verhandeling in het werk zelf des Heiligen immer gevonden wordt.

„Het is dus klaarblykelijk, schrijft hij verder, dat de Heilige die canones geheel tot de zijne heeft willen maken, met het inzicht

---

1) Namelyk: t. X, p. 1. De Romanorum Pontificum Decretis eorumque usu in morali Theologia. Vgl. de uitgave van Busembaum—La Croix—Zaccaria, Tractatus III, de Romanis Pontificibus, p. 6—50.

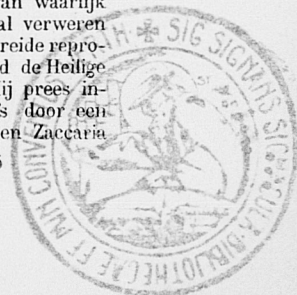
om ze voor zich zelve tot richtsnoer te nemen en om ze aan anderen als zoodanig mede te deelen" 1).

Uit dit alles blijkt dus overtuigend hoezeer de H. Alphonsus de Sociëteit en hare leden hoogschatte.

Reeds als sprakeloos kind in de armen zijner moeder door den heiligen Jesuïet Franciscus de Hieronymo, die zijn hoogen ouderdom, bisschoppelijke waardigheid en vruchtbaren arbeid voorspelde, gezegend, werd de H. Alphonsus van zijne vroegste jeugd af van oprechte genegenheid vervuld jegens de Sociëteit; en die genegenheid heeft hij nimmer verloochend. Toen hij haar weerloos, miskend en vervolgd zag, verdedigde hij haar met waren heldenmoed. Openlijk betuigde hij zijnen eerbied voor hare geleerden, die op velerlei gebied en niet het minst op dat der moraal hadden uitgemunt. Hij koos zelfs het werk van een hunner tot grondslag voor het onsterfelijk werk, dat immer het bewonderenswaardigst gewrocht van zijn door God verlichten geest, zijner heldhaftige inspanning en zijner teederste zorg blijven zal. Hij sloeg denzelfden weg in door hen betreden, handhaafde met bezadigden ijver en verstandige kracht een gezond probabilisme tegenover het meedoogenloos rigorisme; en volstreed alzoo zegerijk den strijd tegen het practisch Jansenisme, dat door zijne onnatuurlijke gestrengheid de zielen tot wanhoop bracht en daarmede het voortwoekerend ongelooft in de armen dreef. Der Sociëteit en hare edelste leden naar geest en hart verwant, duchtte hij den smaad niet, dien men op zijn karakter en op zijne leer poogde te werpen, door hem een Jesuïet en zijne moraal eene Jesuïeten-moraal te heeten 2).

1) «Il est donc manifeste, qu'il a voulu les rendre siennes, avec l'intention de s'en faire à lui-même des règles de direction et de les transmettre à d'autres au même titre.» P. Jules Jacques, t. a. p. blz. 477.

2) Vgl. Tannoia, t. II p. 452. — De rigoristische bestrijders des Heiligen trachtten zijne moraaltheologie door een beroep op de anti-jesuïtische passien van dien tijd in minachting te brengen. Luide riepen zij: de moraal van Alphonsus is het werk der Jesuïeten! »C'était alors, merkt Tannoia terecht op, »un moyen de faire de l'éclat et d'exciter des soupçons.» De nederige Leeraar was verplicht, wilde hij zijne pogingen in het belang der gezonde moraal geen schipbreuk zien lijden, dien toelag te ontmaskeren, en toonde in zijne »Verhandeling over het gebruik der probabele opinie," die hij aan Clemens XIII opdroeg (1765), overtuigend aan dat zijne moraaltheologie de vrucht was van eigen onderzoek en, in zooverre zulks in deze wetenschap geschieden kan, van waarlijk zelfstandigen arbeid. Een andermaal moest hij zijne moraal verweeren tegen de insinuatie, als ware zij slechts eene eenigzins uitgebreide reproductie van Busembaum; tegen dezen trouweloozen aanval trad de Heilige op in zijne »Verklaring over zijn moraalstelsel" (1773). Hij prees intusschen de voortreffelijke orde van Busembaum, die zelfs door een Franzoia, den vinnigen bestrijder van Busembaum, La Croix en Zaccaria

De heilige Alphonsus, de onlangs met de eere van het Kerkleeraarschap door het hoogst gezag gekroonde, die op menige wijze met de Sociëteit ten innigste verbonden was, moest wederkeerig door hare leden worden hooggeschat, bemind, vereerd.

Hij werd dan ook van den aanvang af, onmiddellijk na zijne zaligverklaring, vóór hij de algemeene hulde der Kerk ontvangen mocht, in de Sociëteit openlijk aangeroepen, als ware hij een harer eigene verheerlijkte zonen. Niet zonder eene bijzondere leiding der Voorzienigheid werden de nieuwe mirakelen tot zijne canonisatie vereischt, in de kerk der Sociëteit al Gesu door Pius VIII op het feest van den H. Franciscus Xaverius, in 1829, bij plechtig deereet bekrachtigd; en toen hij den 26 Mei 1839 heilig werd verklaard, viel gelijktijdig dezelfde eer te beurt aan den H. Franciscus de Hieronymo der Sociëteit van Jesus.

Bewonderden de leden der Sociëteit Alphonsus' heiligheid, den ondubbelzinnigsten en den overvloedigsten lof schonken zij ook immer, zoo dikwerf de gelegenheid zich daartoe aanbod, aan zijne wetenschap.

Noemen we slechts eenigen.

P. Joseph Mach, S. J. beschrijft ergens, hoe moeielijk het is voor den nog onbedreven priester om een gids te vinden, die hem met volkomen veiligheid kan geleiden langs de vaak onzekere en lastige paden der moraal-theologie en roept verblijd uit: „De goddelijke Voorzienigheid heeft ons dien goeden engel en dien allerveiligsten leidsman op het gebied der zedekundige wetenschap geschonken in den persoon van den H. Alphonsus de Liguorio. Onder alle de voortreffelijkste werken over de moraal, die er bestaan, is zonder twijfel een der gezagvolste en een dat het meest verdient bestudeerd, gecommentariëerd en toegelicht te worden de moraal theologie van den H. Alphonsus.” *Tesoro del Sacerd.* 4 Edic. Barcelona, 1866, part. I, tr. 2, p. 50.

P. H. Montrouzier, S. J. vermeldt met ongemeene geestdrift de goedkeuring aan de moraal-theologie des Heiligen door de Kerk gegeven. „Niets is,” zegt hij, „indrukwekkender dan die plechtige goedkeuring, ja meer nog, dan die canonisatie der

---

werd gewaardeerd, en verhief in zijne »Apologie tegen Adelphus Dositheus (Patuzzi)» — die het systeem des Heiligen in zijn schotschrift: »De door Mgr. Liguori verdedigde zaak van het probabilisme getoetst en van valscheid overtuigd» allerhevigst had aangevallen — met uitstekenden lof de beroemde leeraren der Sociëteit. — Vgl. kardinaal Villecourt. *Vie et Institut de S. Alph.*; vol. I, p. 180; vol. IV, p. 436.

leer des Heiligen. De geschiedenis der Kerk heeft er wellicht geen tweede voorbeeld van aan te wijzen." *Revue des sciences ecclésiastiques* t. XVI, p. 303, 1867. Zijn artikel voert tot titel: „De l'autorité de S. Alphonse de Liguori en matière de Théologie Morale.”

P. E. G. Desjardins, S. J. noemt den H. Alphonsus reeds vóór de uitspraak der Kerk: den Heiligen Kerkleeraar. „Men ziet hoe ruim de methode des Heiligen Leeraars is.” *Revue des sciences ecclésiastiques* t. XIII, 1866, p. 335. Art.: „De l'absolution des récidivistes.”

P. J. Perrone, S. J., de bekende professor der dogmatiek aan het Romeinsch Collegie, schrijft, terwijl hij handelt over de verplichting van de H. Mis te hooren: „Het zou ons te verre voeren en van onze stof verwijderen, wilden we alle praktische gevallen in het bijzonder bespreken. Zij zijn gemakkelijk bij de leeraren der moraaltheologie te vinden, vooral bij den H. Alphonsus, die door een bijzonder geschenk der goddelijke Voorzienigheid als een bij uitstek in deze wetenschap ervaren gids in deze laatste tijden aan de Kerk werd gegeven. Op zijne werken pas ik volgaarne het woord toe, dat weleer door den H. Hieronymus tot aanbeveling der geschriften van den H. Hilarius van Poitiers werd gebezigd: „Doorwandeld veilig de boeken van den H. Alphonsus.” — S. Alphonsi libros inoffenso decurrat pede. Ep. CVII ad Lactam, n. 13.” — Aldus Perrone in zijne Praelectiones Theol. de virt. Religionis, deque vitiis oppositis, nominatim vero de mesmerismi, somnambulismi ac spiritismi recentiori superstitione. 1866, p. 95, n. 249.

P. H. Ramière, S. J. gaf in het Mei-nummer van zijn *Messenger du S. Cœur de Jésus* (t. XV, p. 275—285, 1869) een artikel onder den titel van: *La Cause du Pape est la cause de l'Eglise*. Hij beschouwde daarin de leer van den H. Alphonsus de Liguori over de pauselijke onfeilbaarheid. Hij leidde zijne beschouwing in met dezen merkwaardigen lof, dien hij den Heiligen schonk: „En om dit te bewijzen — dat er nog slechts de formeele uitspraak aan de pauselijke onfeilbaarheid ontbrak om dogma te zijn — en om dit te bewijzen beroepen we ons op een getuigenis, dat op zich zelf van het hoogste gewicht is en dat vele andere in zich besluit, het getuigenis van den heiligsten, den gematigdsten en tevens den geleerdsten der leeraren, die God aan zijne Kerk heeft geschonken, sedert het herleven der rampzalige controversen, wier einde wij van ganser harte wenschen.” — P. Ramière besluit zijne aanhalingen uit den H. Alphonsus en zijne redeneeringen daarover, in dezer voege, andermaal de verdiensten des Heiligen hoogverheffend: „Welverre van eene vrije opinie te zijn „is de onfeilbaarheid des Pausen het richtsnoer

en de overtuiging der geheele katholieke Kerk; en die leer kan niet omver worden gestooten, of de omverwerping des geloofs en des gezags der Kerk moet er onvermijdelijk op volgen." — Dit woord is niet van ons; maar het is van den heiligsten en den meest gezaghebbenden der leeraren, die God in de laatste eeuwen aan zijne Kerk heeft geschonken. Om deze krachtige verzekering van den H. Alphonsus te rechtvaardigen, behoeven we geen lange en fijngesponnen redeneeringen." (Mcs-sager t. XVI. p. 1. 1).

Niet slechts brachten onderscheidene leden der Sociëteit den H. Alphonsus openlijk in geschriften hunne hulde, maar de geheele Sociëteit zelve verklaarde op de meest officiële wijze hare hooge vereering jegens den te recht gevierden Alphonsus. Zij deed dit toen de hoogerwaarde pater-generaal der Sociëteit van Jesus, mede in naam der geheele Sociëteit, reeds in 1867, aan Z. H. Pius IX een smeekschrift aanbod, waarin hij dringend verzocht om de verheffing des Heiligen tot de Kerkleeraars-waardigheid.

Het stuk is te belangrijk en bevat te schitterenden lof voor den H. Alphonsus, dan dat we het niet in zijn geheel zouden mededeelen.

BRIEF VAN DEN ALGEMEENEN OVERSTE DER SOCIËTEIT VAN JESUS
AAN Z. H. PIUS IX, AANGAANDE HET VERLEENEN VAN DEN
KERKLEERAARS-TITEL AAN DEN H. ALPHONSUS MARIA
DE LIGORIO.

Allerheiligste Vader,

Zoodra mij werd medegedeeld, dat zeer vele bisschoppen zich met de dringende bede tot Uwe Heiligheid hadden gericht, opdat het U behagen mocht den H. Alphonsus de Ligorio, den stichter der Congregatie van den Allerheiligsten Verlosser tot Kerkleeraar te verklaren, wenschte ik niets zoozeer als ook mijne, ofschoon zeer nederige, doch tevens allervurigste smeekingen met de bede der bisschoppen te vereenigen; te meer, dewijl ik mij levendig

---

1) Deze en andere aanhalingen uit thans levende schrijvers der Sociëteit vindt men ook vermeld in het werk van P. Jules Jacques C. SS. R. »Du Pape et du Concile» enz. Octob. 1869.

herinnerde, hoe certijds door een uitstekend en heilig lid der Sociëteit de toekomstige verdiensten van den H. Alphonsus jegens de Kerk, krachtens eene onbetwifelbaar goddelijke ingeving, zijn voorspeld geworden. In het kerkelijk officie van den H. Alphonsus toch lezen we: „Toen zijne ouders hem, terwijl hij nog een sprakeloos kind was, den H. Franciscus de Hieronymo der Sociëteit van Jesus, aanboden, sprak deze zegenend de voorspelling over hem uit, dat hij den negentigjarigen leeftijd zou bereiken, tot de bisschoppelijke waardigheid verheven worden en der Kerk grootelijks tot heil zou verstrekken.”

Inderdaad, roepen wij ons de afschuwelijke wijze van krijgvoeren voor den geest, waarmede de verwoedste vijanden der Kerk ten tijde van den H. Alphonsus het Christendom bestookten, en herinneren we ons tevens den onmetelijken voorraad van gewijde wetenschap, dien de H. Bisschop ter verdediging der katholieke waarheid, tot wederlegging der kettersche dwalingen, ter bevordering der godsvrucht onder de geloovigen, en tot bevestiging en handhaving der rechten en privilegiën van den H. Stoel tegenover de vijanden der Kerk, met onvermoeide inspanning heeft verzameld en gebruikt, dan kan niemand het ontkennen, of deze wondervolle Man werd door God krachtens eene bijzondere beschikking Zijner voorzienigheid tot uitstekenden leeraar in Zijne Kerk verwekt en met allerlei wetenschap toegerust. Dat God den H. Alphonsus een uitstekend leeraars-charisma heeft geschonken, blijkt het duidelijkst, naar mijn oordeel, uit de zedekundige leer des Heiligen, waaraan eene geheel bijzondere goedkeuring der Kerk is ten deel gevallen, en die sedert allengs, én in de scholen én in geheel het heilig ministerie, als het veiligst richtsnoer der handelingen, met zegenrijk gevolg werd ingevoerd. Deze goedkeuring was voorzeker als eene eerste aanwijzing van dit charisma, die volgens de gewone leiding der Kerk de hoogste en uitdrukkelijke toekenning van het Kerkleeraarschap pleegt vooraf te gaan, en waaraan niets meer schijnt te ontbreken, dan dat zij door een plechtig decreet worde uitgesproken.

Het moge derhalve, bid ik, Uwer Heiligheid behagen ook mijne zeer nederige smeekingen voor de vurig gewenschte vervulling van dit verzoek welwillend aan te nemen, terwijl ik aan Uwe heilige voeten neergeknield én voor mij zelve én voor geheel de Sociëteit van Jesus den apostolischen zegen vraag.

Van Uwe Heiligheid

Rome,
den 27 Aug. 1867.

De onderdanigste dienaar in Christus
Petrus Beekx. Praep. Gen. S. J.

VI.

Maar was nu P. Ballerini de eenige, die in de Sociëteit van Jesus eene uitzondering maakte? Liet hij werkelijk een schrillen wanklank hooren te midden van de hymne ter eere des H. Alphonsus door zijne Orde en door zijne medebroeders aangeheven? een wanklank, die luide klonk van den kathedr eener beroemde theologische school der H. Stad, en die de wereld werd rondgedragen in een boek, dat te Rome in druk verscheen, en voorzien was van het verlot des generaals zijner Orde en van de vereichte officiële goedkeuringen?

Het schijnt ongelooflijk. Zien we wat er van zij.

Als beslissend getuige in dit gedeelte van het geding treedt een pater der Congregatie van den Allerheiligsten Verlosser, een zoon van den H. Alphonsus op, ten gunste van Ballerini. Het is de meergenoemde pater JULES JACQUES.

In de inleiding op zijn boek „Du Pape et du Concile” — dat benevens andere goedkeuringen ook die draagt van den hoogerwaarden pater Nicolas Mauron „Supérieur Général et Recteur Majeur de la Congrégation du Très-Saint Rédempteur, Rome, 2 Août 1869” — aarzelt hij niet aan P. Ballerini eene plaats in te ruimen onder de vurigste vereerders van den H. Alphonsus. Met blijkbaar welgevallen, zonder dat de herinnering aan Ballerini's aantekeningen op Gury hem in het minste ontstemt, haalt hij eene plaats aan uit een geschrift van Ballerini, waarin deze hulde brengt aan de wetenschap van den H. Alphonsus op zedekundig gebied.

„Een andere zoon van den H. Ignatius,” aldus schrijft P. Jules Jacques op blz. XXXII, „drukt zich in denzelfden geest uit in eene dissertatie, welke hij aan de zonen van den H. Alphonsus opdroeg: Niemand kan het ontkennen — zoo luiden Ballerini's woorden — niemand kan het ontkennen; aan eene uitstekende weldaad van den goeden God moet het worden toegeschreven, dat wij, bij al de betreurenswaardige verwarring, door tallooze elkander bestrijdende meeningen veroorzaakt, die sedert twee eeuwen de scholen der moraal-theologie met heillooze verdeeldheden heeft vervuld... eindelijk de geschriften mogen bezitten van den heiligen Alphonsus de Ligorio, die niet slechts aan de uitstekende gaven des schrijvers maar, wat van onvergelykelijk grooter gewicht is, aan het oordeel des H. Stoels zulk een geheel bijzonder gezag ontleenen. Aldus spreekt de zeer eerwaarde pater Ballerini, een hedendaagsch geleerd theoloog der Sociëteit van Jesus en commentator van

het compendium der moraal-theologie van P. Gury" 1). — Gelijk we later van P. Ballerini zelve zullen vernemen, had hij juist in deze dissertatie, den H. Alphonsus reeds een Heiligen Kerkleeraar (Sanctum Doctorem) genoemd. De Magister Sacri Palatii schrapte die vereerende uitdrukking, dewijl de H. Stoel dien titel aan den gevierden moralist nog niet had toegekend.

Men werpt hier wellicht tegen, dat het aangehaald getuigenis van P. Ballerini voor den H. Alphonsus niet ten gunste des eersten pleit, dewijl Ballerini het alphonsiaansch systeem verkeerdelijk heeft opgevat en voorgesteld.

Daargelaten of Ballerini's opvatting van dat systeem juist of onjuist moet geacht worden, merken we slechts op, dat de bovenvermelde pater Jules Jacques C. SS. R. er geen bezwaar in heeft gezien om ook een anderen geleerde onder de vereerders des H. Kerkleeraars te tellen, die evenwel het aequiprobabilisme met het probabilisme op éene lijn stelt. Waarom zou, indien Ballerini hetzelfde deed, dan daaruit moeten volgen dat hij den H. Alphonsus niet oprecht vereerde?

P. J. Jacques beroept zich namelijk ten gunste van den H. Alphonsus op zekeren schrijver E. G. in de Revue des sciences ecclésiastiques (t. X, p. 176 en 177, a° 1864). In zijn uitmuntend artikel: „Du Probabilisme,” zegt die anonieme schrijver het volgende: „De H. Alphonsus is thans de Leeraar der moraal-theologie bij uitnemendheid. Hij is in de zedekundige godgeleerdheid geworden, wat de H. Thomas is in de bespiegelende:

1) »Un autre enfant de saint Ignace, dans une dissertation dédiée aux enfans de saint Alphonse s'exprime dans ce même sens: Nemo sane diffitebitur insigni benignissimi Dei beneficio adscribendum esse, quod in miserrima illa opinionum invicem pugnantium colluvie, quae a duobus retro saeculis scholas theologiae moralis foedis agitare coepit dissidiis.... datum sit aliquando ad manus habere Beatissimi Alphonsi de Liguorio scripta, quae non modo ab eximiis Auctoris dotibus, sed quod longe maioris momenti est, ab Apostolicae Sedis iudicio tam singularem commendationem mutuata sunt. De Morali Systemate S. Alph. de Liguorio dissertatio. Romae 1834. Ainsi s'exprime le R. P. Ballerini, savant théologien moderne de la Compagnie de Jésus et annotateur du Compendium Theologiae Moralis du P. Gury.»

Dit citaat vindt men vollediger en verder voortgezet op blz. 1 — 3 der Vindiciae Alphonsianae. Het daaraan toegevoegd verwijt: dat P. Ballerini in zijne spoedig na deze dissertatie bewerkte aantekeningen zich doorgaans om het hier door hem geprezen gezag des H. Alphonsus in het geheel niet bekommert, is onzes inziens, te dezer plaatse even voorbarig als onmenschkundig; ongemotiveerd, gelijk het daar ligt, moet het den lezer van den aanvang af eerder tegen de schrijvers dan tegen Ballerini stemmen.

men moge aan eene of andere zijner opiniën zijn bijval onthouden, het wezenlijke zijner leer is voortaan stelregel der gezonde theologie. De zegepraal toch van den H. Alphonsus is de zegepraal van het probabilisme zelf." — „Merken we," zoo gaat E. G. voort op blz. 177, „een groot verschil op tusschen het proces van den H. Alphonsus en dat der overige Heiligen. Het kan niet geloofchend worden, dat de H. Bisschop bij het proces zijner heiligerklaring het voorwerp is geweest eener bijzondere voorliefde, die vooral haren grond vond in zijne geschriften, en dat men hem heeft willen stellen tegenover de laatste sporen van het jansenistisch rigorisme." — Dezelfde schrijver ontwikkelt verder, hoe, toen het „*nihil censurâ dignum*" over de werken van den H. Alphonsus werd uitgesproken, de strijd beslist werd tusschen het probabilisme en het probabilliorisme; wel werd het probabilliorisme niet veroordeeld, maar de leer van den H. Alphonsus, het probabilisme, dat al zijne geschriften doorademt, werd goedgekeurd. „Het probabilisme toch is de grondgedachte van alle geschriften des Heiligen, daarop vooral moest dus het onderzoek der leeraren zich vestigen." Men moge nu wijders over de goedkeuring, aan de werken van den H. Alphonsus bij zijne canonisatie geschonken, denken gelijk men verkiest, dit staat bij den schrijver vast: het probabilisme kan na dit goedkeurend decreet nimmer in beginsel door de Kerk worden veroordeeld. Wij ontleenen aan zijn betoog nog dezen volzin, waaruit zijne opvatting omtrent hetgeen in de werken van den H. Alphonsus werd goedgekeurd, nog bepaald blijkt: „Het is handtastelijk, schrijft hij op blz. 178, dat het heerschende in de geschriften van den H. Alphonsus het probabilisme is. Hetgene wij in de werken des Heiligen beminnen, is niet deze of gene bijzondere opinie, waarmede we ons soms minder zouden vereenigen; maar wij beminnen daarin den geest, die geheel zijn werk bezielt. Wat dus over de geschriften des Heiligen Bisschops in het algemeen werd uitgesproken dat is vooral van geheel bijzondere toepassing op de leer van het probabilisme." — Reeds vroeger had hij in eene noot aangeteekend dat men de probabilisten onderscheidt in „*équiprobabilistes*" en „*probabilistes simples*." „Van elkander afwijkend in de theorie, merkte hij daar op, smelten beide systemen samen in de practijk. En in werkelijkheid; men ziet de probabilisten in de bijzondere beslissingen bijna altijd overeenstemmen met de *équiprobabilistes*" (blz. 163). Thans teekent hij andermaal bij den voorgaanden zin op blz. 178 aan: „Wij herhalen het nog eens: wij nemen hier het probabilisme in zijn ruimste opvatting, zonder te onderscheiden tusschen zijne verschillende schakeeringen. Men rekent den H. Alphonsus onder de *équiprobabilistes*; maar in werkelijkheid kleeft hij vooral de gevoelens der probabilisten aan; zijne geliefkoosde auctoren zijn probabilisten, en de beginselen, waarop hij zijne beslissingen doet steunen, zijn

juist die, welke noodzakelijk tot het eenvoudig probabilisme voeren, gelijk de probabilioristen hem zonder ophouden tegenwerpen." — E. G. besluit zijn opstel met dankbetuiging aan P. Gury, die door zijn compendium en door zijne casus conscientiae de leer van den H. Alphonsus op voortreffelijke wijze in Frankrijk heeft gepopulariseerd, en spreekt de hoop uit, „dat door zijne verdere geschriften steeds meer en meer de wolken zullen verdreven worden, waarin het Jansenisme de moraal-theologie heeft gehuld" (blz. 183) 1).

Wordt nu deze schrijver in weerwil zijner vrije opvatting aangaande het moraal-systeem van den H. Alphonsus door P. Jules Jacques als een warme vereerder van den heiligen Leeraar vermeld en door andere gezaghebbenden als zoodanig beschouwd, waarom zou dan P. Ballerini uit dien hoofde, zijne uitdrukkelijke en openlijke betuigingen ten spijt, moeten ophouden een oprecht vereerder van den H. Alphonsus te zijn?

Misschien beproeft men eene andere exceptie ten nadeele van P. Ballerini en duidt men het hem euvel, dat hij het gewaagd heeft tegenover de sententiën van den H. Alphonsus soms andere te stellen.

Doch datzelfde schijnt ook door even vermelden schrijver, door E. G. te geschieden. — Bovendien belet de goedkeuring aan den H. Alphonsus gegeven, en zelfs zijne verheffing tot Kerkleeraar dat niet.

Wij zouden, indien dit met bewijzen moest worden gestaafd, ons kunnen beroepen op het voorbeeld van den H. Alphonsus zelve, die er geen bezwaar in zag om betrekkelijk het lot der ongedoopte kinderen de zachtere sententie van den H. Thomas te omhelzen en haar met kracht te handhaven tegenover de strengere van den grooten Kerkvader Augustinus 2); en op het gezag van den H. Thomas, die niet wil dat men eenigen Kerk-

---

1) Hoe het probabilisme den grondslag vormde der algemeene praxis van de Kerk vóór het Jansenisme, heeft de beroemde P. Stephanus de Champs S. J., de zegevierende bestrijder van het Jansenisme, voldoende aangetoond in zijn *Quaestio facti* (1659). — P. Zaccaria gaf dit tractaat in zijne editie van Busembaum-La Croix, en voegde er aantekeningen bij tegen de aanvallen van Vincent Baronius, Natalis Alexander en een anoniemen historicus van het probabilisme. — P. de Champs stelt en beantwoordt de vraag: »Utrum Theologorum Societatis Jesu propriae sint istae sententiae duae: I. Ex duabus opinionibus probabilibus possumus sequi minus tutam; en II Ex duabus opinionibus probabilibus licitum est amplecti minus probabilem?" — Deze P. Steph. de Champs is ook de schrijver van het onwederlegd en onwederlegbaar werk: »De haeresi Janseniana," waarin hij het speculatief Jansenisme meesterlijk ontleedt en bestrijdt.

2) Vgl. Tannoia, t. III, p. 69.

leeraar meer gezag bijlegge dan der Kerk zelve, waaruit volgt dat men ieders vrijheid behoort te eerbiedigen, daar waar de Kerk, we zeggen niet zich van een beslissend oordeel onthoudt, maar zelfs op geenerlei wijze zich afkeurend of ontradend laat vernemen. „De leer der katholieke Leeraren,” zegt de groote Thomas van Aquine, „ontleent haar gezag zelf aan de Kerk; daarom moet men zich meer houden aan het gezag der Kerk dan aan het gezag van Augustinus of van Hieronymus, of van eenigen anderen Leeraar” 1). En eindelijk zouden wij kunnen heenwijzen op het gevaar dat er schuilt in het overdrijven van het gezag eens Kerkleeraars; hoe men dit doende soms eene veroordeelde stelling op zijnen weg zou kunnen ontmoeten. De XXXe der door Paus Alexander VIII veroordeelde propositien toch luidt aldus: „Als iemand eene leer vindt, die klaarblijkelijk steunt op het gezag van Augustinus, dan kan hij deze onvoorwaardelijk houden en leeren, zonder op eenige pauselijke bul te letten” 2).

Dan, waartoe langer bij eene zaak verwijld, waaromtrent geen redelijke twijfel bestaan kan?

Er is echter iets anders wat men wellicht met eenige hoop op beter gevolg tegen Ballerini zou kunnen inbrengen. Ballerini moge het systeem opvatten gelijk E. G.; hij moge zich ook gelijk deze afwijkingen veroorloven van eenige sententiën des H. Alphonsus; hij doet dit echter, ziehier een ernstige grief tegen den romeinschen professor, op eene wijze, die zijn geringen eerbied jegens den Heilige zonneklaar aan 't licht brengt.

Wij antwoorden op deze bedenking met de volgende bemerkingen.

Hoe het schijnen moge, niet dit is de vraag, maar hoe de zaak werkelijk zij. Ballerini heeft openlijk hooge achting en vereering betuigd voor den H. Alphonsus; en de oprechtheid zijner betuiging werd sedert het verschijnen zijner aantekeningen tot het proces over Alphonsus' kerkleeraarschap, door de vurigste vercerders, ja, door de zonen des Heiligen niet in twijfel getrokken. Het ware bovendien niet moeielijk een tal van plaatsen uit zijne aantekeningen te verzamelen, die onmiskenbaar zijnen eerbied voor den H. Alphonsus doen blijken.

De bedoelde uitdrukkingen kunnen dus wel eene zekere vrijheid verraden, die de H. Alphonsus zelf aan Ballerini niet euvel zou

---

1) „Ipsa doctrina Catholicorum Doctorum ab Ecclesia auctoritatem habet, unde magis standum est auctoritati Ecclesiae, quam auctoritati vel Augustini, vel Hieronymi, vel cuiuscumque Doctoris.” S. Thom. II IIae. qu. 10, a. 12.

2) Propositio XXX inter damn. ab Alexandro VIII: „Ubi quis invenerit doctrinam in Augustino clare fundatam, illam absolute potest tenere et docere, non respiciendo ad ullam Pontificis Bullam.”

hebben geduid, want niets zag de Heilige liever dan een grondig en ernstig onderzoek zijner sententiën, maar geen oneerbiedige stemming of onvriendelijke gezindheid jegens den H. Leeraar.

Wie den schrijver der aantekeningen, wie P. Ballerini persoonlijk kent, werpt dergelijke vermoedens terstond verre van zich. Wij hebben onderscheidene geleerden geraadpleegd, die persoonlijk met hem verkeerden en hunne verklaringen dienaangaande waren censluidend.

Een geacht schrijver, wiens getuigenis niet kan gewraakt worden, laat zich volgenderwijze hooren in de bekende *Acta Sanctae Sedis*, die te Rome ter drukkerij van de S. C. de Propaganda Fide, telkens van de vereischte goedkeuring voorzien, verschijnen.

„Hoe verschilt toch het oordeel, dat uit iemands openbare geschriften ontstaat, van dat, hetwelk anderen zich vormen, die den schrijver persoonlijk kennen. Wie P. Antonius Ballerini kent en zijne voorlezingen gehoord heeft (ik woonde een jaar lang zijne lessen bij) let ter nauwernood op eenige zijner uitdrukkingen, die op zichzelf beschouwd minder zacht schijnen. De eerbiedwaardige grijsaard toch bezit een scherp verstand en eene levendige verbeelding en heeft immer met een als ingeboren afkeer de laatste sporen van het Jansenisme vervolgd. Het is dus niet te verwonderen dat zijne wijze van spreken, indien hij zich soms tegen eene andere richting keert, nu en dan eenigszins scherp schijnt. Bezat hij den eigenaardigen stijl van den beroemden Melchior Canus, zijne geschriften en die van dezen geleerde zouden waarschijnlijk niet veel van elkander verschillen. Hij is overigens zeer aangenaam in zijn onderwijs; en zoudt gij de vrijheid nemen om eene door hem voorgedragene sententie, die gij minder probabel of minder waar mocht achten, ongerijmd, onlogisch, en van allen redelijken grond verstoken, of iets dergelijks te heeten, hij zou u bedaard aanhooren en de kalmte niet verliezen.

„Voor het overige stelt hij het gezag van den H. Alphonsus zeer op prijs, gelijk niet slechts vele zijner aantekeningen bewijzen, maar de tekst zelf, dien hij uit eigen beweging voor zijn onderwijs heeft gekozen. Immers het compendium, door pater Gury vervaardigd, is bijna niets anders dan een compendium der alphonsiaansche leer” 1). Aldus teekent de geleerde Petrus Avanzini aan bij de opmerkingen van den Patronus Causae, betreffende de gematigdheid, die men bij het schrijven over de sententiën van Heiligen behoort in acht te nemen en die volgens hem niet immer door pater Ballerini was in het oog gehouden (*Act. S. Sedis*, vol. VI, p. 316.)

---

1) „Ceterum auctoritati S. Alphonsi universim defert, quod non solum passim colligitur ex pluribus eius adnotationibus; sed etiam ex ipso textu, quem explicandum in schola ipse selegit. Compendium enim, quod concinnavit P. Joannes Gury non est fere aliud quam compendium Alphonsianae doctrinae.” *Act. S. Sedis*, l. c.

Het persoonlijk karakter van den schrijver ontleent dus aan zijne uitdrukkingen, gelijk Avanzini aantoonde, voor diegenen, die hem kennen, zelfs den schijn van het onaangename, dat men daarin heeft willen vinden. Maar is het wel zeker, dat die schijn daar aanwezig is, waar Ballerini over den H. Alphonsus spreekt? Wij beslissen niet; doch stellen eene andere vraag, namelijk deze: Hebben de schrijvers der *Vindiciae*, die eenige uitdrukkingen van Ballerini zoo zeer afkeuren, zich wel vrijbewaard van overdrijving, van overschatting zijner woorden, en daaruit soms redeneeringen en gevolgtrekkingen ontwikkeld, die veel onaangenamer aandoen dan enkele eenigszins puntige gezegden van Ballerini?

VII.

Deze vraag mag inderdaad met grond worden gesteld, indien we den bijzonderen nadruk b. v. in aanmerking nemen, waarmede een vergriep tegen het eerbiedwaardig gezag van Benedictus XIV door de *Vindiciae* op den voorgrond wordt gesteld en aan P. Ballerini verweten. „Sed nec ipsum,” zoo heet het op blz. LI der *Vindiciae*, „deterruit veneranda auctoritas BENEDICTI XIV.”

Leest men nu Ballerini zelven — t. II, blz. 542, 2^e editie — dan blijkt terstond dat hij Benedictus XIV bespreekt als geleerde en niet als Paus, en hem dus daarom en niet uit geringschatting Lambertinius noemt; gelijk ook, dat het zachter klinkt als Ballerini daar, althans in zijne tweede uitgave van „suis Bononiensis diocesis parochis”, dan alleen van „suis parochis” spreekt; terwijl eindelijk de vermaning: „dat de hoop dergenen ijdel is, die meenen schatten te zullen opsporen in verbodene werken,” te verre van Lambertinius afstaat om tot hem gericht te kunnen zijn, en buitendien als zij hem betrof geheel doelloos en onverstandig zou wezen. Deze in een zelfstandigen volzin ten slotte neergeschreven vermaning was niets anders dan een nuttige wenk van den professor voor zijne leerlingen.

Op dezelfde bladzijde LI der *Vindiciae* ontmoeten we eene vraag, die, het woord is hard, den schrijvers der *Vindiciae* niet tot eer verstrekt en die iedereen, dien eene waardige behandeling van wetenschappelijke onderwerpen ook tegenover hen, door wie men zich zelfs persoonlijk verongelijkt zou achten, waarvan hier volstrekt geen spraak kan zijn, ter harte gaat, diep moet grieven. Ziehier de bedoelde vraag, wier verdere beoordeeling we den lezer overlaten: „Quaeri potest, curnam Cl. Ballerinius speciatim Salmanticenses prae aliis oppugnet? Censuitne forsitan, disiecta semel istorum auctoritate, EO IPSO CORRUIRE MAGNA SALTEM EX PARTE, AUCTORITATEM IPSIUS ALPHONSI?” — „Men kan hier vragen, waarom de geachte Ballerini de Salmanti-

censes bijzonderlijk boven alle anderen bestrijdt? Heeft hij wellicht gemeend dat met de vernietiging van hun gezag gelijktijdig, althans grootendeels, het gezag van den H. Alphonsus zou bezwijken?" (Vgl. p. 520 n° 51)

Is wijders de methode, die door de Vindiciae gevolgd wordt, betrouwbaar? Die methode bestaat hierin dat zij algemeene stellingen neerschrijven, ze met een paar aanhalingen bekrachtigen en dan haar breed opgezette beschuldiging bewezen achten.

Wij kunnen ons thans onmogelijk, willen we geen lijviger boek schrijven dan de Vindiciae zelve zijn, in de beschouwing verdiepen van alle bijzonderheden, die hier in aanmerking zouden komen. Wij wenschen bovendien ook P. Ballerini niet vooruit te loopen. Slechts eenige voorbeelden mogen dus als ter loops worden aangestipt, die nader onze meening zullen verduidelijken en tevens den lezer zullen overtuigen, dat zij op ernstige gronden steunt.

Op blz. LII ontmoeten we deze stelling: *Primum cl. Ballerinius S. Alphonso exprobrat, quod plures tucatur opiniones sententiae communi adversantes*, d. i. „Vooreerst verwijt de geachte Ballerini den H. Alphonsus, dat hij MEERDERE opinien verdedigt, die met het algemeen gevoel en de Theologen in strijd zijn." Als bewijzen worden nu vier citaten uit Ballerini aangevoerd, wier waarde wij niet onderzoeken; wij vragen slechts bestaat er evenredigheid tusschen die „meerdere opinien" waarvan de stelling gewaagt en tusschen de vier plaatsen? Later zullen we opmerken hoe de Vindiciae zelve ergens zeggen: „Wij ontkennen niet dat deze leer van den H. Alphonsus tegen de algemeene sententie der Leeraren strijdt" (blz. 174).

Blz. LIV geeft ons deze thesis te lezen: „*Testante cl. Ballerinio, S. Alphonsus ad complures sive approbandas, sive reiiciendas sententias, sola Doctorum auctoritate inductus est; quinimo PASSIM AUCTORES FALSO ALLEGAT, iisque sententiam tribuit, quam ipsi nullatenus tenent;*" d. i. „Volgens Ballerini heeft de H. Alphonsus zich alleen door het gezag der leeraren laten bewegen tot het aannemen of verwerpen van zeer vele sententiën; ja, wat meer is, HIJ HAALT DOORGAANS VALSCHELIJK DE AUCTOREN AAN en schrijft hun eene sententie toe, die zij geenszins hebben."

Ter bekrachtiging nu dezer dubbele stelling worden slechts zeven citaten aangevoerd. Ballerini moge uitdrukkelijk in een der aan zijne aantekeningen ontleende plaatsen betuigen, dat de H. Alphonsus zich subinde, nu en dan slechts heeft laten misleiden door aanhalingen, die hij bij anderen vond opgeteekend, het baat niet, met de meeste stelligheid wordt na de vermelding van dat zevental nog eens verklaard: „dat de H. Alphonsus volgens P. Ballerini zich doorgaans niet vertoont als een voortreffelijken schrijver over de moraal-theologie maar enkel als een verzamelaar

en wel een ongelukkigen verzamelaar van de sententiën der leeraren. — „Si itaque cl. Professori fidem adhibere velimus S. Alphonsus passim se exhibet, non praestantissimum Theologiae moralis Scriptorem, sed merum, quinimo infelicem, sententiarum DD. collectorem.” — En toch stemmen de schrijvers der Vindiciae op blz. LVI toe: dat de moraal-werken des H. Leeraars niet vrij zijn van alle gebreken, dat zij onder het opzicht van stijl, klaarheid en orde soms iets te wenschen overlaten, waaruit zelfs nu en dan zekere tegenspraak met het elders gezegde schijnt te ontstaan en „dat eenige zeer weinige auteurs nu en dan door den H. minder juist voor eene sententie worden aangevoerd.” Men zou dus meenen dat Ballerini en de Vindiciae het volkomen eens waren; men wordt in die meening bevestigd, als men later opmerkt hoe de Vindiciae zelve ergens, waar zij aan deze thesis niet meer denken, aantoonen dat de H. Alphonsus het gevoelen van vijf theologen te gelijk minder juist weergaf (blz. 180, vgl. 181, n. III). Dan neen! hetgene men genoodzaakt is toe te geven en wat men zelf verplicht is te doen, dat duidt men Ballerini ten kwade, doch met welk recht? — Verondersteld zelfs dat Ballerini inderdaad zeer vele dergelijke minder juiste interpretatiën had vermeld, en den Heilige werkelijk had verweten dikwijls valsche te citeeren, hetgeen Ballerini niet deed, dan blijkt dit toch zeker niet uit de zeven hier aangehaalde plaatsen. Immers wat beteekenen zeven, al waren het ook zevenmaal zeven vergissingen in vergelijking met de 34,000 citaten, die de H. Alphonsus aan ongeveer 800 auteurs bij de behandeling van nagenoeg 4000 quaestiën ontleende en besprak?

Een derde thesis luidt op bladz. LVII aldus: „Nec satis. Judice namque cl. Ballerino, complures S. Doctoris sententiae, PRAETER fallaces allegationes, NULLUM HABENT SOLIDUM FUNDAMENTUM, nec intrinsecum nec extrinsecum,” d. i. „Dan, niet genoeg. Volgens het oordeel van Ballerini bezitten zeer vele sententiën des H. Kerkleeraars buiten de valsche aanhalingen geen degelijken, noch innerlijken, noch uitwendigen grond.”

Voor deze stelling worden elf citaten aangevoerd; wij treden niet in dezer waardeering en vestigen slechts de aandacht op de overdrijving, die ook hier wederom in het complures gelegen is. Dat die citaten niet onvoorwaardelijk als bewijzen zijn aan te nemen, kan eenigermate blijken uit de volgende thesis, waar één der hier aangevoerde argumenten wederkeert. — Wellicht ware hier de vraag niet misplaatst: welk gezag beslist heeft, dat elke sententie van den H. Alphonsus, die niet steunen mocht op uitwendige gronden, immer en noodzakelijk een solieden innerlijken grond moet bezitten? — Overigens vergete men niet, dat bij Ballerini, in weerwil der vrijere critiek, die hij zich in het belang der wetenschap meende te mogen veroorloven, deze canon vast stond:

„Krachtens het oordeel van den H. Stoel maakt het gezag van den H. Alphonsus alleen reeds, dat men veilig de opiniën des Heiligen, niet slechts zonder censuur, maar ook zonder eenig gevaar voor of verdenking van laxisme, al ziet men de innerlijke gronden dier opiniën niet in, omhelzen kan en in oefening brengen.” De *Vindiciae* geven later zelve dezen canon van P. Ballerini in een breed citaat uit zijne dissertatie te lezen (1).

De niet zeer gelukkig gekozen en doelloos omslachtige methode van algemeene theses te stellen, waarvoor dan eenige bijzondere gezegden min of meer als bewijs moeten gelden, terwijl men daarbij van hetzelfde gezegde herhaalden dienst vraagt, brengt de schrijvers der *Vindiciae* ten laatste tot het nederschrijven van deze zeer onwettende stelling:

„Verum et alia patiens lector benigne excipiat. Testante enim cl. Professore, S. Alphonsus nonnullas tradit opiniones SINGULARES, IMPRUDENTES, ABSURDAS, RATIONI NON CONSONAS.” — „Doch nog andere zaken verneme de geduldige lezer welwillend. Volgens den geachten professor toch leert de H. Alphonsus eenige ZONDERLINGE, ONVOORZICHTIGE, ONGERIJMDE, MET DE REDE NIET OVEREENSTEMMENDE opiniën.” Blz. LIX.

Deze zeer zware beschuldiging pogen de *Vindiciae* wederom met aanhalingen te staven. Zoo ooit dan behoorden zij voor eene thesis van dien klank en die beteekenis zeer zeker onder alle opzichten beslissend te zijn. Zien we of de aangevoerde citaten den toets kunnen doorstaan.

Een eerste bewijs voor bovenstaande stelling moet zijne kracht ontleenen aan de woorden: „quae regula plane sonat quid ABSURDUM,” d. i. „Die regel — als zou men namenlijk een vijftigste zijner jaarlijksche inkomsten aan aalmoezen moeten besteden — zegt klaarblijkelijk iets ONGERIJMDS.”

Dit vermeend bewijs faalt echter hierin dat deze woorden door P. Ballerini niet gezegd worden van den H. Alphonsus, maar van Roncaglia, Mazzotta, enz., die zich zoo uitdrukken als wilden zij, dat men het vijftigste gedeelte der jaarlijksche inkomsten geven moest; „deze regel, nu zegt — volgens Ballerini — dewijl zij geen onderscheid maakt tusschen de JAARLIJKSCH INKOMSTEN en het JAARLIJKSCH OVERSCHOT iets ongerijmds.” Zoo weinig doelen deze woorden op den H. Alphonsus, dat Ballerini juist onmiddellijk daarna tegen deze minder juiste uitdrukking van Roncaglia, Mazzotta enz. eene klare en heldere beslissing van den

---

1) »Ex Apostolicae Sedis iudicio sola S. Alphonsi auctoritas efficit, ut non solum absque censura, sed etiam absque ullo laxitatis periculo vel suspicione opinionem eius, intimis etiam rationibus minime perspectis, amplecti et in praxim deducere tuto liceat.” Aldus P. Ballerini in de *Vindiciae*, p. 3.

H. Alphonsus over stelt. Ziehier de eigen woorden van Ballerini gelijk ze op elkander volgen: „*quae regula, dum non distinguit superflua a non superfluis, plane sonat quid absurdum.* CLARIUS S. ALPHONSUS (Hom. Apost. Tr. 4 n. 19) sic habet: Non tamen adest obligatio praestandi totum superfluum, sed sufficit, si detur quinquagesima pars annuorum proventuum QUI SUPERSUNT... et si reditus sunt pinguiiores... minus quinquagesima parte.” Ballerini 2°. Ed. t. I. blz. 170. Dus wel verre van den H. Alphonsus iets wat eenigermate ongerijmd klinkt te verwijten, prijst Ballerini hem juist om zijne klaarheid. Ten slotte toont Ballerini bovendien nog aan, hoe zijne uitdrukking niet slaat op de bedoeling van Roncaglia en Mazzotta, doch alleen op hunne woorden; want hij bewijst uit eene door hen ter verduidelijking hunner meening aangevoerde vergelijking, dat zij het in den grond der zaak met den H. Alphonsus eens zijn.

P. Ballerini heeft hier aldus: 1° den H. Alphonsus, gelijk de thesis wil, volstrekt niets absurds verweten; 2° hij prijst en verheft den Heilige juist om zijne wijze duidelijkheid; 3° ook aan Roncaglia en Mazzotta enz. verwijt hij niets ongerijmds, maar zegt slechts: dat de regel, gelijk ze door hen geformuleerd werd, eenigermate ongerijmd klinkt; 4° hij toont aan dat hunne bedoeling beter is dan hunne woorden. — Het is waarlijk te bejammeren, dat de *Vindiciae* later op blz. 162 de woorden van Ballerini wederom geheel op dezelfde wijze, zoo deerlijk misverstaan en zich door die misvatting tot allerlei onnoodige uitroepen laten verleiden: „Ergo, zoo heet het daar, Ergo plane absurdum quid sonat regula a S. Alphonso relata! sed videamus an revera haec iniuriosa absurditatis nota S. Doctori obici possit!” „De regel door den H. Alphonsus vermeld zegt aldus klaarblijkelijk iets ongerijmds! Nu laat ons zien of dit beleedigend verwijt van ongerijmdheid den H. Leeraar inderdaad kan worden toegeworpen.” — Zulke onstuimigheid brengt zelfs de beste zaak ter wereld geen voordeel aan.

Het tweede bewijs is niet gelukkiger. Dit spreekt over zekere quaestie in betrekking tot de dienstboden. Ballerini zeide nu, die quaestie behandelend (Ball. t. I, blz. 190): „Neque verum id est, quod Auctor (P. Gury) innuit, oppositam sententiam communiter doceri. Nam S. Alphonsus pro ea neminem allegat praeter Concinam, et ratio, quam hic affert, ab omnibus reiicitur,” d. i. „hetgene de schrijver, (namelijk P. Gury) beweert is niet waar, als zou de tegenovergestelde meening algemeen geleerd worden. Want de H. Alphonsus voert niemand anders aan dan alleen Concina, wiens reden door allen verworpen wordt.” — Uit deze plaats van Ballerini moet nu zeker volgens de *Vindiciae* blijken, dat Ballerini den Heilige eene singuliere opinie verweten heeft, eene opinie althans met de communis in strijd. Maar 1°. Bal-

lerini richt zich alleen rechtstreeks tegen Gury; 2°, spreekt hij eene waarheid, die door de Vindiciæ niet wordt weersproken, maar beaamd (Vind. p. 173), dat de H. Alphonsus nl. alleen Concina citeert. Waar is nu de kracht van dit argument voor bovenstaande stelling? Ten overvloed sprak Ballerini slechts zijdelings over den H. Alphonsus, de Vindiciæ zelven richtten zich rechtstreeks tegen den H. Kerkleeraar en zeggen op blz. 174 niets minder dan het volgende: „Ceterum non negamus, doctrinam S. Alphonsi, munuscula deferre actionem intrinsece malam et ideo nunquam licitam esse, communi DD. sententiæ adversari.” — „Voor het overige ontkennen we niet dat de leer van den H. Alphonsus... in strijd is met het algemeen gevoelen der leeraren.” Ongetwijfeld omhelzen de Vindiciæ het gevoelen van den H. Alphonsus, doch zij doen dit niet omdat hij de sententiæ communis DD. voor zich heeft, maar juist tegen de sententiæ communis in; en aldus vernietigen zij zelven het hier tegen Ballerini gevoerd bewijs.

Het derde bewijs, dat almede moet dienen om den lezer te overtuigen, dat P. Ballerini den H. Alphonsus eene singuliere opinie heeft toegeschreven, is wederom niet ter zake. Want Ballerini spreekt slechts over eene sententiæ van P. Gury en beweert alleen, dat P. Gury zich voor zijne meening niet op den H. Alphonsus beroepen kan. Ball. t. I, p. 191. En inderdaad, de sententiën van Gury en van den H. Alphonsus zijn niet eensluidend; Gury toch spreekt van „notabile damnum” en de H. Alphonsus slechts van „notabile incommodum.” De woorden van Ballerini luiden aldus: „Doctrina hisce verbis concepta prorsus singularis est, neque præsidium habet ex iis quæ S. Alphonsus disputat lib. 2, n. 47, ad quem locum Auctor (Gury) remittit.” — „De leer in deze woorden uitgedrukt, is geheel singulier en vindt geen steun in hetgene de H. Alphonsus, ter plaatse, waarnaar de schrijver verwijst, onderzoekt.” Als hier een verwijt is, dan treft het uitsluitend P. Gury en geenszins den H. Alphonsus, dien Ballerini, hetzij terecht of ten onrechte, — want dat is thans de vraag niet — juist voorstelt als geheel vreemd aan Gury's sententiæ. — Opmerkelijk is het, hoe de Vindiciæ den H. Alphonsus bij deze gelegenheid van eene dwaling beschuldigen omtrent het juist begrip van door hem aangehaalde schrijvers. De heilige Kerkleeraar toch verwerpt eene sententiæ „die door La Croix wordt gehouden en eveneens met La Croix door Navarrus, Azorius, Sanchez, Bonacina, Diana” (Vindiciæ p. 180). Nu trachten evenwel de Vindiciæ tegenover den H. Alphonsus te bewijzen dat P. La Croix alleen staat en dat de even vermelde schrijvers, op welke hij zich beroept „zijne meening niet deelen en veel eer het tegenovergestelde leeren,” sed potius contrarium docent (Vind. p. 181). De H. Alphonsus hield het er dus voor dat Navarrus, Azorius, Sanchez, Bonacina en Diana op

de zijde van La Croix stonden en zegt dit uitdrukkelijk; de Vindiciæ echter trachten te bewijzen dat de Heilige zich vergist heeft en dat die schrijvers werkelijk dachten gelijk de H. Alphonsus. — Indien dus in alles eene belediging voor den H. Alphonsus moet worden gezien, waar zijn hier dan de beledigers? (Zie Vind. p. 181 en 182). —

Het vierde bewijs schijnt te moeten aantonen, hoe Ballerini den H. Alphonsus beschuldigt van zeer ongerijmde en tegen de rede aandruisende en geheel ongegronde meeningen geleerd te hebben; althans de schrijvers der Vindiciæ geven als vierde bewijs het volgend citaat uit Ballerini en onderschrijven daarin de even vermelde uitdrukkingen: „Quæ dicit Croix, non possunt ita intelligi, quasi... ABSURDISSIME ET CONTRA PRIMA PRINCIPIA concludat necessitatem obligationes strictiores SINE ulla ratione imponendi. — Asserta Cardenæ PLANE NULLIUS SUNT ROBORIS...” — Er is te dezer plaatse sprake van de verplichting op doodzonde om alle maanden ten minste één akt van liefde te verwekken, gelijk Cardenas en La Croix willen; de H. Alphonsus meent deze sententie te moeten aanraden.

Leest men Ballerini zelf, dan blijkt het zonneklaar, dat zijne krachtige uitdrukkingen geenszins doelen op den H. Alphonsus. Immers Ballerini schrijft aldus, t. I, p. 154: „At Croix mere ista habet: Cum in tanta sententiarum varietate nesciamus, quando et quoties diligendus sit Deus, arripiamus tutiora. Quæ sane non possunt ita intelligi, quasi Croix ex defectu rationum ad asserendam ullam obligationem absurdissime et contra prima principia inferat necessitatem obligationes strictiores sine ulla ratione imponendi;” d. i.: „La Croix zegt in betrekking tot het maandelijksch verwekken van een liefdeakt slechts het volgende: daar wij bij de groote verscheidenheid der meeningen niet weten, wanneer en hoe dikwerf wij tot dien akt streng verplicht zijn, nemen we dus het veiligste.” Hiervan zegt nu Ballerini: „dat deze woorden van La Croix voorzeker niet zoo kunnen verstaan worden, als had hij uit de afwezigheid van redenen, waarmede eenige verplichting kon worden betoogd, op zeer ongerijmde en tegen de eerste beginselen indruisende wijze de noodzakelijkheid afgeleid om strenge verplichtingen zonder eenige reden op te leggen.”

De hardklinkende uitdrukkingen door Ballerini in dezen volzin gebruikt, treffen dus den H. Alphonsus niet; ja zelfs zijn zij van niet de geringste toepassing op La Croix. Zij treffen alleen hen, die uit de vermelde woorden van La Croix zouden afleiden, als kon men zonder eenige reden iemand willekeurig zware verplichtingen opleggen. Tot deze waarschuwing tegen eene verkeerde opvatting der woorden van La Croix gaf hem het gezegde diens geleerden aanleiding: arripiamus tutiora. En waarlijk, wie niet

slechts aanbeveelt, maar tot strengen plicht oplegt wat het veiligst is, alleen omdat dit het veiligst is, wordt rigorist, handelt zeer absurd, en miskent de eerste beginselen der gezonde zedenleer.

Daarna vermeldt Ballerini de redeneering van Cardenas, die zegt: „dat eene maand lang uitstellen hem een lange tijd toeschijnt, wegens de hooge waardigheid van het gebod.” Hierover teekent Ballerini aan: „Dit is echter van geen gewicht” — *Quae plane nullius sunt roboris.* Hij verwerpt dus slechts en niet geheel ten onrechte de reden door Cardenas aan de waardigheid van het voorschrift ontleend. — Maar ook hier wederom is niets wat den H. Alphonsus betreft.

Er kan dan ook in deze plaats met geene mogelijkheid sprake zijn van den H. Kerkleeraar. Want 1° de bedoelde uitdrukkingen betreffen de bewijzen slechts, door La Croix en Cardenas aangevoerd. 2°. De H. Alphonsus geeft een geheel anderen grond waarop hij zijne dringende aanbeveling der sententie van La Croix doet steunen, namelijk: „dat men moeielijk de geboden Gods langen tijd kan onderhouden zoo men niet dikwijls de liefde jegens God oefent.” De H. Alphonsus toch zegt (Lib. II, n. 8) „*Hancque sententiam omnino ego suadendam puto, cum difficulter possit homo diu mandata divina servare, nisi dilectionem erga Deum frequenter foveat, quae nonnisi per actus charitatis fovetur et nutritur.*”

In het voorbijgaan merken we op, hoe de *Vindiciae* wel gemeenlijk aan den voet der bladzijden in eene aantekening de verzachting vermelden, die P. Ballerini op eenige plaatsen bij de tweede uitgave zijner *annotationes* in zijne woorden heeft gebracht, maar hoe ze toch immer in den tekst zelve bij voorkeur hare redeneeringen aan Ballerini's eerste redactie vastknoopen.

Wij kunnen na het voorgaande de verdere bewijzen, waarmede de *Vindiciae* deze laatste onaangename thesis trachten te staven, laten rusten. Toereikend hebben we aangetoond dat grondige studie en vergelijking der *Vindiciae* en der aantekeningen van Ballerini een noodzakelijk vereischte zijn om met grond eenig oordeel over beider waarde te kunnen uitspreken.

Met een enkel woord willen we echter, alvorens dit gedeelte onzer taak te eindigen, nog melding maken van eene uitdrukking die aan Ballerini meer euvel wordt geduid door P. Boulangeot in zijn weldra mee te deelen brief dan door de *Vindiciae*. Van zekere opinie gewagend, veroorlooft P. Ballerini zich het woord *hallucinatio*. Hij zegt namelijk in t. II, p. 417: „*Ista opinio igitur tota debetur hallucinationi, quae perperam Suarezii, Dicastelli, et Vivae auctoritatem adduxit.*” „Deze opinie is dus haar ontstaan geheel verschuldigd aan eene vergissing,

waarmede men zich verkeerdelijk op het gezag van Suarez, Dicastellus en Viva heeft beroepen" (Vgl. *Vindiciæ*, p. LV, n. 7 en p. 588).

Wij spreken slechts over het afgekeurde woord niet over de quaestie; en vragen of het geoorloofd is P. Ballerini nu maar eenvoudigweg te beschuldigen, gelijk zulks door P. Boulangeot geschiedt, dat hij den H. Alphonsus „des hallucinations" verwijt? — Vooreerst, is het veralgemeenen van beschuldigingen zeker noch voorzichtig, noch liefderijk; de *Vindiciæ* toch maken op beide boven geciteerde plaatsen slechts melding van blz. 417, t. II bij Ballerini en wij herinneren ons niet of dit woord nog elders bij Ballerini in betrekking tot den H. Alphonsus voorkomt. Maar ook gaat het niet aan het latijnsche *hallucinatio* met het fransche *hallucination* weer te geven. Dat dit woord in het latijn gebezigd kan worden en werkelijk door goede schrijvers gebezigd werd voor bloote vergissing blijkt ten duidelijkste uit eene welbekende plaats van den geleerden Melchior Canus, dien de H. Alphonsus prijst als een *Doctissimus Auctor*. De bedoelde volzin van Canus, waarvan we hier slechts een gedeelte geven, kan men in zijn geheel vinden in de dissertatie van P. Zaccaria voor de moraal-theologie van den H. Alphonsus (Ed. P. Heilig, p. CXL). „*Audi elegantissimum Canum*", „verneem den sierlijk schrijvenden Canus," zegt Zaccaria; „*Nemo*, dus schrijft hij, lib. VII, c. 3, *nemo quantumvis eruditus et sanctus non interdum hallucinatur, non alicubi cæcutit, non quandoque labitur. Sanctus vero is fuit, qui credidit ab hæreticis baptizatos esse rebaptizandos. Sanctus fuit, qui in Christi corpore et sensum pœnæ et dolorem fuisse negavit*," etc. — „Niemand, hoe geleerd en heilig ook, die soms zich niet vergist, wiens oog ergens niet faalt, die nu en dan niet struikelt. Heilig toch was hij, die meende dat de door ketters gedoopten moesten herdoopt worden. Heilig was hij, die aan Christus' lichaam smartgevoel en lijden ontzeide." Enz.

De kalme overweging van dit alles brengt ons tot de heldere inzage: dat Ballerini door geene onedele bedoelingen heeft kunnen geleid worden, want hij is lid eener Orde, die door den H. Alphonsus immer werd hooggeschat, en die wederkeerig den Heilige immer op bijzondere wijze hare genegenheid en vereering heeft betoond; dat P. Ballerini zelf openlijk den H. Alphonsus hulde heeft gebracht en zijne eer hoog heeft verheven en hem den gezagvolsten Leeraar der moraal-theologie heeft geroemd; dat de vrijheid, waarmede hij enige meeningen of redeneeringen des

Heiligen, jegens wien hij zich immer meer verschoonend gedraagt dan jegens eenigen anderen moralist en zelfs jegens de uitstekendste theologen der Sociëteit, niet moet worden geweten aan gemis van eerbied; maar dat zij moet worden toegeschreven aan de openhartige vrijmoedigheid, die zijn karakter eigen is, en zijn stijl pleegt te kleuren, en aan den hoogen dunk, dien hij koestert van Alphonsus' gezag, hetwelk hij te hoog acht dan dat een minder behoedzaam en omzichtig gekozen woord daaraan eenige schade zou kunnen veroorzaken; dat de methode, door de *Vindiciae* gevolgd, een gewicht bijzet aan met zorg verzamelde, naast elkander gezette en buiten haar verband geplaatste uitdrukkingen, die ze bij Ballerini zelven niet bezitten, terwijl er tevens door redeneering meer uit wordt afgeleid dan de schrijver er in had neergelegd; dat eindelijk, alles wél beschouwd en samen genomen, de uitdrukkingen door Ballerini van den H. Alphonsus gebezigd, even weinig de door hem aan den grooten Leeraar verschuldigde achting schaden, als de volgende woorden der schrijvers van de *Vindiciae* aan de piëteit jegens hunnen heiligen Stichter te kort doen: „*Nos profecto minime contendimus Opera moralia S. Doctoris OMNIBUS PRORSUS NAEVIS CARERE. Non carent; sive quod stylus aliquando langueat; sive quod sententiae quaedam maiori ordine et perspicuitate potuissent exponi; sive quod idcirco species contradictionis cum alibi dictis quandoque appareat. Libenter etiam concedimus, quosdam perpaucos Auctores INTERDUM a Sancto nostro pro aliqua sententia minus recte allegari.*” — „Wij beweren voorzeker geenszins dat de zedekundige werken van den H. Kerkleeraar volkomen vrij zijn van alle gebreken. Zij zijn daar niet vrij van; want soms is de stijl sleepend; of hadden eenige sententiën met meer orde en klaarheid uiteengezet kunnen zijn; of schijnt dien-tengevolge somwijlen zekere tegenspraak met hetgene elders gezegd werd, te ontstaan. Gaarne geven we ook toe, dat eenige zeer weinige auctoren nu en dan door onzen Heilige voor eenige sententie minder juist worden aangehaald.” — Aldus de *Vindiciae* op blz. LVI.

DERDE GEDEELTE.

Oogenblikkelijke toestand der quaestie.

De toestand, waarin thans het geschil aangaande de moraaltheologie van den H. Alphonsus en de aantekeningen van P. Bal-

lerini verkeert, zullen we zelven niet beschrijven; doch we bepalen ons alleen bij de getrouwe vertaling van drie brieven of ingezonden artikelen, die door den Univers werden meegedeeld. Door eene aandachtige lezing dier stukken toch zal men zich een duidelijker en zekerder denkbeeld van den tegenwoordigen staat der quaestie kunnen vormen dan het meest vertrouwbare verslag zou kunnen schenken.

Die stukken zijn 1° een artikel van zekeren anoniemen heer E. P., waarin kwistige lof aan de Vindiciæ geschonken en P. Ballerini niet gespaard wordt; 2° het antwoord van P. Ballerini op het voorgaand artikel en 3° eene repliek ter verdediging van den heer E. P. en der Vindiciæ, door P. Boulangeot, C. SS. R.

Beginnen we met de mededeeling van het artikel des heeren E. P., wiens ijver zich terstond door den onwaardigen toon van zijn schrijven en door de onedele beschuldigingen, tegen Ballerini gericht, als een zeer misplaatsten ijver, zelus sed non secundum scientiam, doet kennen en den romeinschen professor tot eene ernstige en welverdiende terechtwijzing verplichtte.

I.

ARTIKEL VAN DEN HEER E. P.

IN DEN UNIVERS VAN DEN 8 MEI 1873.

Vindiciæ Alphonsianæ.

Er is zeker niemand, die eenige kennis der theologische wetenschappen bezit, die dit geschrift lezend, zich het boek van Mgr. Gousset niet herinnert, dat tot titel draagt: „Justification de la théologie morale de saint Alphonse.” Velen zullen zich onwillekeurig in veel vroegere jaren verplaatsen en den strijd herdenken, door den H. Alphonsus met een beroemden theoloog der Orde van den H. Dominicus, met P. Patuzzi gevoerd. Tegen dezen toch was de Heilige verplicht de meeste apologieën zijner moraal-theologie te richten.

De voortzetting dier apologieën en dier rechtvaardiging zijn de Vindiciæ Alphonsianæ. Dit merkwaardig en belangrijk boek heeft zijn bestaan te danken aan den gezamenlijken arbeid van meerdere zonen des nieuwen Kerkleeraars.

Doch wat zijn de tijden veranderd! De H. Alphonsus schreef zijne apologieën tegen hen, die, als kampvechters voor de wet tegen de vrijheid des menschen optredend, wilden, dat men zoo veel eenigszins mogelijk was deze aan gene zou ten offer brengen, en dat men den mensch slechts de enge grenzen eener vermin-

derde vrijheid laten zou. Mgr. Gousset, toenmaals professor der moraal-theologie aan een onzer groote seminariën, vroeg als smee-kend en verzachtende omstandigheden bepleitend, dat men den H. Alphonsus toch niet langer mocht bemoeilijken in zijne pogingen tot verruiming van den weg des hemels; hij bad dat men minder gestreng mocht wezen jegens eene moraal-theologie, die in menige omstandigheid partij dorst kiezen voor het vrije spel der menschelijke vrijheid tegen de in ernst twijfelachtige wet. — „Hij is een laxist en zijne moraal-theologie is niets anders dan de theorie en de practische invoering van het laxisme?” — Aldus stigmatiseerden eenige zijner tijdgenooten en een groot aantal theologen van meerderen of minderen naam in het begin dezer eeuw den H. Alphonsus. Thans voegt men hem een geheel ander verwijt toe. Hij is niet meer de apostel van het laxisme; men acht hem niet meer welwillend tot buitensporigheid toe jegens de vrijheid. Hij is rigorist en gestreng; hardvochtig jegens de vrijheid, betoont hij slechts toegevendheid jegens de wet. De weg des hemels is vernauwd geworden, en de vrije wil wordt in zijne, zoo al niet volkomen wettige, dan toch ten minste duldbare strevingen belemmerd, misschien zelfs met geweld onderdrukt en te niet gedaan.

Kortom; hem dien men dertig jaren geleden beschuldigde, dat hij de deuren des hemels te wijd openzette, dien beschuldigt men thans, dat hij ze sluit voor tal van zielen, die niets vuriger verlangen dan ze onder de begunstiging van een Evangelie, hetwelk slechts toegevendheid en vrede predikt, binnen te treden.

Weinig is er aan gelegen of men het getal dergenen kenne of niet kenne, die heimelijk deze gedachten koesteren, of ze openlijk in geschriften verkondigen. Maar alle theologen weten, dat een geleerd religieus, een professor der moraal-theologie aan een der hooge scholen van de katholieke wereld zich tot kampvechter heeft gesteld voor de evangelische vrijheid en toegeeflijkheid tegenover datgene, wat men de gestrengheid en onbillijke eischen van den H. Alphonsus noemt. Als een ware omgekeerde en meer dan bekeerde Patuzzi heeft P. Ballerini het compendium van P. Gury zoo lang bewerkt en omgewerkt dat hij er een anti-alphonsiaansch boek van gemaakt heeft. Zonder twijfel zij het verre van ons, dat we daarin een gekozen partij tegen den H. Leeraar zouden zien. Maar zijne zonen hebben er eene aanranding van de leer huns vaders in ontwaard en tevens een onheil voor de gewijde wetenschap en voor de zielen. Zij achtten het hun plicht de wapens op te nemen; en zij vervulden dien kinderlijken en kerkelijken plicht door de uitgave der *Vindiciae*.

Van het hoogst belang is het dat boek te kennen, omdat men den H. Alphonsus behoort te kennen, gelijk hem zijne eigene kinderen verstaan. — Hebben wij allen, priesters des Heeren en theologen, den

H. Alphonsus tot dusverre niet te veel door het prisma zijner minder of meer getrouwe commentatoren heen gezien? Wordt het niet eindelijk tijd, dat wij hem zelven zien?

Wij noodigen dus alle priesters uit dat zij de *Vindiciae Alphonsianae* lezen en overwegen. Als theologanten behooren zij getuigen te zijn van den plechtigen strijd, door dat boek met schitterende wetenschap, liefde en ijver aanvaard; als zielbestuurders zullen zij zien langs welken weg de zielen moeten geleid worden, opdat zij hare onsterfelijke bestemming bereiken.

Hoe noodzakelijk het ook zij de *Vindiciae* zelve te bestudeeren en ofschoon we niet twijfelen of onze medebroeders zullen de belangrijke en ernstige lezing van dat boek gaarne ondernemen, zoo willen we hun toch de mededeeling der volgende opmerkingen niet onthouden.

I.

De H. Alphonsus schijnt van den Hemel de zending ontvangen te hebben om de verhoudingen der wet en der vrijheid te bepalen; en zijne hoogste glorie als moraal-theoloog bestaat hierin, dat hij een schitterend en beslissend licht heeft gebracht in de plooiën en voegen eener quaestie, die des te ingewikkelder en moeilijker is, naarmate zij de teederste schakeeringen des menschelijke gewetens en talloze verhoudingen van het practische leven betreft. Wij verhalen onze lezers niets nieuws, indien we zeggen dat de wetenschappelijke blik van den H. Alphonsus zich met al zijne kracht en bij voorkeur op de quaestie van het probabilisme en op hare veelzijdige vertakkingen heeft gevestigd.

Wat is nu het juiste systeem van den H. Alphonsus ten deze? Is hij zuiver en vlakweg probabilist? Ziedaar het middelpunt van den ernstigen strijd tusschen de paters Redemptoristen en hunne uitstekende tegenpartij.

De *Vindiciae* (I Pars, c. I, § 2, art. 1, p. 31) verwijzen P. Ballerini en die hem volgen, dat zij probabilisten zijn. Deze leeren dat het altijd geoorloofd is eene probabele opinie, die ten gunste der vrijheid pleit, te volgen. Op de vraag: of men geen rekening behoort te houden van de opinie, die de wet begunstigt? antwoorden zij met deze stelling: men mag altijd eene zelfs minder probabele opinie ten gunste der wet voorbijzien, al zij die opinie ook zeker en aanmerkelijk meer probabel. Deze stelling komt dus hier op neer: dat de vrijheid door de wet nooit gebonden wordt, zoo lang de wet niet zeker is. En dit is wederom hetzelfde als de volgende stelling: van het oogeblik af dat gij eene probabele opinie voor de vrijheid hebt, behoeft gij u niet om de opinie, die voor de wet pleit, te bekommeren; want als de eerste probabel is, dan kan de tweede niet zeker zijn.

Het acquiprobabilisme bestaat daarentegen hierin: men mag eene probabele opinie voor de vrijheid volgen, zoolang daar geen opinie tegenover staat, die zeker meer probabel is voor de wet. Bijgevolg kan een theoloog, aldus zeggen de acquiprobabilisten, zich nooit tevreden houden met enkel de probabiteit, die voor de vrijheid pleit, in aanmerking te nemen en zich daarnaar te gedragen; hij moet de balans opmaken tusschen twee opinien; ontmoet hij nu een zeker meer probabele opinie voor de wet, dan behoort hij daaraan de probabele opinie voor de vrijheid op te offeren; hij moet dan de wet handhaven en uitvoeren.

De Vindiciae houden staande dat dit het systeem van den H. Alphonsus is; dat hij de ware schepper en de onverwinnelijke verdediger is van het acquiprobabilisme.

Zij verwijten aan het probabilisme, dat het overslaat tot practisch laxisme, en dat het niets minder is dan het liberalisme, hetwelk in de moraal-theologie is binnengetreden en plaats heeft genomen in den biechtstoel om de zielen langs een met bloemen bestrooiden weg te misleiden.

Wie beseft niet het hooge gewicht van dezen strijd? Wie gevoelt niet het oogeblikkelijk belang dier quaestie?... Dan, wij zijn slechts berichtgevers; wij moeten ons enkel bepalen bij het weren van onverschilligheid ten opzichte eener quaestie, die de ernstigste belangen raakt. Het is dus zeer te wenschen, dat de clerus dit eerste gedeelte der Vindiciae leze en overwege.

II.

Van overwegend belang zijn eveneens de twee gedeelten der Vindiciae, die het Sacrament der boetvaardigheid behandelen; want zij zijn niets dan de toepassing van het algemeen systeem op zeer gewichtige en dagelijks voorkomende onderwerpen. Vergenoegen we ons met de aandacht onzer lezers op het tweede dier beide gedeelten, dat de sexta pars der Vindiciae vormt, te vestigen.

Daar is sprake van den *recidivus* (wederbedrijver derzelfde zonden van gewoonte). Wat is nu een *recidivus*? Helaas, wie weet het niet? En waar is de mensch die niet valt en hervalt in dezelfde feilen?... Tusschen den gewoonte-zondaar en den *recidivus* maakt de theologie het volgend zeer groot onderscheid: beiden zijn zij slachtoffers van treurige gewoonten; maar de eerste vervoegt zich bij den priester om voor den eersten keer te biechten; de andere daarentegen heeft reeds zijne gewoonte-zonden gebiecht, en in weerwil van al de vermaningen des biechtvaders en van zijne meest nadrukkelijke betuigingen, keert hij met dezelfde zonden beladen terug, zonder eenige verbetering van zijn gedrag en zonder daartoe ernstige pogingen te hebben aangewend.

Het is nu de vraag wat den biechtvader ten opzichte van den recidivus te doen staat; hetzij deze slechts de gewone teekenen van een thans twijfelachtig berouw doe blijken, of eene inderdaad toereikende gesteltenis medebrengt; moet de biechtvader den eerste absolveeren? kan hij de absolutie van den tweede uitstellen? Op beide vragen geven de *Vindiciae* en P. Ballerini een geheel verschillend antwoord.

1. De *Vindiciae* toonen aan dat men volgens den H. Alphonsus, den recidivus, gelijk we dien schetsten, nooit kan absolveeren, zoo men bij hem geen buitengewone teekenen van een toereikend berouw ontwaart; want het is onmogelijk om zonder die buitengewone teekenen zich de zekerheid aangaande de gesteltenis van dien biechteling te verschaffen, die voor het toedienen van een Sacrament vereischt wordt.

P. Ballerini echter verfoeit (*fait fi de*) die buitengewone teekenen; en zich beroepend op den stelregel; *Poenitenti credendum esse et pro se et contra se*, verklaart hij dat het uitstellen der absolutie wel somwijlen geraden kan zijn, maar nimmer noodzakelijk is; met andere woorden: de biechtvader moet elken biechteling, die goeden wil tot verbetering betuigt te bezitten, absolveeren.

2. Alvorens de tweede vraag te beantwoorden, welke namelijk over den recidivus handelt, die toereikende gesteltenis in den biechtstoel medebrengt, behoort men zorgvuldig te onderscheiden tussehen de ongelukkige slachtoffers van geheel persoonlijke gewoonten en tussehen hen, die in de strikken eener zondige gelegenheid verward zijn.

Het is, zegt de H. Alphonsus, gemeenlijk beter, dat men de eersten absolveere.

Met de tweeden is het geheel anders gelegen. In weerwil van hunne goede gesteltenis kan de biechtvader en moet hij zelfs de absolutie telkens uitstellen, zoo dikwerf hij dat uitstel nuttig voor hen oordeelt, en er van de andere zijde geen uitwendige omstandigheid ten gunste der absolutie pleit.

P. Ballerini leert integendeel dat de biechtvader nooit verplicht is de absolutie uit te stellen, en dat er een der zwaarste redenen vereischt wordt om haar uit te stellen (*causam admodum gravem requiri*).

3. De *Vindiciae* doen hier aan P. Ballerini een schromelijk verwijt. Hij let er niet op, dat het axioma: *Poenitenti credendum*, slechts waar is van de zondaren, die niet door hunne ongetrouwheid aan het gegeven woord het recht om geloofd te worden, hebben verloren. Maar een recidivus heeft reeds aan zijnen biechtvader beloofd, dat hij zich verbeteren zou en hij heeft zijn woord niet gehouden; er is dus iets meer noodig dan enkel verzekeringen, waarop de biechtvader zijn oordeel kunne gronden. In de tweede plaats: het is er verre van af, volgens de

leer van den H. Alphonsus, dat het uitstellen der absolutie enkel bij wijze van vonnis in oefening zou kunnen gebracht worden; het uitstellen is tevens een geneesmiddel, dat den zondaar heilzaam vernedert, hem vreeze aanjaagt, bedroeft en in zich zelven doet keeren. Eindelijk: elk biechtvader is volgens den H. Alphonsus vader door zijne goedheid, geneesheer door zijne wetenschap, rechter door het onderzoek dat hij instelt en door de kennis, die hij neemt van de ziel des biechtelings; hij is ten laatste ook geneesheer om de geschikte middelen aan te wenden, waaronder het weigeren of het uitstellen der absolutie mede behoort. — In de leer van P. Ballerini verdwijnt de geneesheer, de rechter verliest een deel zijner macht, en er wordt te veel ingeruimd aan de gemakkelijke en noodlottige goedheid eens min of meer blinden vaders.

Ook hier, meenen we, is het plicht voor den priester om de *Vindiciae* bij haar zeer belangrijke discussie te volgen, ten einde zich te onderrichten in de groote kunst om de gewone zwakheid van den biechteling te gemoet te komen.

III.

Wij verzoeken al onze medebroeders, die de *Vindiciae* bezitten of zich zullen verschaffen, den vierden appendix, blz. 906 — 948, niet ongelezen te laten. Zij die zich het meest overtuigd houden dat P. Gury de getrouwe weerklank is van den H. Alphonsus en de veilige verklaarder zijner leer, doen waarschijnlijk goed, de studie der *Vindiciae* niet te beginnen vóór zij zorgvuldig den vierden appendix gelezen hebben. Het is voor hen noodzakelijk dat zij omtrent dit punt eerst behoorlijk worden ingelicht. Deze appendix is een soort van tafel in twee kolommen, die het verschil tusschen den H. Alphonsus en P. Gury doet uitkomen. De eerste kolom bevat den tekst van P. Gury, de tweede dien van den H. Alphonsus.

De *Vindiciae* vestigen onze aandacht op 164 meeningen, waarbij de heilige Leeraar en de schrijver van het compendium van elkander afwijken. Deze 164 afwijkingen zijn slechts de belangrijkste en de meest in 't oog springende.

De zonen van den H. Alphonsus waren ons ongetwijfeld de geheele waarheid verschuldigd. Bewaarders der alphonsiaansche leer als zij zijn, kwam het hun toe om hare wijziging aan te toonen; zij behoorden daaraan met des te meer nauwlettendheid en moed hunne zorgen te wijden, naarmate het getal dergenen grooter is, die den H. Alphonsus meenen te bezitten en te lezen in een boek, dat dikwerf de spiegel en somwijlen slechts eene bedriegelijke spiegeling van de moraal des Heiligen is.

Wij vragen onze lezers de vrijheid, om hen van de laatste bladzijden der *Vindiciae* naar de eerste terug te mogen voeren, dat is naar de meesterlijke dissertatie, die het hooge gezag, waarin de H. Alphonsus zich vooral sedert zijne verheffing tot de waarheid van Leeraar der geheele Kerk verheugt, tracht aan te toonen. Men behoort die groote thesis nauwkeurig te kennen, wil men de redenen der bestrijders en der verdedigers van den H. Alphonsus op hare juiste waarde schatten.

De leer van den Heilige heeft de goedkeuring verworven van den H. Stoel. Er kan nu in betrekking tot de leer eens boeks eene drievoudige goedkeuring van den H. Stoel uitgaan. Er is eene negatieve of permissieve approbatie, waardoor eenvoudig wordt uitgemaakt dat die leer vrij is van alle censuur en dat zij met volkomen gerustheid van geweten kan worden gevolgd, onder het tweevoudig opzicht van theorie en praktijk; eene positieve of electieve approbatie, die steunend op de eerste aan eene leer stelligen lof toekent, en wel in dier voege, dat men *a priori*, formeel wordt vermaand om, tenzij er gewichtige tegenredenen mochten bestaan, haar te volgen; en eindelijk eene definitieve of dogmatische approbatie, die eene leer of eene stelling tot dogma verheft.

Het zal onnoodig wezen onze lezers te doen opmerken, dat de derde goedkeuring aan den H. Alphonsus niet is toegekend geworden, noch ooit aan eenig kerkelijk schrijver geschonken werd, dat zij uitsluitend is voorbehouden aan de H. Schrift en aan de dogmatische beslissingen der Pausen en der Conciliën.

Voor zoo verre echter de eerste en de tweede approbatie betreft, bewijzen de *Vindiciae* zonder eenige inspanning dat zij aan de geschriften van den H. Alphonsus zijn verleend en dat zij moeten verstaan en toegepast worden in al hare uitgestrektheid. Niet dringend genoeg kunnen wij ten deze de lezing van blz. 22—48 der *Vindiciae* aanbevelen, wier inhoud wij op de volgende wijze samenvatten.

Ofschoon de goedkeuring aan de leer der Heiligen gegeven geene uitspraak is over hare onveranderlijke waarheid en den theologen de vrijheid niet ontnemt om de opiniën eens heiligen leeraars, *cum debita reverentia*, per *modestam impugnationem*, *bonis rationibus innixam* (1) aan een grondig onderzoek te onderwerpen, zoo is het niettemin waar, dat:

1° Alle opiniën van den H. Alphonsus, alle gezamenlijk en elk

---

1) D. i. »met verschuldigten eerbied, door eene zedige, op goede gronden steunende bestrijding.»

harer in het bijzonder, op stellige wijze (positivement) geheel en al probabel, zeer voorzichtig, zeer heilzaam en algemeen (communes), en eindelijk uitstekend volgens haren geest en waarde zijn verklaard geworden. Wij zijn dus allen verplicht ze als zoodanig te beschouwen.

2° Elk theoloog heeft het recht om zijne opinie, al zij die ook meer probabel (in eigen oogen) te laten varen, ten einde die van den H. Alphonsus te volgen; en hij handelt goed, indien hij dit doet. Hij kan bovendien de leer, die door een groot getal van theologen, zelfs van den eersten rang wordt gehouden, al schijnt ze hem ook het meest probabel toe, verlaten om zich bij den H. Alphonsus aan te sluiten, zelfs indien deze alleen stond.

3° Het is niet geoorloofd om eenige opinie van den H. Alphonsus, welke die ook zij, met de geringste der noten, waarmede de Kerk en de theologen gemeenlijk berispelijke leeringen kenmerken, te bestempelen; deed men dit, dan zou men op bedenkelijke wijze den verschuldigten eerbied schenden, vooral jegens den H. Stoel. Het is dus verboden en wel krachtens den eerbied zelven, dien men verschuldigd is aan het gezag des H. Stoels, te verzekeren dat deze of gene leer of sententie van den Heilige valsch is en zonder degelijken grond, vermetel, ongerijmd, vreemd, ongehoord, zonderling.

Hier doet zich van zelf een even belangwekkende als gewichtige vraag voor. Een ernstig, geleerd en zedig theoloog bestudeert een punt der moraal-theologie; hij heeft nauwgezet het voor en tegen gewikt en gewogen, hij vormt zich nu eene opinie, die tegenover de opinie van den H. Alphonsus staat, en is overtuigd dat zijne opinie meer waarde heeft dan die des H. Leeraars. Thans rijst de vraag: welke is de juiste waarde van de opinie diens theologen? De uitwendige waarde zijner opinie is noodzakelijkerwijs veel geringer dan die van den H. Alphonsus; want zij bezit noch de negatieve, noch de positieve approbatie van den H. Stoel.

Volgens hare innerlijke waarde kan de opinie diens theologen op haar zelve beschouwd, meer waar zijn dan die des H. Alphonsus; wij zeggen: dat zij dat kan zijn.

Zou men dan die persoonlijke opinie kunnen houden en volgen? Ja; maar op de volgende voorwaarden: dat men daaraan geen enkele der qualificatiën toekenne, die aan de opinie van den H. Alphonsus gegeven zijn, en dat men aan deze laatste alle noten, welke de H. Stoel haar schonk en die zij zal blijven bezitten tot dat er eene tegenovergestelde beslissing van den zelfden Apostolischen Stoel uitga, late behouden.

Maar wat nu te denken van dien theoloog en van zijn gedrag?

Wij geven toe dat hij door aldus eene persoonlijke opinie te verkiezen boven de opinie van den H. Leeraar zich aan het gevaar blootstelt van het verwijt op zich te laden, als ware hij hoovaardig en vermetel. Want staat het hem vrij te denken dat

zijn verstandelijk oog scherper ziet dan dat van den H. Alphonsus om den innerlijken aard der dingen te achterhalen, en dat hij eene meer apostolische ziel bezit en rijper ondervinding in de wegen Gods? En gaat zijne opinie, bij hare toepassing op de leiding van anderen, vergezeld van die waarborgen, welke zoo hooge waarde verleen en aan alle leeringen des Heiligen Alphonsus? Het beste alzoo wat die theoloog vermag te doen is: de opinie van den H. Alphonsus boven zijne eigene opinie te verkiezen en zich te buigen voor den grooten Leeraar.

Doch wat wordt van de wetenschap volgens deze theorie? Wordt zij aldus niet veroordeeld tot eene ongeneeslijke en rampzalige onbewegelijkheid? Twee opmerkingen zullen toereikend wezen om dezen liberalen uitval (boutade liberale) te beantwoorden. Vooreerst: dat de wetenschap, de ware wetenschap door de beslissingen onzer Leeraren gekortwiek en in boeien zou worden gelegd, is vals ch, grondvals ch; en even vals ch ten opzichte der beslissingen van de Leeraren als ten opzichte der decreten van de Pausen en de Conciliën. De wetenschap zette zich neder aan de voeten dier Gamaliël's, hen aanhoore en begripe zij; en daarna moge ze hare wicken ontplooien en hare vlucht nemen om de lessen dier meesters onderling te vergelijken, ze steeds dieper te doorgronden, om ze te verspreiden en ze toe te passen op alle omstandigheden. Zóo zal haar kring immer nog ruim genoeg wezen.

Ten overvloed; men beschouwe aandachtig de *Vindiciæ Alphonsianæ* en men zal zich overtuigen, dat de PP. Redemptoristen ter schole van den nieuwen Leeraar gevormd, in breede afmetingen en harmonische lijnen een wetenschappelijk monument van waarlijk uitstekende geleerdheid en van geheel oogenblikkelijke en providentiële strekking hebben opgetrokken. Zij hebben inderdaad volgens hunnen H. Stichter gewerkt. Wij wenschen hun geluk met de volbrachte taak en bieden hun onze oprechte dankbetuiging aan. Andere werken nog zijn ons toegezegd. De school van den H. Alphonsus is opgetreden, en zij zal met dezelfde wetenschap en vooral in denzelfden ligoriaanschen geest voortgaande ons het geheele wetenschappelijke werk van den Leeraar onzer eeuw schenken.

E. P.

Ofschoon we ons van alle aantekeningen op dit stuk willen onthouden, meenen we toch het oordeel van een geleerd duit sch tijdschrift te mogen mededeelen.

De bekende „Katholik” van Ments 1) betreurt terecht de

1) Der Katholik, Zeitschrift für katholische Wissenschaft und Kirchl. Leben, redigirt von Dr. J. B. Heinrich und Dr. Ch. Moufang, 1873, Aug. — Wij ontleenen onze aanhalingen aan blz. 229 en 230 van het Art.: »Die Vindiciæ Alphonsianæ und P. Ballerini.”

polemiek, naar aanleiding der *Vindiciæ* in een dagblad ontstaan, en zegt dan over bovenstaand artikel:

„Die polemiek werd door zeker met E. P. onderteekend artikel van den *Univers* in het leven geroepen. Dat artikel bespreekt op eene eenigszins overdrevene manier de *Vindiciæ Alphonsianæ* en richt daarbij tevens zeer scherpe en naar het ons voorkomt, geheel ongerechtvaardigde beschuldigingen tegen de leer van P. Ballerini. De correspondent van den *Univers* ziet in P. Ballerini een principieelen bestrijder der moraal-theologie van den H. Alphonsus; hij verwijt hem dat hij zich heeft opgeworpen tot een champion de la liberté enz. en dat hij een *œuvre anti-alphonsienne* heeft gemaakt.

„Wie ooit de aantekeningen van P. Ballerini op Gury las, zal het moeilijk begrijpen, hoe men op grond daarvan zulke beschuldigingen tegen P. Ballerini kan inbrengen.”

Het uitmuntend tijdschrift wijst er verder op, hoe zulke beschuldigingen echter begrijpelijk worden, indien men op het exclusief standpunt van den heer E. P. let. Volgens de „*Katholik*” wijst deze zijn standpunt duidelijk aan op het einde van zijn artikel, als hij zegt: dat men immer, al heeft men ook de meeste redenen om het tegenovergestelde te houden, toch den H. Alphonsus behoort te volgen; en als hij beweert: „dat men grootelijks gevaar loopt het verwijt van trotschheid en vermetelheid te verdienen, indien men het waagt van den H. Alphonsus af te wijken.”

Daarna gaat de „*Katholik*” aldus voort:

„Wij voor ons, wij aarzelen geen enkelen oogenblik om te verklaren, dat het standpunt van E. P. noch strookt met den geest van den H. Alphonsus, noch met den geest der Kerk en der kerkelijke wetenschap; wij zijn er ook zeker van dat de geleerde professor van het Romeinsch Collegie niettegenstaande zijne hier en daar van den H. Alphonsus afwijkende meeningen, in de oogen van den H. Alphonsus en voor de vierschaar der Kerk en der kerkelijke wetenschap meer genade vindt, dan in de oogen van dien al te overdreven correspondent des *Univers*”, — „als vor den Augen jenes allzu überschwänglichen Correspondenten des *Univers*.”

Vervolgens begeeft zich het tijdschrift tot eene gedeeltelijke mededeeling van Ballerini's antwoord en leidt haar aldus in:

„Tegenover zulk een standpunt en tegenover zulke beschuldigingen kon het P. Ballerini niet moeilijk vallen het door hem zelf gekozen standpunt te verdedigen en de tegen hem ingebrachte beschuldigingen verre van zich te werpen. Hij deed dit dan ook in zijn artikel met onmiskenbare superioriteit.” — „Er that dies denn auch mit unverkennbarer Superiorität in einem von 29 Mai datirten Artikel.”

II.

ANTWOORD VAN P. ANTONIUS BALLERINI, S. J. (29 Mei, II.)
AAN DEN HEER E. P. OP ZIJN ARTIKEL VAN DEN 8 Mei 1873.

Mijnheer,

Met tegenzin bied ik eenige gedachten over theologische onderwerpen aan een dagblad ter plaatsing aan, hoe godsdienstig en aanbevelenswaardig dat blad overigens ook zijn moge. Dan, gij hebt mij op dat terrein geroepen en noodzaakt mij u daarop te volgen. Houd u er wèl van overtuigd, minder spoort mij de noodzakelijkheid om mijn eigen goeden naam te verdedigen daartoe aan, dan het verlangen om eene openbare ergernis te weren en om te beletten dat mijn zwijgen aan de tegen mij ingebrachte beschuldigingen soms eenig gezag leene bij hen, die ons de eer bewijzen van hunne jongelingschap aan ons onderriicht toe te vertrouwen. Voor dezen toch is het van het hoogste belang dat zij behoorlijk weten, welke leer in onze theologische scholen onderwezen wordt.

De verwijten, die gij mij toevoegt, werden u ongetwijfeld door een oprechten ijver voor de waarheid en voor de gezonde moraal ingegeven. Mag ik er dus in slagen u tot andere inzage te brengen, dan zal ik de voldoening genieten u bevrijd te hebben van de wreede gemoedsangsten, die u schijnen te kwellen en den wondenden doorn uit uw hart te hebben verwijderd, die u geen rust liet, dewijl gij „aan een der hoogeschole van de katholieke wereld” een leerstoel der moraal-theologie meendet te zien, die bijna verkeerd was in een stoel des verderfs tot groot „onheil voor de gewijde wetenschap en voor de zielen”.

Uwe beschuldigingen tegen mij, kunnen tot drie hoofdpunten worden teruggebracht, waarvan het eerste mijne aanvallen tegen den H. Alphonsus, het tweede mijn moraal-systeem en het derde de absolutie der recidivi betreft.

I.

In betrekking tot het eerste hoofdpunt van beschuldiging hebt gij in mij den „kampvechter” eener partij ontwaard, die den H. Alphonsus bestrijdt, als ware hij „rigorist en gestreng”; den kampvechter, zegt gij, „voor de evangelische vrijheid

en toegevendheid tegenover, gelijk het heet, de gestrengheid en de onbillijke eischen van den H. Alphonsus." In één woord, gij zaagt in mij, ofschoon in tegenovergestelden zin, „een waren Patuzzi," den bitteren vijand van den H. Leeraar, gelijk iedereen weet, herleven.

Ik moet u verklaren, mijnheer, dat ik tot dusverre geen kennis droeg van de partij door u aangewezen, van eene partij, die den H. Alphonsus vijandig wezen zou; zonder uw artikel zou ik volstrekt niets van haar bestaan geweten hebben. Met de meeste bepaaldheid verzeker ik u, dat ik hier niemand ken, die in den door u vermelden zin geschreven heeft; veel minder nog kan ik weten of sommigen „heimelijk dergelijke gedachten koesteren."

Maar opdat gij zoudt kunnen oordeelen of ik werkelijk een nieuwe aan den H. Alphonsus den oorlog verklarende Patuzzi ben, zend ik u door tussekomenst van den hooggeachten hoofdredacteur van dit dagblad een exemplaar eener dissertatie, waarvan de hoogerwaarde Superior-Generaal der PP. Redemptoristen de opdracht wel heeft willen aannemen, en die werd opgenomen in het compendium der moraal-theologie van den geleerden en heiligen pastoor van Genua, Joseph Frassinetti 1). Ik meen in die verhandeling tot lof van de leer des H. Alphonsus alles gezegd te hebben, wat de meest aan zijnen heiligen Stichter verkleefde pater Redemptorist met eenige mogelijkheid had kunnen zeggen.

Ik verzoek u op te merken, dat ik onder dit opzicht zelfs verder ga dan gij. Inderdaad, schreef gij: „dat de H. Alphonsus van den hemel de zending schijnt ontvangen te hebben om" enz., in mijne dissertatie zult gij hetzelfde denkbeeld in veel nadrukkelijker termen en met meer overtuiging vinden uitgesproken. Ik zeg daar namelijk het volgende: „*Insignissimo Dei beneficio adscribendum esse, quod... datum sit ad manum habere Beatissimi Alphonsi scripta, quae non modo ab eximiis Auctoris dotibus, sed, quod longe maioris momenti est, ab Apostolicae Sedis iudicio tam singularem commendationem mutuata sunt*" 2). En dit herhaal ik op de tweede bladzijde derzelfde dissertatie.

1) Deze geleerde en godvruchtige priester werd geb. 1803 † 1868; hij schreef een tal van voortreffelijke werken, onder welke zijn „*Manuale del parroco novello*" en zijn *Compendio della Teologia morale di S. Alf. de Liguori* hier bijzondere vermelding verdienen. Het *Compendium* zag in 1871 zijn vijfde uitgave; twee deelen in 12. Genua, tipogr. della gioventù.

2) Vgl. blz. 42, alwaar de vertaling van deze plaats der dissertatie van P. Ballerini gevonden wordt. Bij vergelijking merken we een klein verschil tusschen beide citaten op. Hier staat: „*insignissimo Dei beneficio,*" daar „*insigni benignissimi Dei beneficio.*"

Vergun mij dat ik hier een klein geheim tot uwe stichting mededeelde. Ik wilde den H. Alphonsus met den naam van heiligen Kerkleeraar vereeren; doch die titel werd door den hoogeerwaarden pater Gigli, den toenmaligen Magister Sacri Palatii Apostolici geschrapt, omdat, zeide hij, de H. Stoel dien titel aan den heiligen bisschop nog niet had toegekend.

Zien we nu, of ik het verwijt verdien, dat gij mij toevoegt, als had ik den H. Alphonsus „rigorist en gestreng” genoemd. Het eenige bewijs, dat tot steunpunt voor uwe beschuldiging moet dienen is, niet waar? dat ik somwijlen aantoonde hoe het niet noodig was de opinie van den H. Alphonsus ten gunste der wet te volgen. Maar niet anders deed ik ook in die gevallen, waarin de opinie van den H. Alphonsus ten gunste der vrijheid sprak. Verwijderde ik mij dus soms van den H. Alphonsus, dan deed ik dit niet om als kampvechter voor de vrijheid en de toegevendheid op te treden. Het wettige dezer gevolgtrekking ziet gij ongetwijfeld in.

Week ik nu en dan van de opinie des Heiligen af, dan geschiedde zulks, omdat ik meerdere degelijkheid vond in de redenen, die door andere leeraren voor de tegenovergestelde meening werden aangevoerd. Hierbij, ik ontken het niet, heb ik mij kunnen vergissen; maar dat is thans de vraag niet; de vraag is deze: of ik daarmee iets berispelijks deed. — Maar zou iemand, dan daardoor alleen, dat hij de opinie eens anderen niet aanneemt, genoegzamen grond geven voor de beschuldiging, als of hij den verdediger dier opinie, welke hij niet aanneemt, tot rigorist of laxist stempelt! Wij zien den H. Alphonsus zelven op elke bladzijde zijner moraal-theologie eene opinie aannemen, die in strijd is met die van andere schrijvers; wil dit nu zeggen, dat de H. Alphonsus de schrijvers, waarvan hij afwijkt, allen voor rigoristen en laxisten houdt?

Ik voeg er bij dat men geen enkel punt kan aanwijzen, waarin ik van den H. Leeraar zou afwijken om mijne eigene opinie te volgen. Integendeel; de hoogste verdienste, waarop ik aanspraak maak, is juist hierin gelegen, dat niemand, die mij leest, ooit beweren kan dat deze of gene leer, deze of gene opinie, mijne bijzondere leer of meening is. Wat ik schreef of zeide is niet van mij, maar van de leeraren der scholen. Wijders, hetgene ik deed ten opzichte van den H. Alphonsus, datzelfde deed ik eveneens ten opzichte van andere schrijvers, al behoorden zij zelfs tot onze Sociëteit; ik begrijp waarlijk niet, waarom de schrijvers der Vindiciae mij ook hiervan een verwijt maken. Maar eindelijk, om alles in één woord samen te vatten: zal men het wellicht eenen professor, die bij een leeraar of schrijver, wie deze ook wezen moge, eene minder degelijke opinie, een te zwak bewijs, een ten onpas aangevoerd gezag meent te ontmoeten, ten plicht willen opleggen, dat hij uit eerbied voor dien leeraar of voor dien schrijver zijne hoorders in onwetendheid late?

II.

Wij komen thans tot de tweede beschuldiging aangaande mijn moraal-systeem. Gij treurt er over, dat gij mij probabilist ziet en wel in die mate, „dat men volgens mij, altijd eene meening mag volgen, zelfs eene minder probabele die de vrijheid begunstigt, en dat men eene opinie ten gunste der wet mag voorbij zien, al ware die opinie ook zekerlijk en aanmerkelijk meer probabel. Daarom zou mij dan ook, zegt gij, in de *Vindiciae* het verwijt zijn toegevoegd, dat ik tot het practisch laxisme oversloeg en eene leer onderwees, die niets minder was dan het liberalisme, dat de moraaltheologie is binnengetreden en in den biechtstoel heeft plaats genomen om de zielen langs een met bloemen bestrooiden weg te misleiden.”

Ziehier mijn antwoord op deze inderdaad zeer zware beschuldiging. Gij hebt mijne dissertatie in handen. Gelief op te merken, bid ik u, hoe ik met meerdere aanhalingen uit den H. Alphonsus (blz. 12—14) duidelijk bewezen heb, dat eene opinie die zekerlijk en aanmerkelijk meer probabel — certe et notabiliter probabilior — is, gelijk staat met eene propositie, die men niet meer twijfelachtig heeten kan, maar die zedelijkerwijs zeker is of daarvoor gehouden moet worden — moraliter aut quasi moraliter certa; en wel in diervoege, dat de tegenovergestelde opinie niet meer als waarlijk probabel kan gelden en slechts ten hoogste als van zwakke of twijfelachtige probabiliteit — tenuiter aut saltem dubie probabilis — kan worden aangemerkt. Wilden wij u gelooven, dan zou ik geleerd hebben: dat men eene opinie mag volgen, al zij ze ook slechts tenuiter aut dubie probabilis, d. i. al zij ze ook in een zeer waren zin niet werkelijk probabel meer. Of men volgens mij eene dusdanige opinie inderdaad volgen mag, zult gij met eigen oogen in dezelfde dissertatie zien op blz. 17 en 18. Daar zeide ik, de woorden van Viva te dezer zake toepassend: dat een krankzinnige alleen dergelijke handelwijze geoorloofd kan achten. Mijne woorden luiden: „Nemo profecto sanae mentis, ut cum Dominico Viva loquar, docuit, aut docere potuit, homines prudenter ac licite operari, si opinione nullatenus probabili nitantur.” Niet minder duidelijk was dit zelfde reeds in het compendium van P. Gury gezegd geworden, (vol. I, § 58). Daar toch staat deze thesis te lezen: „Non licet sequi opinionem tenuiter probabilem relicta tutiore”, d. i.: „Het is niet geoorloofd eene opinie van zwakke probabiliteit tegenover de veiligere te volgen.” In de

bijgevoegde aanteekening heb ik zelf verklaard: dat men eene verwerpelijke stelling zou uitspreken, indien men sedert den zin, door den H. Alphonsus aan den term *tenuiter probabilis* gehecht, beweren zou, dat men krachtens zulk eene probabiliteit alléén, op geoorloofde wijze mocht handelen.

Als men dit in aanmerking neemt, is het moeilijk te begrijpen, hoe de schrijvers der *Vindiciae*, die zeer zeker uitmuntende religieusen zijn, zich konden veroorloven mij de vermelde grief ten laste te leggen, vooral gelijk die nog verscherpt wordt door de daaraan toegevoegde titels van *laxisme* en *liberalisme*, die door mij in de *moraal-theologie* zouden zijn binnengeleid, enz.: de jansenist Pascal zou het bezwaarlijk beter gezegd hebben. Doch niets mag bevreemding verwekken bij hen, die zich met te groote vurigheid in de discussie werpen.

Na u in staat te hebben gesteld om de dwaling in te zien, waarop de tegen mij gerichte beschuldiging steunt, meen ik dat het hier de plaats niet is, om de algemeene quaestie van het probabilisme en het *acquirprobabilisme* te behandelen. Meer tijdig en nuttig zal dat kunnen geschieden, als ik zal antwoorden op andere beschuldigingen, die door de schrijvers der *Vindiciae* tegen mij in het midden worden gebracht. Voor het oogenblik nog slechts éene zaak.

In de dissertatie, die ik de eer heb u toe te zenden, zult gij ongetwijfeld eene thesis van den H. Alphonsus opmerken, die aldus luidt: „*Ultimam benigniorem et communissimam (sententiam) probandam aggredimur, nempe licitum esse uti opinione probabili etiam in concursu probabilioris pro lege, semper ac illa certum et grave habeat fundamentum.*” 1) Deze leer geeft de Heilige ons als eene zeer probabele, ja wat meer is als een zedelijkerwijs zekere. Ziehier zijne woorden: „*Dicimus quod nostra sententia, nempe quod liceat sequi opinionem probabilem pro libertate, relicta probabiliori, est longe probabilior, sive probabilissima, imo moraliter, seu lato modo certa. Id patet ex argumentis supra expositis; 2) die bewijzen beoordeelt de H. Leeraar als volgt: „Hacc*

---

1) »Wij aanvaarden de bewijsvoering voor de laatste zachtere en zeer algemeene sententie, namelijk: dat het geoorloofd is eene probabele opinie voor de vrijheid te gebruiken, ook als daar eene meer probabele voor de wet tegenover staat! zoolang die probabele opinie voor de vrijheid op een zekeren en ernstigen grond steunt.»

2) »Wij zeggen dat onze sententie — namelijk: dat het geoorloofd is eene probabele sententie voor de vrijheid te volgen met voorbijzien der meer probabele voor de wet — veel meer probabel, of zeer probabel, ja zelfs zedelijkerwijs, of in ruimeren zin zeker is. Dit blijkt uit de boven ontwikkelde bewijzen.»

argumenta singula valent moralem certitudinem nostrae sententiae ostendere, tanto magis simul coniuncta.... ita ut contrariae (sententiae) vix supersit apparentia veritatis" 1).

Sta mij toe, dat ik thans deze vraag stelle: verschilt het *acquiprobabilisme*, waarvan gij den H. Alphonsus „den waren schepper" noemt, van de even vermelde leer, ja of neen? — Indien het daarvan wel verschilt, wat hebt gij dan in te brengen tegen hem, die den H. Alphonsus liever volgt als hij zich ten gunste eener leer verklaart, die de meest algemeene, de *communissima*, is onder de leeraren, en die hij zelf zedelijker wijs zeker, moraliter certa, oordeelt en als zoodanig met krachtige bewijzen handhaaft; dan als de H. Alphonsus eene andere leer voorstelt, die hij, in zooverre zij tegen de vorige aandruist, met geen enkele waarlijk gegronde reden staft en die hij zelf zegevierend heeft wederlegd? — Indien het daarvan niet verschilt, geef dan eenvoudig toe, dat er van geheel het geschil over het *acquiprobabilisme*, waarvan gij de eer der uitvinding aan den H. Alphonsus toekent en over het *probabilisme*, gelijk de H. Alphonsus dat aan de katholieke scholen toeschreef en met haar onderwees, niets anders overblijft dan een loutere woordentwist.

Tot deze conclusie leidt ons inderdaad eene reden, die ik nog slechts even in het voorbijgaan wil aanstippen. Veronderstel eens dat de quaeſtie niet op een woordentwist neerkomt, maar dat de H. Alphonsus, gelijk gij zegt, toegerust als hij was met de zending des hemels om een nieuw en schitterend licht te verspreiden, werkelijk de ware schepper van een nieuw moraal-systeem geweest zij: zouden wij dan daaruit niet mogen besluiten, dat de heilige katholieke Kerk omtrent een zeer capitaal punt der christelijke moraal, omtrent een zeer algemeen beginsel van gedurige toepassing, tot in de helft der XVIIIe eeuw in duisternis had verkeerd; dat alle katholieke scholen en in het algemeen alle heilige Leeraren, zelfs de uitstekendste, tot dien tijd toe niets deden dan rondtasten in den donkere? Zoo iets klinkt waarlijk hard en wonderbaar vreemd! Doch genoeg voor heden over dit punt.

III.

Wij moeten thans het laatste hoofdpunt van beschuldiging onderzoeken, ik bedoel de *absolutie der recidivi*; dienaan-

---

1) »Elk dier bewijzen afzonderlijk is in staat de zedelijke zekerheid onzer sententie aan te toonen, veel meer doen dit alle bewijzen te zamen genomen; de tegenovergestelde meening blijft dus nauwelijks den schijn van waarheid behouden.»

gaande vindt gij niet alleen een volkomen verschil tusschen den H. Alphonsus en mij, maar gij schrijft mij bovendien zeer zware dwalingen toe. Stel u evenwel gerust, want bij slot van rekening zult gij ontwaren, dat er niet zooveel reden tot ongerustheid bestaat.

Gij stelt twee hypothesen: de éene dat de gesteltenis van den biechteling twijfelachtig is en de andere dat zij toereikend schijnt.

Ten opzichte der eerste hypothese laat gij mij zeggen: dat de biechtvader den biechteling altijd moet absolveeren, al heeft deze ook slechts eene twijfelachtige gesteltenis, zoodra hij betuigt dat hij den goeden wil bezit om zich te beteren, en dit volgens het aphorisme: „Credendum est poenitenti tam pro se, quam contra se.”

Ziehier nu éene mijner aantekeningen, waarin ik juist het tegenovergestelde zeg (vol. II, § 637). Mijne woorden luiden daar aldus: „quod excepto casu necessitatis absolvi licite non possit poenitens dubie dispositus, quem scilicet sufficienter dispositum esse ad gratiam in sacramento recipiendam nulla prudens ratio suadet, extra controversiam esse debet.” — „Dat een twijfelachtig gedisponeerde biechteling — die namelijk op geen enkelen aanneembaren grond geacht kan worden toereikend gedisponeerd te zijn, tot het ontvangen der genade in het Sacrament der boetvaardigheid — buiten het geval van noodzakelijkheid op geoorloofde wijze niet kan worden geabsolveerd, daarover kan geen verschil bestaan.” Is dit niet duidelijk genoeg?

Ik voegde daar nog bij, dat het plicht is voor den biechtvader om te beproeven, of hij de biechtelingen die zonder toereikende gesteltenis tot hem komen, toereikend kunne disponeeren; ik citeerde erdeze woorden uit de bulle van den H. Paus Leo XII: „Multi accedunt imparati sed persaepe huiusmodi, ut ex imparatis parati fieri possint, si modo sacerdos... sciat studiosae, patienter, mansuete eum ipsis agere.” — „Velen naderen onvoorbereid, maar zeer dikwijls kunnen deze van onbereid bereid worden, indien de priester hen met zorg, geduld en zachtmoedigheid weet te behandelen.” Ik gaf toen als grond aan, waarom men hen dan zou kunnen absolveeren, dewijl de: patientia, mansuetudo et industrii sacerdotis charitas consequi tunc ipsum potest ut ex imparatis parati fiant, IDQUE PRUDENTER CONFESSARIUS IUDICARE QUEAT,” dewijl „het geduld, de zachtmoedigheid en de liefde eens vindingrijken priesters dan bewerken kan dat zij van onvoorbereid, voorbereid worden en de biechtvader met voorzichtigheid kan oordeelen of dit werkelijk zoo zij,” of de biechteling namelijk in-middels de vereischte gesteltenis verkregen heeft.

Heb ik nu ooit beweerd, dat de betuigingen van den biechteling alléén voor den biechtvader toereikend zijn, om zich een voor-

zichtig oordeel te kunnen vormen? Ik erken de waarde van het aphorisme: „Credendum esse poenitentem” etc., als ingevolge de bovenvermelde pogingen en liefderijke hulp des biechtvaders — *fieri non potest, quin signum aliquod sufficiens animi sui poenitens exhibeat se sincere agere*” — het onmogelijk wordt, dat de biechteling, niet eenig toereikend teeken van zijne innerlijke gesteltenis geve, waaruit blijkt dat hij oprecht handelt”; en als overigens — „*neque ex ignorantia neque ex dolo repeti rationabiliter potest illud poenitentis testimonium*”, — „het getuigenis des biechtelings redelijkerwijze niet kan worden toegeschreven aan onwetendheid, noch aan listigen toelag.” Is dit nu, gelijk gij het noemt, zich enkel met bloote verzekeringen tevreden houden? Maar meer nog! Om duidelijker mijne gedachte te verklaren, herhaalde ik de woorden van den H. Alphonsus: „*aliquando alia signa praesentis dispositionis multo melius manifestant mutationem voluntatis quam experientia temporis*,” — „soms openbaren andere teekenen der oogenblikkelijke gesteltenis des biechtelings de heilzame verandering van den wil veel beter dan ervaring door uitstel verkregen”; en in het wezen der zaak veronderstelde ik juist het geval, waarvan de H. Alphonsus, die door mij werd aangehaald, het volgende zegt: „*Sufficit, quod confessarius habeat prudentem probabilitatem de dispositione poenitentis, et non obstat ex alia parte prudens suspicio indispositionis*.” — „Het is genoeg dat de biechtvader eene voorzichtige probabilliteit bezitte aangaande de gesteltenis des biechtelings en er van de andere zijde geen voorzichtig vermoeden aangaande de afwezigheid der vereischte gesteltenis tegenover sta.” — Maar noch ik, noch iemand hebben ooit beweerd of gemeend dat de bloote verzekeringen van den biechteling toereikend waren om die voorzichtige probabilliteit aangaande zijne gesteltenis te verkrijgen.

Gaan we over tot de tweede veronderstelling. Er is sprake van een recidivus, die teekenen geeft van toereikende gesteltenis. Gij brengt mij hier in tegenspraak met den H. Alphonsus, als had ik gezegd dat men de absolutie van dergelijken biechteling nimmer moet uitstellen, omdat er een zeer zware reden noodig is om dat te kunnen doen (*causam admodum gravem*); terwijl volgens den H. Alphonsus daarentegen de biechtvader telkens de absolutie kan en moet uitstellen, als hij dit nuttig oordeelt en geen uitwendige redenen zich er tegen verzetten. Gij voegt er buitendien bij, dat de Vindiciae mij het vreeselijk verwijt te gemoet voeren, dat ik er niet op let hoe een recidivus, die zoo dikwerf het gegeven woord verbrak, niet meer op zijne verzekering alleen kan geloofd worden. Eindelijk besluit gij, „dat in mijne leer de geneesheer verdwijnt.”

Terstond verklaar ik niet te begrijpen, waarom gij „het vrec-

selijk verwijt," waarvan gij gewaagt, hier vooropstelt. Herinner u, dat er thans sprake is van een biechteling, dien men als genoegzaam gedisponeerd erkent, terwijl toch het bedoeld verwijt een geval veronderstelt, waarin de biechtvader zich met bloote verzekeringen tevreden houdt; doch dat geval behoort bij de eerste reeds behandelde hypothese eener twijfelachtige gesteltenis. Laten we dit hier dus achterwege.

Betreffende de beschuldiging, als deed ik in den biechtvader de bediening van geneesheer verdwijnen, verzoek ik u éne mijner aantekeningen te willen lezen, die in vol. II § 621 staat. Daar leg ik in het breede uit, hoe het uitstellen der absolutie soms als een heilzaam geneesmiddel wordt aangewezen en aanbevolen door de gezagvolste theologen, wier woorden ik er tevens mededeel; tegenover de zonderlinge opinie van Joannes Saneius handhaaf ik het onbetwifelbaar nut van dergelijke practijk. Daarmede niet tevreden, verwijs ik ter bepaling, wanneer, in hoeverre en volgens welke regelen men het uitstellen der absolutie als geneesmiddel behoort toe te passen, naar de leer van den H. Alphonsus, wiens wijsheid ik prijs en wiens beslissing ik vermeld. Ziedaar, hoe ik den H. Alphonsus bestrijd!

Terwijl gij de billijke reden, die als noodzakelijke voorwaarde vereischt wordt tot het uitstellen der absolutie, bespreekt, schrijft gij mij deze latijnsche woorden toe: „*causam admodum gravem requiri*”, — „dat er een zeer zware reden vereischt wordt.” Ik weet niet, waar gij ze gevonden hebt; doch onmogelijk hebt gij ze aan mijne aantekeningen kunnen ontleenen. Want al wat ik daar zeide (aanteek. § 621) is dit: dat om te weten „hoe gewichtig de reden moet zijn die de biechtvader behoort te bezitten, opdat hij dit middel bij den gedisponeerden biechteling in toepassing brenge, „*quam gravis debeat esse causa propter quam confessarius hoc remedio... cum poenitente disposito utatur*,” het toereikend is te overwegen hoe hard het den biechteling moet vallen in staat van doodzonde te blijven. In betrekking tot dit punt voerde ik de woorden aan van kardinaal Lugo: „*graves res per triduum esse in statu peccati*,” „een ernstige zaak is het drie dagen lang in staat van zonde te blijven,” en vervolgens die van den H. Alphonsus: „*videtur durum esse ei, qui est in peccato mortali, manere sine absoluteone, etiam per diem*” — „het moet dengene, die in staat van doodzonde verkeert, hard vallen zonder absolutie gelaten te worden ook zelfs gedurende éenen dag.” Hieruit zeide ik moet men besluiten „*quanta cum cautela ac prudenti sobrietate hoc remedium adhibere confessarius debeat*,” „met hoeveel behoudzaamheid en voorzichtige spaarzaamheid de biechtvader dit middel behoort aan te wenden.” Men kan dus uit al wat ik zeide ten slotte slechts dit afleiden: dewijl het volgens

het oordeel der leeraren en van den H. Alphonsus zelven eene zware en harde zaak is, een biechteling, die reeds toereikende dispositie tot het ontvangen van de genade des Sacraments bezit, zonder absolutie en in staat van doodzonde te laten, daarom is het duidelijk en handtastelijk dat men de absolutie niet mag weigeren om eene lichte reden.

IV.

Hetgene ik tot dusverre zeide acht ik toereikend, om uwe vermoedens te verdrijven en u een juist denkbeeld te verschaffen aangaande mijn persoon en mijne geschriften, althans voor zooverre de door u aangestipte quaestiën betreft. Op een anderen tijd en bij eene geschiktere gelegenheid hoop ik volkomen recht te doen wedervaren aan al de overige verwijten der *Vindiciae*, die alle min of meer dezelfde waarde bezitten als die van uw artikel; hunne wederlegging zal mij bijgevolg, noch veel studie, noch groote inspanning kosten. Maar dewijl de eerwaarde PP. Redemptoristen, gelijk ik van hen zelven vernomen heb, met de meeste zorg eene nieuwe uitgave van de moraal-theologie des H. Alphonsus voorbereiden, wil ik hun van mijne zijde vele andere punten aanwijzen, waaraan zij op nuttige wijze hunne krachten kunnen wijden, en hen alzoo in de gelegenheid stellen om het ondernomen werk des te heilzamer te doen worden.

Voor het oogenblik worde nog slechts een enkele gunst van uwe welwillendheid gevraagd en eene quaestie aan uwe scherpszinnigheid en uwen studiejijver aanbevolen.

Ziehier mijn verzoek. Ik heb opgemerkt, dat gij in uw artikel betuigt groote smart te gevoelen terwijl gij ontwaart hoe „de priesters des Heeren en de theologen” de leer van den H. Alphonsus „door het PRISMA zijner min of meer getrouwe commentatoren” heen trachten te achterhalen; gij voegt er bij „dat het tijd is den H. Alphonsus eindelijk zelven te zien, en dat men zich behoort toe te leggen op het lezen en overwegen der *Vindiciae Alphonsianae*.” Dat gij anderen den raad geeft en dien voor u zelven in oefening brengt om den H. Alphonsus niet slechts in zijn eigen werk, maar ook door het prisma der *Vindiciae* heen te zien, daar hebben wij niets tegen; want het staat u volkomen vrij te doen wat u het meest behaagt. Maar dit bid ik u, beschouw de aantekeningen, die door mij aan het compendium van P. Gury werden toegevoegd, toch niet door het prisma of door de lenzen heen der *Vindiciae*; beschouw ze goed, doch met het bloote oog zonder hulp van kunstige werktuigen. Na al hetgene wij reeds gezegd hebben, bespeurt gij gemakkelijk dat de

ervaring u niet gunstig was; en bedrieg ik mij niet, dan zou eene nieuwe proefneming eenigszins gevaarlijk kunnen worden voor uwen goeden naam.

Niet slechts uwe eer maar ook uw geweten dwingt u mijn verzoek in te willigen. De H. Alphonsus kan u des noods zeggen, hoe zware plicht het is voor iedereen om den naam eens anderen niet voorbedachtelijk te schenden en zelfs het gevaar eener dergelijke schending te vermijden; een plicht die des te ernstiger wordt, naarmate er teederder zaken in het spel zijn en het personen betreft, die onmogelijk zonder een goeden naam op waardige wijze hunne bediening in 't belang des naasten kunnen vervullen. De toepassing dezer beginselen zal u des te lichter vallen, dewijl gij u zoo goed bewust zijt, dat er in deze zaak sprake is van hem, dien gij „een geleerd religieus, en professor der moraal-theologie aan eene der hoogescholen van de katholieke wereld” noemt; ongetwijfeld behoeft deze het vertrouwen der vele bisschoppen, die uit alle gewesten van den aardbodem de toekomstige dienaren des heiligdoms herwaarts zenden, opdat ze zijne lessen aan dit collegie bijwonen.

Thans begeef ik mij tot de vraag, die ik aan uwen studiejver wenschte aan te bevelen, en die bij mij ontstond door eene plaats van uw artikel, waar gij u de moeite geeft om zekere canones of theologische regelen vast te stellen, die ons moeten leeren in hoeverre wij de opiniën van den H. Alphonsus kunnen of moeten volgen. Mijn vraag luidt: welke is de juiste uitlegging, die men behoort te geven aan twee antwoorden van den H. Stoel, door de tusschenkomst der H. Poenitentie uittegaan? Van deze twee antwoorden beslist het eene: „dat een professor der H. Theologie veilig de opiniën, welke de H. Alphonsus in zijne moraal-theologie leert, kan volgen en onderwijzen,” — *Sacrae Theologiae professor opiniones, quas in sua theologia morali proficitur B. Alphonsus, sequi tuto potest ac profiteri*; het andere verklaart: „dat een biechtvader niet verontrust moet worden, die alle opiniën van den H. Alphonsus bij zijne practijk in den biechtstoel volgt,” — *Non est inquietandus confessorius, qui omnes B. Alphonsi sequitur opiniones in praxi sacri Poenitentiae tribunalis*.

Wel werd door mij gelezen wat gij over die antwoorden van den H. Stoel, ze door het prisma der *Vindiciae* beschouwende, in uw artikel hebt neergeschreven; gij zeydet namelijk: dat krachtens de goedkeuring van den H. Stoel „alle opiniën van den H. Alphonsus, alle in het algemeen en elk harer in het bijzonder op stellige wijze (positivement) verklaard zijn probabel, zeer voorzichtig, zeer heilzaam en algemeen te wezen.... en dat wij allen verplicht zijn ze als zoodanig te beschouwen;” — maar ik wenschte dienaangaande

nw eigen oordeel wel eens te vernemen. — Ziehier eene moeilijkheid, die zich aan mij voordoet; en, let er wel op, zij betreft geen denkbeeldige veronderstelling, maar een werkelijk feit: het is mogelijk eenige opiniën aan te wijzen, die door den H. Leeraar als probabel werden geleerd en die hij zelfs handhaafde als meer probabel; en toch waren die opiniën reeds vroeger door een decreet van de Romeinsche Inquisitie veroordeeld, door een decreet, waaraan Benedictus XIV in de vermaarde bulle *Sacramentum Poenitentiae* zijne bekrachtiging schonk 1).

Gelief op te merken dat het volstrekt mijne bedoeling niet wesen kan eene smet op den persoon des Heiligen te werpen. Het is immers zeker, het is blijkbaar dat de Heilige die decreten des H. Stoels niet kende en niet gemakkelijk kennen kon; het zou dus zeer onrechtvaardig zijn, daaruit aanleiding te willen nemen om hem het geringste verwijt toe te voegen of om hem uit dien hoofde minder achting toe te dragen. Wij beschouwen hier de zaken slechts, gelijk zij in zich zelve zijn. Ik stel buitendien voorop — en hieromtrent zult gij volkomen met mij overeenstemmen — dat er volstrekt geen punt van onderzoek van moet, noch kan gemaakt worden of de tweeërlei uitspraken van den H. Stoel, ik bedoel de bovenvermelde antwoorden der H. Poenitentie-rie, en het laatstgemeld decreet der Inquisitie, waaraan Benedictus XIV door eene apostolische bulle zijne bekrachtiging schonk, met elkander in de volmaaktste overeenstemming zijn. Zij zijn dit dermate, dat men noch het gezag der eene, noch dat der andere H. Congregatie in twijfel kan trekken. Want ware dat niet zoo, wat zou er, om voor het oogenblik niets verders te zeggen, wat zou er van den grondslag zelven uwer medegedeelde canones geworden? — Daar alzoo het gezag der eene Congregatie en der andere, het gezag van de eene uitspraak des H. Stoels en dat der andere door ons beiden onbetwistbaar wordt geacht, en daar het feit zeker is dat de H. Alphonsus zekere opiniën, die door een apostolisch decreet waren veroordeeld, als probabel heeft beschouwd en zelfs als meer probabel gehandhaafd: hoe verstaat

---

1) Zie Gury Ballerini ed. 2^a. t. II, p. 397. — Vergel. de *Vindiciae*, p. 579—587. Op het einde concludeeren zij: »Quidquid sit de hac nostra interpretatione, quam altiori iudicio plane remittimus, certum est S. Doctori nullatenus vitio verti posse quod Decreta de anno 1661 ignoraverit." P. Ballerini had zich dan ook wel gewacht iets van den H. Alphonsus te zeggen wat in de eerste verte zweemt naar den zin der door de *Vindiciae* zelve onderschrapte woorden. Dewijl hij in zijne aantekening melding behoorde te maken van de sententie des Heiligen, deed hij dit op de meest verschoonende wijze. Hij zeide t. a. p. niets dan dit: »Quod autem S. Alphonsus (Lib. 6. n. 684 et 687, q^a. VIII) oppositam opinionem seu probabilem tradat, in causa hoc tantum fuit, quod haec decreta unquam extitisse prorsus ignoravit."

gij het nu, dat deze opinien in de practijk kunnen gevolgd worden en door een professor van den leerstoel onderwezen? Of zou er geenerlei zonde in gelegen zijn, stellingen in den biechtstoel practisch te volgen, of van den theologischen leerstoel te onderwijzen, stellingen, zeg ik, die door een plechtig decreet des H. Stoels veroordeeld zijn? En indien daar wel degelijk zonde in gelegen is, hoe kan dan de biechtvader dergelijke stellingen, tuta conscientia, met een gerust geweten in de practijk volgen en de theoloog zo leeren en onderwijzen? Indien we nu op deze wijze tot eene ongerijmdheid komen, die niemand aanneemt, welke zal dan de ware zin, de juiste verklaring van de bovenvermelde antwoorden der H. Poenitentiearier wezen, gelijk mede van alle andere approbatien, door den H. Stoel aan de leer van den H. Alphonsus geschonken?

Ziedaar, mijnheer, eene vraag, die, naar het mij voorkomt, wel waardig is uwe scherpzinnigheid te oefenen, en eene plaats binnen den kring uwer studiën in te nemen. — Ik weet ook, hoe hier, te Rome, een geleerd theoloog en canonist bij de behandeling van een ander punt, waaromtrent de opinie des H. Leeraars in strijd was met zeker decreet, eveneens tegen de antwoorden der H. Poenitentiearier stuitte, als tegen ernstige moeilijkheden; hij beproefde eene oplossing dier moeilijkheden en zocht haar in eene gezonde uitlegging der bedoelde antwoorden; hij maakte zijne oplossing openbaar door den druk, en zijn werk, met nadruk wijs ik er op, verscheen niet anders dan met het zegel der kerkelijke approbatie. Ik weet bovendien, dat de uitlegging, waarvan ik gewaag, niet zeer in den smaak viel van hen, die later de *Vindiciae* schreven. Maar ook weet ik, dat zij de mij welbekende gevoelens van vele leden en waardigheidsbekleeders der H. Poenitentiearier voor zich heeft 1). Ik acht het oogenblik minder geschikt om u die oplossing en die uitlegging mede te deelen. Het is beter dat gij die zelf vindt en dat gij zelf onderzoekt of en hoe eene goede oplossing der voorgestelde moeilijkheid en eene

---

1) De H. Alphonsus had in zijne moraaltheologie (lib. 6. n. 3) de vraag gesteld: »Utrum Episcopus regularis teneatur ad observantiam suae regulae»? De H. Congregatie der Bisschoppen en der Regulieren besliste den 6 Mei 1864 in anderen zin dan de H. Leeraar had gedaan, op grond der Constitutie »Custodes» van Benedictus XIII d. 7 Maart 1725, die de Heilige niet schijnt gekend te hebben of wier authenticiteit hem niet gebleken was. Vgl. *Acta S. Sedis*, Vol. I, p. 449—465, alwaar deze zaak volgens de akten der H. Congregatie van de Bisschoppen en de Regulieren onder den titel van: *Dubium de Episcopo Regulari*, behandeld wordt. Naar aanleiding hiervan geeft Avanzini op blz. 497 een appendix, waarin hij den zin van de goedkeuringen, door den H. Stoel aan de werken en de moraal des H. Alphonsus geschonken, tracht te bepalen. Men zie ook de *Vindiciae*, blz. 904.

juiste uitlegging van de antwoorden der H. Poenitentie in overeenstemming kunnen zijn met de canones, die gij in het licht van het prisma der Vindiciae hebt opgesteld.

Ik eindig met het beleefd verzoek, dat gij wél moogt inzien hoe weinig passend het is om dergelijke theologische quaestien in couranten en dagbladen te behandelen.

Ontvang, enz.

Romeinsch Collegie,
29 Mei 1873.

ANTONIUS BALLERINI, S. J.
Professor der moraaltheologie
aan het Romeinsch Collegie.

III.

Hierop zond P. F. Boulangcot van de Congregatie des Allerheiligsten Verlossers den volgende brief aan de redactie van de Univers, waarin hij de opname verzoekt van nevensgaand antwoord op den brief van P. Ballerini, die ofschoon reeds den 29 Mei geschreven, eerst den 25 Juni in de Univers geplaatst werd.

Avon, bij Fontainebleau, 25 Juli 1873.

Mijnheer,

Uw geacht blad heeft onlangs met eene onpartijdigheid, die u tot eer verstrekt, twee elkander wedsprekende brieven over een hoogst belangrijk geschil openbaar gemaakt. In den eersten dier brieven gaf een anoniem schrijver rekenschap van de Vindiciae, die hij zeer prees. In den tweeden beklagde zich P. Ballerini zeer over den schrijver van den eersten brief, die tegen hem was opgetreden en uitte hij zich op ongunstige wijze over de Vindiciae.

Het kon niet anders of die tweede brief moest een antwoord uitlokken van de zijde des anoniemen schrijvers.

Deze bleef dan ook niet in gebreke; hij schreef eene lange en wedsprekende apologie, die hij aan mijne beoordeeling onderwierp. Ik bevond haar echter van dien aard, dat zij zonder nut den strijd op theologisch gebied in de dagbladen zou rekken; daarom verzocht ik hem, hiertoe door mijne oversten gevolmachtigd, zijne apologie terug te houden, en beloofde hem mijnerzijds dat ik zijn persoonlijk gedrag genoechzaam zou rechtvaardigen, middelerwijl

ik de handelwijze der schrijvers van de *Vindiciae* zou verdedigen.

Ik vertrouw u, mijnheer de redacteur, deze korte rechtvaardiging toe, overtuigd als ik ben, dat gij haar zeer rechtmatig achten zult. Het ware mij aangenaam, indien gij haar in een uwer eerste nummers zoudt kunnen plaatsen.

Gelief de verzekering aan te nemen van den diepen eerbied waarmede ik ben uw zeer nederige en erkentelijke dienaar,

F. BOULANGEOT.

Een woord over de *Vindictae Alphonsianae*,

IN ANTWOORD OP DEN BRIEF VAN DEN EERW. PATER BALLERINI
VAN DEN 25 JUNI.

De onlangs verschenen brief van den eerwaarden pater Ballerini bevat: klachten tegen den anoniemen verdediger der *Vindiciae*; — weinig vereerende insinuatien ten opzichte der *Vindiciae* zelve; — eindelijk theologische bemerkingen aangaande den grond der besprokene quaestien.

In zijne klachten gewaagt de beroemde professor van zekere tegen de liefde aandruisende handelwijze en van onrechtvaardige en onvoorzichtige schending zijns naams.

Die beschuldigingen komen op de *Vindiciae* neer en niet op den anoniemen schrijver, die niets anders deed dan de *Vindiciae* getrouw ontleden. Stellen wij ze dus op hare rekening.

Bij deze verwijten, welke P. Ballerini zijdelings tegen de *Vindiciae* richt, voegt hij nog twee andere: de *Vindiciae* hebben volgens hem bij wijze van leugenachtig prisma zijne eigene geschriften onkenbaar gemaakt; en het theologisch gehalte der *Vindiciae* is van dien aard dat hij tot hare wederlegging niet veel tijds, noch groote inspanning zal behoeven.

In plaats van te antwoorden meen ik te kunnen volstaan met de aanwijzing eeniger feiten. De geestelijkheid behoort die te kennen.

Vóór alles vestig ik er de aandacht op, dat de *Vindiciae* uit haar zelve en krachtens haren oorsprong geen agressief karakter bezitten. P. Ballerini heeft het eerst in zijne aantekeningen op het compendium van Gury zijne pen gescherpt, toen hij schreef dat er in de moraaltheologie van den H. Alphonsus valsche citaten, hallucinatiën en andere dergelijke gebreken gevonden werden.

Dergelijke bemerkingen kunnen volgens het oordeel van een der redacteuren van het geleerd napelsch tijdschrift *Scienza e fede* in dengene, die ze neerschreef op geene andere wijze verschoond worden dan door aan te nemen dat hij er de schuldige vermetelheid niet van heeft ingezien 1). Moest nu op dergelijke aanvallen niet worden geantwoord? En zouden de zonen van den H. Alphonsus niet aan hunnen plicht zijn te kort geschoten, indien zij voortdurend het stilzwijgen hadden bewaard?

Dit is nog alles niet. Het proces over het Doctoraat van den H. Alphonsus werd weldra bij de H. Congregatie der Kerkgebruiken ingeleid; en thans leverden juist de aantekeningen van P. Ballerini, tijdens het geding nagenoeg alle tegenwerpingen, die tegen de moraal-theologie des Heiligen werden ingebracht. De verdediging des Heiligen, waartoe de PP. Redemptoristen reeds door de kinderlijke piëteit gedwongen werden, verkeerde van toen af voor hen in strengen plicht; zij moesten plichtshalve antwoorden en hunne antwoorden maken deel uit van de authentieke akten des gedings.

Die akten nu werden door de H. Congregatie der Kerkgebruiken bestudeerd, vervolgens door haar aan het onderzoek van twee theologen toevertrouwd; door een dezer verslaggevers werden zij zonder voorbehoud geprezen en goedgekeurd en eindelijk door de H. Congregatie met eenparige stemmen ten gunste des H. Alphonsus bekrachtigd.

Die akten vormen een boekdeel, waarvan Mgr. Pie in eene zijner synodale instructiën niet aarzelt te verzekeren dat zij mogen beschouwd worden als een schat, door den H. Alphonsus na zijnen dood aan de Kerk achtergelaten. De meeste fransche bisschoppen bezitten dat kostbaar werk, doch het werd niet algemeen voor ieder verkrijgbaar gesteld. Vele uitstekende personen verzoekten de paters Redemptoristen dringend dat zij de *Vindiciae* mochten schrijven tot vervanging en aanvulling van dat werk. De *Vindiciae* zijn dus, gelijk men ziet, slechts een weerklink der *Acta Doctoratus*. Ik spreek thans niet over hare innerlijke waarde, waaraan zij het te danken hebben, dat zij door een schrijver in de *Revue des sciences ecclésiastiques* met het epitheton van „een waar meester-werk” vereerd werden; doch nimmer behoort men te vergeten welk gezag zij aan haren oorsprong ontleenen.

Uit deze feiten volgt dat P. Ballerini zijne oogenblikkelijke onaangenaamheden slechts aan zich zelve te wijten heeft; — dat de *Vindiciae* een degelijk boek zijn, waarmede men rekenen moet; — eindelijk, dat er bij dit alles geen spraak kan zijn noch van verwekte ergernis, hetzij door de *Vindiciae*, hetzij door haren

---

1) »*Ponderato la audacia,*” wordt vertaald met: »*la grande témérité*”.

anoniemen verslaggever, noch van laster, noch van schending des goeden naams van den geleerden professor.

Voor zooverre het wetenschappelijk gedeelte van Ballerini's brief betreft, zeide ik reeds de discussie hier niet te willen vernieuwen. Ik acht dat ook geenszins noodig; want het boek der *Vindiciae* bezit, gelijk alle goede boeken het voorrecht van zich zelf te verdedigen.

P. Ballerini voert in zijn brief geen enkel nieuw bewijs aan; alles wat hij tot staving zijner meeningen zegt, is reeds door de *Vindiciae* wederlegd geworden; ik waag het dus den lezer daarheen te verwijzen.

Bladzijde 99 (art. 2) zal hem de wederlegging geven van die plaats uit den brief van den geleerden professor, waar deze beweert met den H. Alphonsus aangaande de opinio certe Probabilior in overeenstemming te zijn. Op blz. 40 § 1 vindt men lang en breed den fameusen tekst van den H. Leeraar, waarop P. Ballerini geheel zijn gebouw schijnt op te trekken. De *Vindiciae* verklaren dien tekst en wederleggen zegevierend de verklaring, die de tegenpartij er aan geeft. — Men kan op blz. 720, art. 3, en op blz. 764, art. 3, de antwoorden lezen op de bemerkingen van P. Ballerini betreffende de absolutie der recidivi. — Eindelijk de groote moeielijkheid, die hij op het einde van zijn brief aan de scherpzinnigheid van zijn tegenstrever aanbeveelt, en die bestaat in de opsporing van het geheim, hoe de uitspraak „*nihil censura dignum*” met zekere romeinsche beslissingen overeen te brengen zij, hebben de *Vindiciae* vooruitgezien, haar eerlijk en oprecht onderzocht en er eene zeer eenvoudige en zeer voldoende oplossing van gegeven (blz. 904, IV).

De belangrijkste der antwoorden reeds bij voorraad door de *Vindiciae* gegeven, maken deel uit der *Acta Doctoratûs*. Op dien titel bezitten zij eene theologische waarde, die men geenszins in twijfel kan trekken. Want één der twee theologen, door de H. Congregatie der Kerkgebruiken met haar onderzoek belast, besloot zijn verslag in dezer voege: „*Difficultates omnes, responsionibus adhibitis, adeo copiose eruditeque dissolvuntur, ut iis nihil addere, nihil demere pro mea tenuitate possem.*” d. i. „Alle moeielijkheden worden zoo overvloedig en wetenschappelijk door de bijgevoegde antwoorden opgelost, dat ik volgens mijne zwakheid er niets aan vermag af of bij te doen.”

En bovendien, hoe kon de H. Congregatie met eenparige stemmen ten gunste van de uitstekende leer des H. Alphonsus beslissen, indien zij niet geoordeeld had, dat alle tegenbedenkingen zegevierend wederlegd waren geworden?

De geleerde redacteur van de *Scienza e fede*, van wien ik vroeger sprak, aarzelde niet datzelfde oordeel op geheel het werk der *Vindiciae* toe te passen.

„Wij achten ons gelukkig, zegt hij, te mogen verklaren dat dit werk de wenschen van allen, die er eene eer in stellen de leer van den H. Alphonsus te volgen, volkomen bevredigd heeft. Het lost inderdaad, voor zooverre wij in staat zijn daarover te oordeelen, alle moeielijkheden op, hetzij deze aan voorgewende valsche citaten en verklaringen van schrijvers, hetzij ze aan misgrepen door den H. Schrijver bedreven, hetzij ze eindelijk aan het blinde vertrouwen dat hij in zekere autoriteiten zou hebben gesteld, ontleend werden.... Het is plichtmatig, dus besluit de geleerde schrijver, aan de zonen des gevierden Leeraars den welverdienden lof te schenken. Middelerwijl zij hunne kinderlijke piëteit jegens hunnen roemrijken Stichter hebben getoond, bewezen zij tevens aan de Kerk door de verdediging van een harer Heiligen een uitstekenden dienst; en met de eere van een harer Leeraren te wreken tegen de hoofdbeschuldigingen, die hem werden ten laste gelegd, hebben zij luister geschonken aan de theologische wetenschap.”

Tot dusverre behoeven de schrijvers der *Vindiciae* alzoo ter hunner verdediging slechts te verzoeken dat men hun boek leze. Om deze reden meen ik dan ook dat zij tot nog toe het stilzwijgen bewaren. Indien P. Ballerini in weerwil van dit alles toch gelijk meent te hebben, dan kan hij hun voorbeeld volgen en met hetzelfde vertrouwen spreken: „Leest en oordeelt.”

F. BOULANGEOT, C. SS. R.
Professor der theologie.

De redactie van den *Univers* gaf aan het hoofd van bovenstaanden brief te kennen dat zij hare kolommen nog openhield voor P. Ballerini, indien hij P. Boulangeot wenschte te antwoorden — „si bon lui semble”; maar dat daarna verdere bespreking dezer zaak in haar blad niet kon worden toegestaan. Edel, gelijk men dat van de redactie verwachten mocht, was deze stille uitnoodiging tot P. Ballerini gericht; doch beter ware het geweest, indien zij van den aanvang af den brief van den heer E. P. geweigerd had.

P. Ballerini heeft het echter naar het schijnt noodig, noch nuttig geoordeeld andermaal in den *Univers* op te treden. En terecht.

Indien men toch met de vereischte kalmte en onpartijdigheid den laatsten brief beschouwt, dan rijst onwillekeurig het vermoeden of de schrijver wel in die gemoedsstemming verkeerde, welke onontbeerlijk is om wetenschappelijke vraagpunten met nut te kunnen behandelen.

Reeds bij den aanhef vereenzelvigt hij den heer E. P. dermate met

de *Vindiciae*, dat de laatste geheel aansprakelijk worden gesteld voor hetgene er minder juist mocht wezen in de opvattingen en uitdrukkingen van den heer E. P.; iets waarmede P. Boulangeot o. i. den schrijvers der *Vindiciae* geen dienst bewijst.

De bemerking, waarop zoo veel nadruk wordt gelegd, dat de *Vindiciae* niet *AGRESSIEF* zijn, dewijl P. Ballerini het eerst in zijne aantekeningen de aandacht heeft gevestigd op „valsche citaten, hallucinatiën, enz. in het werk van den H. Alphonsus, laat eenigen twijfel toe ten opzichte harer waarde. Wetenschappelijk althans achten we die bemerking niet: want waar het de wetenschap geldt zoekt men de waarheid te kennen en in het licht te stellen. Wie nu feilen aanwijst zonder vijandige bedoeling, maar uit liefde voor de waarheid, bewijst dienst aan de wetenschap en aan allen, die haar beminnen. Neemt men alzoo het woord *agressief* in dezen zin, dat een geleerde *agressief* moet worden geacht, die het eerst zijne stem doet hooren over een punt van wetenschap en wat daarmede in betrekking staat, of het eerst daarover schrijft, dan kan men onder zeker voorbehoud toegeven dat P. Ballerini werkelijk *agressief* is geweest. — Men hecht echter gemeenlijk een anderen zin aan dat woord en doelt daarbij gemeenlijk in de eerste plaats op de gezindheid, die iemand aanspoort tot het aantoonen van feilen en op de wijze, waarop dat geschiedt en in dien zin kan een *verdediger* soms zeer *agressief* worden. P. Ballerini was het in dezen zin niet; althans de onjuiste citaten, die hij aanwees missen hier bewijskracht, want ook de *Vindiciae* geven hun bestaan toe; en wat er te houden zij van de „hallucinations” toonden we reeds vroeger, op blz. 56 aan. Het bleek ons integendeel dat P. Ballerini een warm verceder is van den H. Alphonsus en dus ongetwijfeld door de beste bedoelingen geleid werd; de uitbundige lof, door hem aan den H. Leeraar openlijk en bij geschrifte geschonken, geeft hem waa'lijk wel recht op de mildste en de zachtste uitlegging ten opzichte van eenige, door hem ter goeder trouw gekozen uitdrukkingen. Ook aan de goede bedoelingen van de *Vindiciae* twijfelen we niet, maar de gekozen vorm en eenige minder behoedzaam gebezigde uitdrukkingen geven haar soms den schijn van eene zeer *agressieve* defensie.

Volgens P. Boulangeot schijnt de verdediging van de zijde der *Vindiciae* haren prikkel en hare schepte aan de omstandigheid ontleend te hebben, dat de Promotor fidei ambtshalve, *ex officio*, zijne voornaamste bedenkingen tegen het Doctoraat des Heiligen in de aantekeningen van P. Ballerini vond, iets wat onmogelijk door P. Ballerini, noch bij zijn eerste, noch bij zijn tweede editie van *Gury* kon worden vooruitgezien en waarin dus geen grief tegen Ballerini te vinden is.

De PP. Redemptoristen, wordt ons verder herinnerd, stonden den Patronus causae ter zijde, en hun arbeid werd in de akten van het proces opgenomen. Later werd die arbeid, behoorlijk

uitgebreid en aangevuld, in den vorm der *Vindiciae* in het licht gegeven. En thans deelen, indien we P. Boulangeot wel verstaan, de *Vindiciae* het gezag der Doctoraats-akten. Al ware dit nu zoo, ofschoon het zeer onwaarschijnlijk is, dan rijst van zelf de vraag: welk gezag bezitten die akten en welke kracht hebben zij?

Dit blijkt niet uit den lof, door Mgr. Pie aan de akten geschonken, noch ook uit de qualificatie, door éen der redacteuren van den *Scienza e fede* aan de handelingen van P. Ballerini gegeven, noch uit de meer dan oratorisch gekleurde ontboezeningen van denzelfden redacteur, die ons op het einde van den brief ter lezing worden aangeboden, noch uit de verzekering van éenen der officiële verslaggevers van de H. Congregatie der Kerkgebruiken. Maar wel blijkt het uit de eenparige stemmen, waarmede de H. Congregatie der Kerkgebruiken den H. Alphonsus de eere des Doctoraats heeft waardig geoordeeld. Want door die stemming verklaarde de Congregatie dat, wat er zijn mocht van eenige minder juiste citaten of van enkele andere gebreken, wier bestaan de *Vindiciae* toestemmen, daarin nogtans geen beletsel gelegen was tegen het toekennen der Leeraarswaardigheid. Met die conclusie der H. Vergadering zou Ballerini zonder eenigen twijfel terstond hebben ingestemd, indien hij daarbij tegenwoordig ware geweest. Maar met de verklaring, dat die kleine zeer vergeeflijke en bijna onvermijdbare smetten geen beletsel waren tegen het toekennen van den Kerkleeraars-titel, daarmede werd haar bestaan nog niet ontkend. — Daar dit de zin is der beslissing dier hooge vergadering en die zin de juiste waarde bepaalt der akten; en daar deze akten nu, gelijk we P. Boulangeot willen toegeven, hare waarde eenigermate aan een gedeelte althans der *Vindiciae* mededeelen: alzoo verraaft het inderdaad geen helderen en juiste blik, indien men aan de *Vindiciae* krachtens haren oorsprong een gezag bijlegt en eene waarde toekent, die zij uithoofde van dien oorsprong niet bezitten, noch bezitten kunnen, gelijk toch inderdaad door den heer E. P. in een zijner *canones* geschiedt en eveneens door P. Boulangeot, die aan diens brief zijne onvoorwaardelijke goedkeuring hecht.

P. Boulangeot vermeldt ook het vereerend epitheton, door een schrijver in de *Revue des sciences ecclésiastiques* aan de *Vindiciae* gegeven; deze noemde dat werk een „*œuvre vraiment magistrale dans son genre*” 1). Welligt is aan de oplettendheid van P. Boulangeot, gelijk ons aanvankelijk wervoer, eene bladzijde van het zelfde nummer dier geleerde *Revue* ontgaan. Had hij haar gevonden, hij zou zich hoogstwaarschijnlijk ernstig hebben bedacht, alvorens zoo ridderlijk de verdediging van E. P. op zich te nemen, en zou dezen zeer zeker niet met de schrijvers der *Vindiciae* in die mate hebben vereenzelvigd.

---

1) *Revue des sciences ecclésiastiques*, No. 160 — Mai 1873, Art. *Vindiciae Alphonsianae*, p. 471.

De heer Jules Didiot, S. Theologiae Dr. toch duidt het den heer E. P. op blz. 509 van hetzelfde nummer der Revue zeer euvel, dat hij op zulk een ongunstig tijdstip het onderwijs aan het Collegium Romanum, van laxisme dorst beschuldigen, nu die hoogeschool door de revolutie bedreigd en met edelen moed door zoovele doorluchtige Bisschoppen verdedigd wordt 1). Hij betuigt verder, dat hij niets vreest van de aan P. Ballerini ten laste gelegde toegevendheid, omdat hij een der bekwaamste theologen is, die hij kent, en immer het licht der rede, der H. Schrift, der groote kerkleeraren en der pauselijke decreten raadpleegt; hij meent ten laatste in het artikel van den heer E. P. niets anders te moeten zien dan een boekhandelaars-réclame. 2). — Later komt hij op dit punt terug in het Juli-nummer der Revue des sciences ecclésiastiques en bespreekt dan het intusschen verschenen antwoord van P. Ballerini. „Na betreurd te hebben, dat men dergelijke onderwerpen voor het groote publiek behandelde, acht hij zich thans gelukkig den hoofdinhoud van Ballerini's tegenbemerkingen te mogen mededeelen, overtuigd als hij is, dat zij van dienst zullen zijn, als er eens eene ernstige geschiedenis van de moraal-theologie in de XIXe eeuw zal geschreven worden.” — Niet slechts P. Ballerini maar ook zijne leerlingen werden door de aanvallen van den heer E. P. diep gegriefd, „hunne rechtmatige genegenheid werd aangerand en tevens hun goede naam, toen men hunnen meester als een waren Patuzzi brandmerkte, als een vinnigen bestrijder des Heiligen en als het hoofd eener partij, die den grooten Leeraar vijandig zou zijn.” — Hij houdt het er voor, dat men na de zedige bemerkingen van P. Ballerini wel niet langer hardnekkig zal blijven beweren: „dat alle opiniën van den H. Alphonsus, alle in het algemeen en elke harer in het bijzonder op stellige wijze, geheel en al probabel, zeer voorzichtig, zeer heilzaam en algemeen zijn verklaard... en dat wij allen verplicht zijn ze als zoodanig

---

1) Revue, l. c. art. „Notes d'un Bibliothécaire”. — „Le théologien qui a trouvé dans l'Univers du 8 Mai, que le temps était très-opportun d'accuser de laxisme l'enseignement du collège romain, présentement menacé par la révolution et noblement défendu par tant d'évêques illustres”.

2) Revue des sciences ecclés. Mai, p. 509: „Nous ne redoutons point non plus des faciles et désastreuses bontés d'un père plus ou moins aveugle”, parce que le R. P. Ballerini est un des théologiens les plus éclairés que nous connaissons, cherchant toujours la lumière de la raison, de l'enseignement évangélique, des plus grands docteurs de l'Eglise et des documents pontificaux ... Si le réquisitoire de l'Univers n'est pas une pure réclame de librairie, il a dû blesser l'âme si charitable des fils de S. Alphonse et leur faire répéter dans un sens nouveau, ce vers d'Athalie: „Voilà donc quels vengeurs s'arment pour ta querelle!”

te houden." — Ten slotte drukt hij den wensch uit, dat P. Ballerini de nederige rol van commentator zal laten varen, en in een zelfstandig werk de schatten zijner wetenschap aan zijne dankbare leerlingen, waaronder de heer Didiot zich schaart, zal mededeelen. 1).

Hoe nu verder uit de feiten, die aanleiding gaven tot het ontstaan der *Vindiciae*, gelijk P. Boulangeot ons verhaalt, de volgens ons minder liefderijke conclusie volgt, dat P. Ballerini zijne oogenblikkelijke onaangenaamheden — „*ses désagréments d'aujourd'hui*” — slechts aan zich zelven te wijten heeft; hoe er dus geen opspraak werd verwekt; hoe zijne eere gespaard bleef, toen men openlijk, in een dagblad, voor het ruime publiek — dat spoedig genoeg den strijd ontwaart, die onder katholieke geleerden gevoerd wordt, maar niet in staat is de wederzijds aangevoerde gronden te toetsen en te beoordeelen — tegen Ballerini optrad en hem een omgekeerden Patuzzi doopte; en hoe men zijn goeden naam niet geschonden heeft, toen men hem ten laste legde dat hij met zijn moraal-systeem het practisch laxisme begunstigde en het liberalisme in de moraal-theologie en in den biechtstoel invoerde, dit verklaren wij volstrekt niet te begrijpen en zal wel voor iedereen onbegrijpelijk wezen.

Ter wederlegging der wetenschappelijke bewijzen, door P. Ballerini in zijnen brief aangevoerd, wordt gewezen naar de

---

1) *Revue* etc. Juillet p. 91. »Après avoir déploré qu'on les (des matières théologiques) exposât au grand public, nous aurons du moins le plaisir de conserver ici la substance des observations du R. P. Ballerini, persuadés qu'elles serviront un jour à une histoire sérieuse de la théologie morale au XIXe siècle.... Ajoutons que ces élèves, eux aussi, étaient nécessairement mis en cause, et qu'on ne pouvait les blesser plus vivement dans leurs légitimes affections et dans leur réputation, qu'en dénonçant leur maître comme un nouveau Patuzzi, ennemi acharné de saint Alphonse, chef d'un parti qui serait hostile à ce grand docteur et l'accuserait de »sévérités et d'exigences", professeur enfin de »laxisme pratique et de libéralisme" théologique »au grand malheur de la science sacrée et des âmes".... Nous ne pensons pas qu'après ces remarques discrètes l'on s'obstine davantage à prétendre que »toutes les opinions de S. Alphonse, toutes en général et chacune en particulier, sont positivement déclarées tout-à-fait probables, très-prudentes, très-salutaires et communes... et que nous sommes tous obligés de les regarder comme telles".... Pour nous, obscurs mais reconnaissans disciples du R. P. Ballerini, qui avons appris de lui à aimer et à comprendre les précieux écrits de S. Alphonse, nous ne saurions assez nous réjouir de voir enfin sa modestie vaincue par les conjonctures du temps et obligée d'élever la voix en dehors de l'étroite enceinte d'une école, de sortir du rôle trop effacé de simple annotateur, de donner enfin au public les trésors patiemment recueillis et finement ciselés pendant de longues et érudites années”.

Vindiciae, met de opmerking: dat elk goed boek en dus ook de Vindiciae zich zelf verdedigt, iets, wat met gelijk recht door P. Ballerini van zijn boek kan gezegd worden, daar dit zeer zeker niet verboden is, maar wel degelijk in den vereischten vorm uitgegeven, en zelfs eenige romeinsche goedkeuringen meer vertoont dan de Vindiciae.

In eenige bijzonderheden tredend bepaalt P. Boulangeot zich bij de enkele heenwijzing naar de Vindiciae. Wij volgen zijn voorbeeld en verwijzen niet slechts naar de Vindiciae, maar ook naar de aantekeningen van P. Ballerini en naar zijnen brief. Eene kalme beschouwing van de Vindiciae en van Ballerini's aantekeningen en brief zal den onpartijdigen lezer alras tot de inzage brengen, dat beide partijen bij gelijken eerbied voor den H. Alphonsus, in de hoofdpunten niet merkelyk verschillen; dat, zoodra belangrijke quaestiën volledig, en practisch worden gesteld, beider beslissingen eensluidend zijn. De door P. Boulangeot aangewezen plaatsen schijnen overigens noch ons, noch anderen met ons, eene oplossing te zijn der door P. Ballerini gemaakte bedenkingen. Het klinkt bovendien bevreemdend dat men de schrijvers der Vindiciae als rechters inroept in hunne eigene zaak en tevens als intieme beoordeelaars van den zin, dien P. Ballerini onder het schrijven zijner aantekeningen bedoeld heeft. Want het geschil tusschen de schrijvers der Vindiciae en P. Ballerini loopt thans niet slechts over de meeningen van den H. Alphonsus, maar ook over het al of niet overeenkomen van P. Ballerini met den H. Alphonsus. Gelijk de zaken thans staan, behoort men dus rijpelyk na te gaan niet alleen hoe de Vindiciae Ballerini verstaan hebben, maar ook hoe P. Ballerini zelf verstaan wilde zijn. Tot dusverre gold de schrijver immer als de natuurlyke en de meest gerechtigde tolk zijner eigene woorden. — Verstaat men de slot-sententie van P. Boulangeot in dezen zin, dan beamen we haar ten volle en zeggen we met hem: „Leest en oordeelt.”

VIERDE GEDEELTE.

Wetenschappelijke waarde der quaestie.

Het groote belang van den wetenschappelyken strijd, die de aandacht der geleerden tot zich trok en nog blijft bezig houden, meenen we te mogen stellen in twee punten, die in weerwil der tot dusverre gewisselde gedachten nog niet tot volkomen helder-

heid schijnen gebracht te zijn, namelijk in een juist en bepaald begrip van het gezag en van het systeem des H. Alphonsus.

Wij onthouden ons van het uitspreken eener eigene meening en bepalen ons hoofdzakelijk bij het bevestigen van een feit. Het feit, dat er dienaangaande nog geen onder alle opzichten bepaalde en onbetwifelbare gevoelens onder de geleerden bestaan, wenschen we vooral door de mededeeling van hetgene bevoegde schrijvers daaromtrent te dezer gelegenheid in het midden hebben gebracht, aan te toonen.

I.

Het gezag van den H. Alphonsus is in de moraal-wetenschap, niemand twijfelt daaraan, zeer hoog te stellen. Een uitstekenden waarborg heeft dat gezag erlangd, gelijk te recht door de *Vindiciae* wordt opgemerkt, in de goedkeuring, daaraan door den H. Stoel geschonken.

De *Vindiciae* onderscheiden nu met Scavini en andere Theologen eene drievoudige goedkeuring: 1°. eene negatieve of permissieve, die hierin bestaat „dat de Kerk eenige leer vrij verklaart van alle theologische censuur, zonder nogtans daarover iets positiefs te beslissen of haar in 't bijzonder te prijzen of aan te bevelen;” 2°. eene positieve of electieve „waarmede zij eene leer uitdrukkelijk als eene dusdanige, die door iedereen veilig in de practijk kan worden gevolgd, prijst en aanbeveelt, zonder dat evenwel daaruit eenige verplichting volgt om haar te moeten houden en zonder dat daarom zij te berispen zijn, die de tegenovergestelde, door de Kerk gedulde leer zouden omhelzen;” en 3°. eene definitieve of dogmatische, „waarmede de Kerk namelijk verklaart dat eene leer volstrekt zeker is en door iedereen noodzakelijk moet gehouden worden, zoodat hij, die haar zou verwerpen, het gevoel der Kerk zelve verwerpen zou.” — De *Vindiciae* merken verder op dat deze laatste goedkeuring „noch op den H. Alphonsus, noch op eenigen anderen Schrijver of Leeraar van toepassing kan zijn, dewijl zij slechts de H. Schrift en de dogmata betreft; daarom heeft de Kerk ook geenszins verklaard en zal zij zonder twijfel nimmer verklaren dat de zedekundige leer van den H. Alphonsus waar is, in dien zin, dat zij door allen moet gevolgd en gehouden worden.” De twee eerstvermelde goedkeuringen achten zij door de Kerk aan de moraal-leer des Heiligen geschonken. Aldus de *Vindiciae*, blz. XXII, § 2.

Wij zouden bij deze uiteenzetting der *Vindiciae* betreffende de verschillende goedkeuringen, door de Kerk aan geschriften van Heiligen en Leeraars geschonken en dezer kracht, ons met de meeste bescheidenheid de vraag willen veroorloven of die uiteenzetting wel de gewenschte volledigheid en juistheid bezit. Want wij herin-

neren ons eene goedkeuring, door een Paus aan een boek gegeven, die grooter kracht bezit dan de door de *Vindiciae* beschrevene positieve approbatie en toch niet tot de categorie der door haar beschreven definitieve approbatie schijnt te behooren.

Wij bedoelen de approbatie, door Paus Paulus III aan het Boek der Exercitiën van den H. Ignatius van Loyola gegeven.

De H. Franciscus de Borgia, toen nog hertog van Gandia, had Paulus III verzocht, dat hij het exercitiën-boek mocht laten onderzoeken, en dat hij, indien het door hem goedkeuring en lof werd waardig geoordeeld, daaraan zijne goedkeuring mocht hechten, zijnen lof schenken en op andere wijzen dienaangaande volgens zijne apostolische goedgunstigheid mocht beschikken. De Paus liet het boek streng onderzoeken door den Groot-inquisiteur, door den Vicaris-generaal van Rome, en door den Magister Palatii. Toen hun oordeel gunstig luidde en de Paus het heil, door dat boek gesticht, nader overwogen had, besloot hij de door Franciscus de Borgia gevraagde goedkeuring aan dat boek te schenken en sprak haar in deze merkwaardige woorden uit: „Wij geven gehoor aan het tot ons gerichte verzoek, en krachtens ons voornoemd gezag en uit onze zekere kennis keuren wij bij dezen onzen brief goed, prijzen, bevestigen wij en nemen wij met dit ons schrijven onder onze bescherming de voornoemde Documenten en Exercitiën en alles wat zij, zoo in het algemeen als in het bijzonder bevatten; tevens vermanen wij de Christen-geloovigen, waar zij zich ook bevinden, allen en een iegelijk hunner, van beiderlei kunne, dat zij deze zoo heilzame documenten en exercitiën gebruiken en zich daardoor in de godsvrucht laten onderrichten” 1).

Wij ontmoeten in deze goedkeuring eene uitspraak, die steunt op het principium veritatis en niet enkel op het principium

---

1) »Quare idem Franciscus Dux Nobis humiliter supplicari fecit ut documenta et spiritualia Exercitia praedicta... examinari facere, et si approbatione et laude digna inveniremus, approbare et laudare, aliasque in praemissis opportune providere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur qui documenta et Exercitia huiusmodi examinari fecimus, et quae... pietate ac sanctitate plena, ad aedificationem et spiritualem profectum fidelium valde utilia et salubria esse et fore comperimus; debitum etiam respectum ad fructus uberes quos Ignatius, et ab ipso instituta Societas praefata, in Ecclesia Dei ubique gentium producere non cessant, et ad maximum adiumentum, quod ad id praedicta Exercitia attulerunt, non immerito habentes: huiusmodi supplicationibus inclinati DOCUMENTA ET EXERCITIA PRAEDICTA AC OMNIA ET SINGULA IN EIS CONTENTA, auctoritate praedicta, tenore praesentium, ex certa nostra scientia, approbamus, collaudamus, ac praesentis scripti patrocinio communimus; hortantes plurimum in Domino, omnes et singulos, utriusque sexus, Christi fideles ubilibet constitutos, ut tam piis documentis et exercitiis uti, et illis instrui devote velint.” Aldus de Breve Pastoralis officii cura van Paulus III, 31 Juli 1548.

prudentialia, waarover weldra meer. — Het zij genoeg hierop de aandacht gevestigd te hebben. Na ons deze aanwijzing te hebben veroorloofd, bepalen we ons wijders slechts bij de mededeeling van hetgene anderen over de uiteenzetting van het gezag des Heiligen Alphonsus, gelijk ze door de Vindiciae gegeven wordt, oordeelen.

De Katholik van Mentz is het hierin met de Vindiciae eens, dat beide eerste goedkeuringen aan den H. Alphonsus terecht toekomen. Een tal van gevolgtrekkingen echter, daaruit door de Vindiciae afgeleid in betrekking tot het houden van de leer des Heiligen, meent dit tijdschrift wel in het algemeen, doch juist niet in elk bijzonder punt te moeten billijken. 1)

Le Mémorial van Luik oordeelt minder gunstig en heeft ernstiger bezwaren 2). De schrijver van een latijnsch artikel onder den titel van „De Vindiciis Alphonsianis” in dat tijdschrift meent met bewijzen te kunnen staven, dat de Vindiciae, bij haar betoog uit de door niemand betwijfelde goedkeuringen, aan de leer van den H. Alphonsus geschonken, de gewenschte klaarheid en gematigdheid missen.

Hij beroept zich ten dien einde op blz. XXXIV, n° 1, waar de Vindiciae bekenen: „Het is zeker dat de H. Stoel volstrekt niet verklaard heeft dat alle sententiën van den H. Alphonsus in het algemeen en elke harer in het bijzonder absoluut waar zijn en dus door allen noodzakelijk moeten omhelsd worden. Ook heeft hij niet verklaard, dat alle zijne opiniën altijd gezond en veilig, en bijgevolg waarlijk probabel blijven zullen. Noch ook heeft de H. Stoel bedoeld, de wetmatiglijk door de Theologen behandelde geschilpunten op te lossen, of de opiniën, welke van die des Heiligen afwijken of daarmede in strijd zijn, af te keuren.”

Op blz. XXXV, n° III, hoort men dezelfde Vindiciae echter verklaren: „Derhalve na de vermelde uitspraken der Kerk, zou hij, die beweerde dat eenige leer van den H. Alphonsus geheel valsch is en zonder degelijken, zoo innerlijken als uitwendigen grond, zich op zware wijze vergrijpen aan den eerbied, jegens den H. Leeraar en vooral jegens den Apostolischen Stoel verschuldigd; want iets dergelijks te beweren zou hetzelfde wezen als bedektelijk het oordeel van den H. Stoel te willen verbeteren (ac iudicium S. Sedis implicite reformare), door welk oordeel die opinie des Heiligen gezond en veilig is verklaard.”

---

1) Der Katholik, Mainz, Aug. 1873 blz. 224: »denen wir wenn auch nicht in jedem einzelnen Punkte, so doch im Ganzen beipflichten müssen.”

2) Le Mémorial, Revue des intérêts religieux. Liège. — Juli 1873, blz. 590 en volg.

Wederom elders, namelijk op blz. XLII, n° IX, 1, geven de *Vindiciae* toe „dat het niet onmogelijk is, dat eenige sententiën van den H. Alphonsus later wellicht bewezen worden werkelijk valsche of improbabel te zijn; dewijl het tot de natuur der probabiliteit behoort dat er eenige valscheheid in gelegen kan zijn.”

Later stellen de *Vindiciae* op blz. XLIII, 3 deze vraag: „Verondersteld eens dat er werkelijk in de moraaltheologie van den H. Leeraar eenige valsche of improbabele sententiën bestaan kunnen, wie zal dan hare valscheheid bewijzen? Op deze vraag wordt nu geantwoord: dat dit alleen zou kunnen geschieden door een Doctor omni exceptione maior: want het gezag eens dusdanigen alleen vermag eene sententie probabel of probabilior te maken tegenover eene algemeene, eene communis sententia. Onmiddellijk hierop verklaren zij met de meeste bepaaldheid: „dat alle opiniën des H. Alphonsus, die niet door het hoogste kerkelijk gezag verbeterd zijn (non reformatae) heden terecht algemeene sententiën (communes) te noemen zijn, of dat zij althans dezelfde kracht bezitten als de *opinionones communes*, voor zooverre zij door de Kerk zelve gezond en veilig zijn geoordeeld.” — Zij beroepen zich op de bewijzen voor deze stelling, gelijk zij zeggen, vroeger gegeven, namelijk op blz. XLI, 5; doch daar werden volgens den schrijver in *Le Mémorial* die bewijzen niet gegeven en was de thesis bovendien anders gesteld.

Deze schrijver merkt aldus in de geheele redeneering der *Vindiciae* over dit punt een zekere zweving op, gebrek aan scherpzinnigheid en praecisie, en een zeker ontwijken van de quaestie, die vooral hier in aanmerking diende te komen. De vraag, waar het hier bijzonderlijk op aan kwam, was volgens hem niet: of en wanneer een theoloog of een biechtvader, „ex suo proprio iudicio tantum”, of „proprio Marte” van eene sententie des H. Alphonsus mag afwijken; maar: „wat een theoloog of biechtvader te doen heeft, die meent eene sententie, welke afwijkt van die des heiligen Leeraars, te mogen of te moeten volgen, en dit niet slechts volgens zijn eigen oordeel, maar krachtens het gezag en de bewijzen van andere auctores probati, van beproefde en gezaghebbende schrijvers.” — Men vergelijk de *Vindiciae* blz. XXXVIII, n° VII, 1 en blz. XLIV, n° IX, 5, 6.

In de bedoelde en aangehaalde redeneeringen van de *Vindiciae* schijnt dus de schrijver in *Le Mémorial*, vooral deze feilen te gispren: 1° dat de *Vindiciae* alle, door de Kerk niet gereformeerde opiniën en sententiën des heiligen Alphonsus als sententiae communes doen gelden; en 2° dat zij het meest gewone geval voorbijzien, namelijk dat men, op het gezag van andere probati auctores steunend, van de opiniën des H. Leeraars afwijkt.

Wellicht herinnert zich menig lezer met ons de hiermede strookende beschouwing die P. H. Montrouzier S. J. in zijn lezenswaardig

artikel „de l'autorité de saint Alphonse de Liguori en matière de Théologie Morale” nederschreef. Hij zeide daar: „Het is mogelijk dat deze of gene redencering den H. Alphonsus verwerpelijk toescheen, omdat zij bij den moralist die haar uitsprak zondigde door te veel of te weinig, door onvolledigheid of overdrijving (par défaut ou par excès). Wellicht ook verzuimde de H. Alphonsus, eene of andere zijde der quaestie te beschouwen; immers, wie weet niet, dat men in zaken van zedekundigen aard soms met eene oplettenheid en een geduld moet voortgaan, die aan kleingeestigheid schijnen te grenzen? — Bovendien; zal eene opinie, die de groote namen van een Lessius, de Lugo, Suarez enz. voor zich heeft, niet altijd eene ware innerlijke probabiteit blijven bezitten, welke haar slechts door eene beslissing der Kerk kan ontnomen worden? En is dit niet werkelijk het geval met eenige, door den H. Alphonsus verworpene opiniën? Deze kunnen soms namen doen gelden, die met roem in de School en in de Kerk bekend zijn.” 1)

Waarlijk, dat het gezag van den H. Alphonsus dat der probati auctores niet vernietigt, blijkt ten duidelijkste uit het tot tweemalen toe in 1860 door de S. Congregatio Inquisitionis herhaald antwoord: „Consulat (orator) probatos Auctores, inter quos S. Alphonsus Mariam de Liguori.” 2)

De Katholik van Mentz, die den meesten lof toekent aan de piëteit van de schrijvers der Vindiciae jegens den H. Alphonsus, schijnt, in weerwil van het betoog der Vindiciae over het gezag des H. Leeraars, dezer gevoelens niet te deelen, gelijk blijkt uit de wijze, waarop dat tijdschrift het door de Vindiciae opgemerkt verschil tusschen den H. Alphonsus en P. Ballerini bespreekt. Wij lezen namelijk op blz. 228 het volgende: „Wij kunnen onzen lof aan de piëteit van de schrijvers der Vindiciae ook daar niet onthouden, waar wij bij deze of gene controversvraag op Ballerini's zijde staan. Overigens is het verschil tusschen den H. Alphonsus en P. Ballerini in vrij vele punten slechts onbeduidend en soms bloot schijnbaar; en dat verschil vindt zoozeer zijnen grond niet in de zaak zelve als wel in eene verschillende wijze van opvatten en beschouwen der quaestie. Bovendien behooren wij niet te vergeten dat het hier doorgaans meer of minder moeilijke geschilpunten der moraal-theologie betreft, waarvan de meeste krachtens hunne natuur voor geene definitieve en finale beslissing vatbaar zijn; het geldt meestal vraagpunten, waaromtrent ten allen tijde in de Kerk vrijheid van meening bestaan zal en bestaan moet.” 3)

---

1) Revue des sciences ecclésiastiques dirigée par M. l'abbé D. Bouix, t. XVI, 1867, p. 324.

2) Acta S. Sedis, vol. VI, p. 312.

3) Der Katholik, Aug. '73

De geleerde Avanzini, de schrijver der *Acta S. Sedis*, die telkens onder behoorlijke goedkeuring te Rome het licht zien, treedt verder in deze quaestie en beschouwt het gezag van den H. Alphonsus op twee verschillende plaatsen zijner *Acta*; namelijk in vol. I p. 497—501, waar bij het *Iudicium S. Sedis super operibus S. Mariae de Ligorio* behandelt en in vol. VI blz. 317, waar hij uit het geding over het Doctoraat van den H. Alphonsus en uit het daarbij behandelde zeer belangrijke gevolgtrekkingen afleidt. — Vatten wij samen, hetgene we op beide aangewezen plaatsen bij hem verspreid vinden en geven we zijne beschouwingen zooveel mogelijk met zijne eigene woorden weer.

Er werden drie verschillende decreten door of van wege den H. Stoel over de leer van der H. Alphonsus gegeven. 1)

Het EERSTE DECREET gaf de H. Congregatie der Kerkgebruiken den 14 Mei 1802 in betrekking tot de heiligverklaring van den H. Alphonsus. Na het theologisch onderzoek zijner geschriften verklaarde de H. Congregatie: „*Nihil censura dignum fuisse repertum, et procedi posse ad ulteriora*” d.i.: „dat niets, wat eenige censuur verdiende in zijne geschriften gevonden was en dus verder kon worden voortgegaan.” Deze uitspraak werd den 18 Mei door Pius VII bekrachtigd.

Het TWEDE DECREET werd door de H. Poenitentie-rie den 5 Juli 1831 uitgevaardigd. Kardinaal Ludov. Franc. August. de Rohan-Chabot had namelijk de volgende vragen aan de H. Congregatie voorgesteld:

I. „Of een professor der theologie de opiniën, welke de H. Alphonsus in zijne moraaltheologie leert, veilig (*tuto*) kan volgen en onderwijzen?”

II. „Of een biechtvader te verontrusten zij, die alle opiniën van den H. Alphonsus in de practijk van den biechtstoel volgt, op dezen grond alleen, dat door den H. Stoel in zijne geschriften niets der censure waardig bevonden is?” — „De biechtvader in deze vraag bedoeld, leest de werken van den H. Leeraar slechts om nauwkeurig zijne leer te kennen, zonder de gronden of redenen te onderzoeken, waarop de verschillende opiniën des Heiligen steunen: hij meent echter aldus veilig (*tuto*) te handelen uit dien hoofde alleen, dat men eene leer, die niets der censure waardig bevat, voorzigtiglijk eene gezonde, veilige en op geenerlei wijze tegen de evangelische heiligheid aandruisende leer mag oordeelen.”

De H. Poenitentie-rie oordeelde, na het voorgestelde te hebben overwogen, het volgende te moeten antwoorden:

---

1) *Acta* vol. I, p. 497 — p. 501. Avanzini geeft daar een appendix naar aanleiding van het reeds vroeger vermeld *Dubium de Episcopo Regulari*. De *Vindiciae* verwijzen op blz. 904 naar de laatste woorden van dezen appendix.

Ad I. Affirmative, quin tamen inde reprehendendi censeantur qui opiniones ab aliis probatis auctoribus traditas, sequuntur." — „Bevestigend; zonder dat zij daarom berispelijk mogen geacht worden, die opiniën volgen, welke door andere beproefde schrijvers geleerd worden."

Ad II. Negative, habita ratione S. Sedis, circa approbationem scriptorum servorum Dei ad effectum canonizationis." — Ontkennend, met het oog op de meening van den H. Stoel betreffende de goedkeuring der geschriften van de Dienaren Gods in betrekking tot hunne heiligverklaring."

Het DERDE DECREET eindelijk is dat van den 7 Juli 1871, waarbij de H. Alphonsus door Z. H. tot de Kerkleeraars-waardigheid is verheven.

Over de twee eerste decreten treedt de geleerde schrijver nu in de volgende beschouwingen.

In het EERSTE DECREET werd door den H. Stoel geen oordeel geveld over de leer van den H. Alphonsus in en op haar zelve beschouwd (absolute propter se ipsam); maar in betrekking tot iets anders (considerata relative propter aliud).

Iets anders toch is het te oordeelen over eene leer met het doel om hare waarheid te onderscheiden en te verklaren; iets anders over eene leer te oordeelen, in zoo verre zij geen beletsel is ter bereiking van een bijzonder buiten haar gelegen effect. Ware dit oordeel van den H. Stoel nu in den eersten zin te verstaan, dan mocht niemand voortaan meer van de sententie des Heiligen afwijken, en al de ontelbare quaestiën, die gedurig door de moralisten en juristen in behandeling worden genomen, moesten dan beslist worden geacht; hetgeen echter niemand beweert. — Dit oordeel moet dus in den tweeden zin worden opgevat. Het bevat alzoo de uitspraak, dat er niets in de geschriften van den H. Alphonsus is aan te wijzen, waardoor volgens de decreten van Urbanus VIII de verdere voortzetting van het canonizatie-proces zou verhinderd worden; dat derhalve zijne geschriften niet bevatten: „errores contra fidem vel bonos mores, vel doctrinam aliquam novam, vel peregrinam, atque a communi sensu Ecclesiae et consuetudine alienam", in één woord niets wat eene kerkelijke censuur verdienen zou. Daar is dus geen spraak van die opiniën en sententiën des Heiligen, waarover onder de katholieke geleerden verschil bestaat of bestaan kan. — In overeenstemming hiermede is Benedictus XIV in zijn werk de Serv. Dei Beatific. l. II c, 28 § 2 enz. Uitdrukkelijk wordt daar verklaard, dat er bij het onderzoek der geschriften in betrekking tot de canonizatie slechts op moet gelet worden of zij vrij zijn van elke theologische censuur — a quacumque theologica censura; en dat het overige hier niet in aanmerking komt. Hij vermaant de revisoren met dat onderzoek belast, dat zij, daar de decreten van Urbanus VIII niet alle theologische censuren vermelden,

elke propositie, die zij met de gezonde leer in strijd zouden achten, van de haar toekomende censuur moesten voorzien — *sua censura theologica qualificare*; evenwel moeten zij, welwillendheid aan gestrengheid parend, niet oordeelen op grond van eene enkele zinsnede, maar den geheelen kontekst in aanmerking nemen en daarbij niet hechten aan eigen opiniën, maar genegen zijn om ook de probabiliteit eener leer te erkennen, die de hunne niet mocht zijn. —

Hieruit besluit Avanzini dat dit eerste decreet aldus niets beslist over de sententiën, die probabiliteit bezitten en waarover de leeraren het onderling oneens zijn. Van de andere zijde echter mag ook ieder Katholiek, wat zeker van het hoogste gewicht is, een meester en leeraar volgen, die niets schreef, dat eene censuur verdiende, waardoor de canonizatie had kunnen belet worden; en die wegens zijne heroïsche deugden door het oordeel der Kerk onder de Heiligen is geplaatst; wien het dus bij zijne wetenschap geenszins ontbroken heeft aan heldhaftige voorzichtigheid en onderwerping jegens de wet Gods en der Kerk.

Het **TWEDE DECREET** schijnt geen andere beteekenis te bezitten. Immers in het antwoord op de tweede vraag wordt uitdrukkelijk heen gewezen naar „de goedkeuring der geschriften van de Dienaren Gods in betrekking tot hunne heiligverklaring”. Er was dus *nihil censura dignum* in de geschriften van den H. Alphonsus, niets dat eene censuur verdiende, namelijk eene censuur die zijne heiligverklaring had kunnen beletten. — Iedereen kan zich dus veilig (*tuto*) voegen naar de leer van den H. Alphonsus, indien daar althans niets ernstigs tegen is, als bv. later niet eene authentieke verklaring, die eene quaestie voor goed heeft beslist, gevolgd zij; of indien eene sententie ingevolge den vooruitgang der moraalwetenschap soms later hare probabiliteit niet mocht verloren hebben. Evenwel mag men niet beweren dat zij onvoorzichtig zouden handelen, die de sententiën volgen, welke door andere beproefde auctoren in de Kerk worden geleerd; of van hen mocht soms de even vermelde exceptie gelden. Dit werd dan ook uitdrukkelijk door de H. Congregatie aan haar antwoord op de eerste vraag toegevoegd: „*Quintamen*” enz.

Men merke hier tevens op dat de H. Congregatie in haar antwoord alle sententiën van den H. Alphonsus niet als waar heeft kunnen bekrachtigen; ware dit zoo, dan had zij niet kunnen verklaren, dat zij niet te berispen zijn, die de opiniën van andere *probati auctores* zouden volgen; waaruit dus van zelf voortvloeit dat niemand die dezer gevoelens omhelst berisping verdient.

Evenmin wordt hier uitgesproken dat iedereen altijd veilig de opiniën van den H. Alphonsus omhelzen kan, al zou hij ook op eene of andere wijze tot de kennis komen, dat eene opinie evident valsch is. Want de H. Congregatie wilde niet beslissen

of alle sententiën des Heiligen in zich zelf waar zijn, maar wel of men ze voorzichtig volgen kan; niet over hare innerlijke waarde maar over hare uitwendige waarborgen sprak zij uit. Het antwoord der Poenitentie steunt niet op het principium scientiæ, maar op het principium prudentiæ; m. a. w. de H. Congregatie stelde zich op het standpunt der voorzichtigheid, niet op dat der wetenschap. Men kan den H. Alphonsus dus volgen, zoolang het niet evident blijkt dat eenige sententie valsch is en geenerlei probaliteit bezit.

Avanzini besluit zijn betoog over deze twee decreten met de betuiging, dat hij volstrekt niets wil afdingen op het gezag van den grooten Leeraar, maar slechts de juiste waarde van het oordeel des H. Stoels tracht te bepalen.

Het DERDE DECREET, waardoor de H. Alphonsus tot Kerkleeraar werd verklaard, deelt Avanzini in zijn geheel mede, na alvorens een getrouw verslag van den gang des gedings te hebben gegeven. Dit alles vindt men in zijne Acta S. Sedis vol. VI. p. 289—317.

Uit het door hem gegeven verslag der officiële akten leidt hij op blz. 317 de volgende conclusiën af, die hij nog eens op blz. 606 herhaalt:

1. De Kerkleeraars-titel werd van de oudste tijden her door de algemeene overeenstemming van nagenoeg de geheele Kerk aan die lichten geschonken, die schitterend door heiligheid van levenswandel met hunne geschriften de geheele Kerk eenigermate bestraald hebben.

2. Want zij werden niet om hen zelve, maar om de Kerk, die zij of door het wederleggen van heerschende dwalingen, of door het verklaren der H. Schrift, of door het toelichten der geloofsleer, of door het uiteenzetten der zedenleer op uitstekende wijze gediend hebben, met den Kerkleeraars-titel begiftigd.

3. De voortreffelijkheid der leer (die bij sommige Kerkleeraren inderdaad engelachtig was) werd dus, bij het toekennen van dien titel, niet op zich zelf, niet absoluut beschouwd, maar slechts relatief, in betrekking tot eenig groot uitwerksel, dat zij naargelang der verschillende toestanden van de Kerk met hunne uitstekende talenten, heiligheid en wetenschap hebben voortgebracht.

4. Beschouwt men derhalve de wetenschap der verschillende Kerkleeraren op zich zelf (absolute) en vergelijkt men hen onder dit opzicht onderling, dan kan men verschillende graden onderscheiden, gelijk er aan het uitspannel grootere en kleinere lichten zijn; allen evenwel hebben zij, naar den eisch der omstandigheden, de geheele Kerk verlicht.

5. Het nut alzoo door een Heilige aan de Kerk bewezen is de voornaamste reden, waarom hij met den Kerkleeraars-titel wordt versierd; en dat nut wijst van zelf de voortreffelijkheid der leer aan, door de Kerk voor dien titel vereischt.

6. Hieruit volgt dat men te vergeefs bij den H. Stoel om het verleenen van dien titel verzoeken zou, indien er niet een voorafgaand getuigenis der Kerk bestaat, waaruit dergelijk werkelijk aan de Kerk bewezen nut zou blijken.

7. Dit alles nu wordt overvloedig in den H. Alphonsus gevonden, die door de heiligheid van zijn levenswandel, en door zijne talrijke geschriften, vooral op het gebied der moraal, zoo zeer heeft geschitterd, dat hij na bijna overal het practisch Jansenisme vernietigd te hebben het volgend getuigenis van nagenoeg de geheele Kerk heeft mogen verwerven: De H. Alphonsus behoort met recht de Kerkleeraar en de Vader der zedekundige voorzichtigheid van onze eeuw geheeten te worden."

Vergelijkt men nu deze conclusiën van Avanzini met de aantekening, door hem op blz. 313 gemaakt, in welke aantekening hij heenwijst naar vol. I. p. 497 en volgg. zijner Acta, waar hij de straks meegedeelde beschouwingen over het eerste en het tweede decreet der H. Congregatiën behandelde, dan heeft ook dit derde decreet niets naders beslist aangaande de bijzondere sententiën van den H. Alphonsus. Want ook dit decreet is slechts relatief en niet absoluut te nemen; relatief namelijk of in betrekking tot den grooten dienst, dien hij, die Kerkleeraar zal worden verklaard, der Kerk moet bewezen hebben. Door den Kerkleeraars-titel werd wel eene nieuwe goedkeuring aan de leer des Heiligen geschonken, maar aan de vroegere goedkeuring werd daarmede geen nieuwe beteekenis toegevoegd of nieuwe kracht toegekend. Door dien titel werden alzoo alle meeningen van den H. Alphonsus niet als waar of algemeen of meer probabel verklaard, (*verae, communes, probabiliores*). Wie dus bij de quaestiën, waarover beproefde auctores het onderling oneens zijn, meent, dat de H. Alphonsus minder juist heeft geoordeeld, weersprekt der Kerk niet, en schendt geenzins den eerbied, aan den H. Leeraar verschuldigd. Want dit was immer in de Kerk geoorloofd.

II.

Gelijk bevoegde schrijvers zich niet voldaan verklaren over de toelichting van het gezag des H. Alphonsus, zoo als ze door de *Vindiciae* gegeven werd, eveneens kunnen velen zich niet verenigen met de wijze, waarop zij het systeem des Heiligen voorstellen. Hare uitgebreide verhandeling over dit onderwerp laat het nog immer twijfelachtig, gelijk we reeds in den brief van P. Ballerini konden opmerken, of het systeem van den H. Alphonsus *acqui-probabilisme* dan wel *probabilisme* moet worden geacht en of er tusschen beide wel een wezenlijk, een reëel verschil bestaat.

Wij kunnen hier zeer kort zijn en vergenoegen ons slechts met een citaat uit de Katholik van Ments, waaruit blijkt dat de geleerde redactie van dat tijdschrift ten deze volkomen op de zijde van P. Ballerini staat tegenover de *Vindiciae* en den door P. Boulangeot met haar vereenzelvigten E. P.

Na zeer beknopt den inhoud van het eerste gedeelte der *Vindiciae*, die 125 bladzijden besteden aan de uiteenzetting van het moraalsysteem des Heiligen en aan eene poging om de opvatting van P. Ballerini dienaangaande te wederleggen, te hebben vermeld, schrijft het geleerd tijdschrift aldus:

„Hoe belangwekkend en leerrijk de redeneeringen der *Vindiciae* over dit punt ook wezen mogen, zoo hebben ze ons toch niet kunnen overtuigen, dat er tusschen het zoogenaamd *aequiprobabilisme* van den H. Alphonsus en tusschen het door P. Ballerini verdedigd *probabilisme* een wezenlijk onderscheid bestaat, en dat P. Ballerini zich ten onrechte voor het *probabilisme* op den H. Alphonsus beroept.

„Ook wij houden het zoogenaamd *aequiprobabilisme* van den H. Alphonsus voor niets anders dan voor het ware en degelijke *probabilisme*; en de vraag: *aequiprobabilisme* of *probabilisme*? schijnt ons gelijk P. Ballerini, in den grond der zaak niets meer te zijn dan een bloote woordenstrijd. De vrees dat men de deur openzet voor het *laxisme*, indien men zich op het standpunt van het *probabilisme* plaatst, is naar onze meening volkomen ongegrond; en wordt door het eenvoudige feit, dat het *probabilisme* het in de geheele Kerk geldende en doorgaans door biechtvaders en zielbestuurders gevolgde systeem is, meer dan toereikend wederlegd. Bovendien schijnt het ons eene gevaarlijke en eene de vereering des Heiligen overdrijvende bewering toe, als zou eerst met hem het rechte moraalsysteem in de Kerk ontstaan zijn.

„Het *aequiprobabilisme* van den H. Alphonsus is niets dan een gezond en conscientieus *probabilisme*; en dit *probabilisme* is, zoo al niet als vormelijk systeem, dan toch volgens zijne praktische zijde, zoo oud als de Kerk zelve, ja zoo oud als de rede en het geweten des menschen. De groote verdienste van den H. Alphonsus bestaat niet hierin, dat hij der Kerk een nieuw moraal-systeem heeft geschonken, maar veeleer hierin, dat hij te midden der twisten van de XVIIIe eeuw, die door het farizeesch *rigorisme* der Jansenisten in het leven waren geroepen, het ware moraal-systeem der Kerk met de wetenschap eens grooten geleerden en met de wijsheid eens grooten Heiligen heeft verdedigd en in passenden vorm voorgesteld.”

Het hooge belang der gedachtenwisseling, waartoe P. Ballerini door zijne aantekeningen op Gury de eerste aanleiding gaf en die het ontstaan heeft geschonken aan de *Vindiciae*, kan alzoo onder wetenschappelijk opzicht niet betwijfeld worden.

Na de ongemeene onderscheiding, aan den H. Alphonsus door zijne verheffing tot Kerkleeraar te beurt gevallen, verkregen twee groote vragen boven alle overige een nieuw gewicht; de vraag namelijk: Welk gezag bezit de moraal-leer des H. Kerkleeraars, niet slechts in het algemeen, maar vooral in betrekking tot zijne bijzondere beslissingen en opiniën; en de andere vraag: Wat was het eigenlijke systeem van den H. Alphonsus dat aan de Kerk die uitstekende diensten heeft bewezen, welke haar bewogen hebben om hem den roemrijken titel van Kerkleeraar te vereeren.

Hebben de geleerde schrijvers der *Vindiciae* getracht, het juiste antwoord op deze vragen te geven; in weerwil der inspanning, aan hunnen arbeid besteed, hebben zij de overtuigende bewijzen voor de door hen beproefde oplossing, met de vereischte klaarheid en helderheid niet gegeven.

De thans meer dan ooit levendige belangstelling in de ernstige studie der moraal-wetenschap, die we als een verblijdend verschijnsel mogen begroeten, zal, indien zij opwekt tot degelijk en ernstig onderzoek en tot eene bezadigde mededeeling van het bloot zakelijke, met vermindering van alles wat onder eenig opzicht persoonlijk heeten kan, ongetwijfeld slechts heilrijke vruchten voortbrengen.

BESLUIT.

Aan het hoofd dezer bladzijden schreven we de spreuk: *Quae pacis sunt sectemur* — „Laat ons streven naar hetgene des vredes is” — om ons zelve van den aanvang af, tot de meeste bezadigdheid te verplichten. Wij meenen aan dit christelijk programma in den loop van ons geschrift getrouw te zijn gebleven. Streng hebben wij naar ons beste weten alles vermeden wat iemand kwetsen kon. Wij verklaren, zoo noodig, met den meesten nadruk, dat wij zonder alle vooringenomenheid, met een onpartijdig oog het tooneel des strijds hebben overschouwd en hen, die er deel aan namen, hebben gadegeslagen; deze gedragslijn hopen wij, noch bij de verdere lotgevallen van de *Vindiciae* en van Ballerini, noch ooit bij eenigen anderen wetenschappelijken strijd uit het oog te zullen verliezen. — In den geest waarin we schreven, wenschten we gelezen te worden; mocht ons dus ergens een woord ontgaan zijn, dat soms minder voorzichtig gekozen kon

schijnen, dan verzoeken we den lezer daaraan den meest gunstigen zin te willen hechten.

Een overzicht van het behandelde wordt wellicht door dezen of genen verlangd.

Wij schetsten dan in heteerste gedeelte van ons geschrift den oorsprong van het geschil tusschen Ballerini en de Vindiciae, en zijne bespreking hier te lande. De aantekeningen, door P. Ballerini reeds in 1866 en later andermaal in 1869 met eenige wijziging, te Rome, onder herhaalde goedkeuring van den Magister Palatii en den Vicesgerens des romeinschen Vicariaats uitgegeven, werden in 1871, bij het proces over de verheffing des H. Alphonsus tot Kerkleeraar door den Promotor fidei gebruikt, deden in 1873 de Vindiciae verschijnen en werden hier het eerst door P. Scholten in 1872 en later ook door anderen besproken.

In het tweede gedeelte beschouwden we de bedoelingen van P. Ballerini; het werd ons duidelijk dat deze goed en edel moeten geweest zijn. Want hij is een lid der Sociëteit van Jesus; en deze orde werd immer door den H. Alphonsus hooggeschat, openlijk en herhaaldelijk geprezen, en met den meesten aandrang verdedigd; zijne moraaltheologie zelve strekt — door den gekozen vorm, want zij sluit zich ten innigste aan de Medulla van P. Busembaum vast; door de inleiding, die de Heilige aan P. Zaccaria verzoekt, maar inzonderheid door den welverdienden lof, dien hij aan het roemrijk door den H. FRANCISCUS VAN SALES hooggeprezen drielal, Tolet, Lessius en Reginald, aan de beide door BENEDICTUS XIV als „duo theologiae scholasticae clarissima et famosissima lumina” geroemde Suarez en Vasquez 1) en aan zoovele andere, door hem met den titel van auctores vere classici vereerd, heeft geschonken, — tot een luisterrijk gedenkteken van de hoogachting, door den grooten Leeraar, aan de Sociëteit en hare zonen toegedragen. P. Ballerini is lid der Sociëteit van Jesus, wier hoofd met zijne dringende bede de verheffing des H. Alphonsus tot Kerkleeraar van den Paus heeft afgesmeekt, en wier zonen met den meesten geestdrift den roem van den H. Alphonsus hebben verkondigd. Ballerini had bovendien zelf, hetgeen alleen toereikend ware, in eene dissertatie den H. Alphonsus openlijk geprezen en hem reeds vóór zijne verheffing, den Kerkleeraarstitel toegedacht. Eenige meer nog kwalijk begrepen, dan minder gelukkig gekozen uitdrukkingen zijn niet in staat het geringste vermoeden te wettigen, als ware P. Ballerini den Heilige minder genegen; die uitdrukkingen zelve geven veel eer blijk van den hoogen dunk, dien hij omtrent den

---

1) Vgl. Kardinaal Villecourt, 1 c. t. IV, p. 436. De H. Alphonsus prijst bovenvermelde Jesuiten in zijne Apologie tegen Adelphus Dositheus (Patuzzi) ao. 1765.

heiligen Leeraar koesterde, wiens roem hij te hoog stelde en te degelijk schatte dan dat een vrijmoedig woord daaraan zou kunnen schaden.

In het derde gedeelte hebben we de drie opstellen medegedeeld, die achtereenvolgens in den *Univers* verschenen en daarbij eenige aan anderen ontleende en eigene opmerkingen toegevoegd.

In het vierde gedeelte eindelijk veroorloofden we ons eenige aanwijzing omtrent het nut, door den gevoerden strijd reeds opgeleverd, en dat bij zijne zuiver wetenschappelijke voortzetting nog verder mag verwacht worden 1).

1) Reeds hadden wij onze verhandeling geschreven en haar ter drukkerij verzonden, toen het volgend geschrift, waarin de zaak van P. Ballerini met warmte tegenover de *Vindiciae Alphonsianae* verdedigd wordt, verscheen: *VINDICIAE BALLERIANAE, seu gustus recognitionis Vindicium Alphonsianarum. Brugis Flandrorum & Bruxellis, 1873.* In het belang der geschiedenis van het geschil en wegens de stukken, die deze apologie des romeinschen professors mededeelt, mogen wij haar niet met stilzwijgen voorbijgaan. De *Vindiciae Ballerianae* toch bevatten na eene belangrijke *Prolusio historica*:

1°. Het »*Iudicium presbyteri saecularis* Belgae, olim Ballerini discipuli, de *Vindiciis Alphonsianis*,» gelijk het door »*Le Mémorial, revue des intérêts religieux*,» in zijn Julinummer van dit jaar werd gegeven. Van dat onder vele opzichten voortreffelijk opstel, maakten ook wij, gelijk men zich herinneren zal, herhaaldelijk melding.

2°. De brieven van E. P., van P. Ballerini en van P. Boulangeot, waarvan wij de getrouwe vertaling gaven, en die hier in het oorspronkelijke, gelijk ze door den »*Univers*» openbaar werden gemaakt, ter lezing worden aangeboden. Deze brieven gaan vergezeld van opmerkingen, die een ongemeene eruditie en eene energische pen verraden.

3°. De meermalen door ons besproken dissertatie, door P. Ballerini in 1863 te Rome gehouden en in 1864 door hem onder den volgende titel uitgegeven: »*R. P. Antonii Ballerini, S. J. in Collegio Romano professoris Dissertatio de morali systemate S. Alphonsi Mariae de Liguorio, habita in solemnibus studiorum instauratione, ao. 1863. Romae in typographia Bernardi Morini edita 1864.*» Deze uitmuntende dissertatie, door hare opdracht aan de *EE. PP. Redemptoristen* en door haren inhoud een waar gedenkstuk van Ballerini's oprechte genegenheid jegens den *H. Alphonsus* en jegens zijne Congregatie, drukt het zegel op al hetgene we over de bedoelingen des romeinschen professors gezegd hebben. Wij kunnen niet voorbij de korte opdracht hier in haar geheel over te nemen. Zij luidt aldus: »*Rectori supremo et RR. PP. Congregationis SS. Redemptoris Antonius Ballerini e S. J. — Vix dum orationem hanc mean in auditorum meorum utilitatem aliquam edere cogitaveram, cum mihi in mentem venit, eam, PP. Optimi, vobis dicare, vestroque nomini inscribere. Facit enim voluntas erga me vestra, meumque perpetuum de vestra doctrina iudicium, ut magni mei putem referre, vobis, quae scripserim, nota esse, vestraque approbatione insigniri. Arbitrabar etiam, defensionem hanc a me susceptam sanctissimi parentis vestri vobis fore non iniucundam; quae enim*

Wellicht heeft iemand, middelerwijl wij dit alles bespraken, zich zelven de vraag gesteld: of het, vooral indien men let op hen, die der Kerk niet genegen zijn, wel raadzaam was dit onderwerp in een algemeen verkrijgbaar geschrift te behandelen? Of wellicht het verwijt, door den H. Kerkleeraar Gregorius van Nazianze weleer tot zijne tijdgenooten gericht, niet eenigermate op ons van toepassing ware: „dat zij namelijk door onderling strijdvragen op te werpen, dengenen, die buiten de Kerk waren, een gereed middel ter harer bestrijding boden; dat zij aldus den gemeenzamen vijand wapenen in de hand gaven en aan de bestrijders der Christenen woorden leenden tegen de Christenen” 1)?

Volgaarne beantwoorden we, alvorens te eindigen, deze vraag. Welverre van te vreezen, dat de aandacht van andersdenkenden op het geschil tusschen de *Vindiciae* en *Ballerini* gevestigd worde, hetgene overigens toch reeds moeilijk te beletten ware, wenschen wij veeleer, dat de ernstigen en wetenschappelijk gevormden onder hen, die in staat zijn dergelijke boeken te lezen, de *Vindiciae* en de aantekeningen van P. Ballerini ter hand nemen en ze beide ijverig en grondig bestudeeren. Zij zullen daaruit een tweevoudig nut kunnen putten.

Vooreerst zullen zij tot de overtuiging komen, dat de moraal der Jesuïeten en die van den H. Alphonsus de Ligorio wezenlijk niet van elkander verschillen, dat geen van beiden een systeem voorstaat, hetwelk — gelijk een paar jaren geleden het te Leiden verschijnend Theologisch Tijdschrift naar Keller en Franz Huber verkondigde en sedert tallooze malen herhaald is geworden — „elk zuiver zedelijk gevoel verderft en ten laatste op niets minder uitloopt dan de negatie van alle onderscheid tusschen goed en kwaad” 2). Zij zullen opmerken, dat met het verschil tusschen

laus est celebritasque parentum, eam ad filios ipsos redundare comperitum est. Quae causa etiam fuit, ut meritam gratiam amori illi benevolentiaeque singulari, qua sanctus Alphonsus afflictam oppressamque Societatem Jesu calamitosis temporibus prosequutus est, non ea solum observantia, qua ipsum revereor, putaverim persolvendam, sed etiam officiis amicitiae erga filios eius, de re christiana optime meritos, diligenter sancteque servatis. Hoc igitur, qualecunque sit, meum opus habete, et licet exiguum benigne excipite: quod unum a vobis peto, quos comes semper et ad omnem rationem humanitatis moderatos cognovi. — Bijgevoegde aantekeningen doen het hooge wetenschappelijk gewicht dier dissertatie met het oog op de critiek der *Vindiciae Alphonsianae* uitkomen.

40. Eindelijk geven de *Vindiciae Ballerianae* eene dissertatie van een belgisch professor der moraal-theologie »de S. Alphonsi probabilismo et aequiprobabilismo.” Deze geleerde werd door den brief des heeren E. P. van een vurigen bestrijder, een warm verdediger van P. Ballerini.

1) Oratio XXII, Migne, kol. 1138.

2) Theologisch Tijdschrift 1870, blz. 450.

Ballerini en de *Vindiciae* de schandelijke literatuur, die vooral in Duitschland bij den dag aangroeit en niets anders bevat dan de vervelendste en de walgelijkste reproductiën uit de vruchtbare lasterschool der Jansenisten, niets te maken heeft. Aan diezelfde onreine bron heeft, om slechts één enkel onlangs verschenen anti-jesuïetisch boek te noemen, ook nog na zoo velen, die hem voor gingen, Dr. Johannes Huber, de geestverwant en naamgenoot van Dr. Franz Huber, ruimschoots de noodige stoffen ontleend voor een, naar het schijnt, nooit afschuwelijk genoeg te teekenen beeld van de moraal der „gewaltigen Orden,” of gelijk hij de Sociëteit elders noemt „der grossen weltgeschichtlichen Institution” 1). Duidelijke inzage zal hun geworden, dat er tusschen de Jesuïeten Gury en Ballerini en tusschen de *Vindiciae* slechts verschil van meening en opvatting bestaat omtrent zeer fijne punten, wier waarneming alleen reeds een scherp oog en wetenschappelijke vorming eischt, terwijl beide partijen bereid zijn om, indien er iets in hunne geschriften door het bevoegd gezag mocht worden afgekeurd, dat terstond onvoorwaardelijk te herroepen. Eene ernstige studie dier werken zal hen van de waarheid van het dikwerf herhaald gezegde overtuigen, dat het voor elken niet-katholiek veel gemakkelijker is de katholieke moraaltheologie te gispjen, dan volgens de mildste en rekkelijkste, doch immer nog door de Kerk getolereerde opiniën te leven.

Vervolgens zal een vluchtige blik op den inhoud van Gury's *Compendium* met Ballerini's aantekeningen en op de *Vindiciae* geworpen hun de overtuiging verschaffen, met welken uitstekenden ernst en bijna angstvallige zorg de moraal-wetenschap in de Katholieke Kerk wordt beoefend; welke schatten van belezenheid, ervaring en wetenschap de meest eenvoudige beginselen soms bij hunne toepassing eischen; maar ook welke waarborgen de moraal-wetenschap in de Katholieke Kerk bezit in het hoogste kerkelijk gezag, dat met onbetwifelbare zekerheid de grenzen aanwijst, die niemand mag overschrijden 2) en hoe daar, waar vrije beweging wordt vergund, met eerbiedige zorg de geschriften van gezaghebbende geleerden worden geraadpleegd en men, door hen voor- gelicht, een diepen blik in het wezen der dingen poogt te slaan,

1) »Der Jesuiten-Orden nach seiner Verfassung und Doctrin, Wirksamkeit und Geschichte, characterisirt von Dr. Johannes Huber. Berlin 1873.” Het werd dezer dagen op den Index geplaatst.

2) Hoe nauwlettend dat gezag de gezonde zedenleer bewaakt, bleek onlangs nog, toen te Rome de gevraagde goedkeuring werd geweigerd aan een geschrift, waarin »l'Abbé A. L. Docteur en Sciences naturelles” eene toepassing van moderne physiologische begrippen op een gewichtig punt der moraal-theologie had beproefd. Het bedoeld geschrift verscheen te Leuven bij Ch. Peeters, éditeur, Rue de Namur, 22, 1873.

om te onderscheiden waar en in hoeverre de plicht de vrijheid bindt. — Niets van dit alles bestaat er buiten de Katholieke Kerk; daarbuiten is willekeur op het gebied der zedekunde gelijk op het gebied der met haar ten innigste verbondene geloofsleer. Welke bepaalde beginselen vindt men er? wie wijst er hunne toepassing in bijzondere en in de ernstigste gevallen aan? welke waarborgen zijn er voor de veiligheid van den raad of der beslissing, die iemand het wagen zou te geven? Wat kan er geworden van eene moraal-wetenschap, wier grondslagen ondermijnd, of wier bestaan zelfs onmogelijk is gemaakt door allerlei theoretische dwalingen, die in bijna elken tak van wetenschap en wel het meest in de wijsbegeerte en in de theologie worden verkondigd? Welk richtsnoer blijft hun, die buiten de Katholieke Kerk zijn, voor hun gedrag nog over, dan het subjectieve, eenzijdig of gebrekkig gevormde geweten, dat in moeilijke en ingewikkelde gevallen niet bij machte is de gewenschte beslissing te schenken?

Wij twijfelen niet of dit tweevoudig nut zal het gevolg zijn der kennismeming van het door ons behandeld onderwerp bij elken ernstigen en gemoedelijken niet-katholiek. Wat onredelijk en hatelijk gezinden betreft, zien we niet in waarom wij om hunnentwille iets moesten nalaten, wat wij onder velerlei opzicht nuttig achten.

In het veilig bewustzijn meenen wij alzoo de pen te mogen nederleggen, dat wij, aan ons programma getrouw, niets hebben geschreven dan „wat des vredes is” en dat we tevens het dierbaarst kleinood, door ons bezeten, de eer der Katholieke Kerk, niet hebben prijs gegeven. — „Non ergo blasphemetur bonum nostrum — quae pacis sunt sectemur.” Rom. XIV: 16, 19.

IMPRIMATUR.

Haaren 3 Novembris 1873.

J. CUYTEN, Libr. Cens.

INHOUD.

	pag.
Inleiding.	5

EERSTE GEDEELTE.

OORSPRONG DER AANTEEKENINGEN VAN P. BALLERINI EN HARE BESPREKING HIER TE LANDE.	
I. Het Compendium van P. Joannes Petrus Gury S. J.	6
II. Het Doctoraats-proces.	9
III. Ballerini's bespreking in Nederland.	16

TWEDE GEDEELTE.

BALLERINI'S BEDOELINGEN.

I. Achtung door den H. Alphonsus jegens de Sociëteit betoond.	20
II. Hulde door den H. Alphonsus aan de geloerden der Sociëteit gebracht.	24
III. Grondslag en leiddraad door den H. Leeraar voor zijne moraal- theologie gekozen.	28
IV. De inleiding van P. Zaccaria. S. J.	35
V. Vereering en hulde door de Sociëteit en hare leden aan den H. Kerkleeraar bewezen	38
VI. Lof door P. Antonius Ballerini aan den H. Alphonsus geschonken.	42
VII. Eene vraag betreffende de Vindiciae en hare beantwoording.	48

DERDE GEDEELTE.

OOGENBLIKKELIJKE TOESTAND DER QUAESTIE.

I. Artikel van den heer E. P. in den Univers, 8 Mei 1873.	58
Oordeel van »Der Katholik» van Ments.	66
II. Antwoord van P. A. Ballerini, 29 Mei II.	68
III. Artikel van P. F. Boulangeot C. SS. R.	81
Aanteekeningen op dit artikel.	85

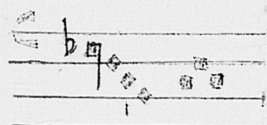
VIERDE GEDEELTE.

WETENSCHAPPELIJKE WAARDE DER QUAESTIE.

I. Het gezag van den H. Alphonsus.	91
II. Het moraal-systeem van den H. Kerkleeraar.	100
Besluit.	102

cor at - tra

Stig - ma - t

1. De - cu

2. Plau - di

3. Dempti

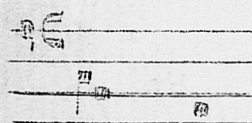
4. Pro - te

5. Hunc s

6. Re - g

7. Est - du

8. Mi - n

1. nens bra -

2. ti ci -

3. bant o -

4. ...

